

Finanční gramotnost uživatelů azylových domů pro matky s dětmi

Bc. Vendula Zemčíková

Diplomová práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Vendula ZEMČÍKOVÁ

Osobní číslo: H10617

Studijní program: N 7501 Pedagogika

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Finanční gramotnost uživatelů azylových domů pro matky s dětmi

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti finanční gramotnosti.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace smíšeného výzkumu zaměřeného na zjištění finanční gramotnosti uživatelů azylových domů pro matky s dětmi.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- COFET, a.s. Finanční gramotnost – učebnice. Praha: Cofet, a.s., 2011.**
KIYOSAKI, Robert. Nefér výhoda, co vás ve školách nikdy nenaučí: síla finančního vzdělání. Praha: Pragma, 2011. ISBN 978-80-7349-263-2.
MATOUŠEK, O., P. KODYMOVÁ a J. KOLÁČKOVÁ. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X. Sociální práce = Sociálna práca. Sociální práce se zadluženými. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2009, č. 2, roč. 9. ISSN 1213-6204.
SYROVÝ, Petr a Michal NOVOTNÝ. Osobní a rodinné finance. Praha: Grada Publishing,a.s., 2003. ISBN 80-247-0478-1.
VRBKOVÁ, Lucie. Už nikdy dlužníkem. Praha: Cofet, a.s., 2009. ISBN 978-80-904396-0-3.
VYBÍHAL, Václav a kol. Slabikář finanční gramotnosti – učebnice základních 7 modelů finanční gramotnosti. Praha: Cofet, a.s., 2011. ISBN 80-254-4207-4.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Eva Šalenová**
Ústav pedagogických věd
Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**
Termín odevzdání diplomové práce: **27. dubna 2012**

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25.4.2012

.....

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Finančně gramotný člověk si umí sestavit rozpočet domácnosti, nezadluží se tak, aby nemohl své závazky splácet. Má rovněž větší možnosti vybrat si z finančních produktů tak, aby mu pomohly v rozvoji podnikání či v hospodaření s penězi. Chybějící základy finanční gramotnosti často způsobují zadlužování a předlužování lidí, což mnohdy končí osobními, pracovními a rodinnými tragédiemi. Mnohdy však stačí velmi málo, jen vědět na co si dát pozor, co nepodepisovat a jak efektivně řešit vzniklé problémy. Tyto zásady učí finanční gramotnost, která je prevencí, ale i pomocí těm, kteří již obtíže mají. Zajímalo mě tedy jaké znalosti v oblasti finanční gramotnosti mají ženy, které vychovávají děti a zároveň jsou uživatelkami azylového domu pro matky s dětmi.

Klíčová slova: finanční gramotnost, zadluženost, předluženost, exekuce, finanční vzdělávání, uživatelka, azylový dům pro matky s dětmi

ABSTRACT

A financially literate person knows how to compile a household budget, doesn't get into debt so that they couldn't pay off their liabilities. They also have more possibilities to choose from financial products to help them with the business development or money management. The missing basics of financial literacy often cause indebtedness and overindebtedness which frequently ends with personal, working and family tragedies. It is often enough only to know what to be careful about, what not to sign and how to effectively solve incurred problems. These principles teach financial literacy that is not only the prevention but also the help to those who already got into trouble. I was interested what knowledge in the field of financial literacy have women both bringing up children and being occupants of a shelter for mothers with children.

Keywords: financially literate, debt, indebtedness, execution, financial education, User, a shelter for mothers with children

Touto cestou si dovoluji poděkovat vedoucí bakalářské práce Mgr. Evě Šalenové za odborné vedení, čas a především za cenné rady a připomínky, které mi během zpracování diplomové práce poskytla.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 FINANČNÍ GRAMOTNOST	13
1.1 PENĚŽNÍ GRAMOTNOST	14
1.1.1 Peníze	15
1.1.2 Bankovní a nebankovní sektor	16
1.1.2.1 Výhody a nevýhody bankovních a nebankovních půjček a úvěrů	18
1.1.2.2 Lichva.....	19
1.2 ROZPOČTOVÁ GRAMOTNOST	19
1.2.1 Osobní, rodinný rozpočet	20
1.2.2 Finanční plánování.....	22
2 RIZIKA FINANČNÍ NEGRAMOTNOSTI	24
2.1 ZADLUŽENOST DOMÁCNOSTÍ	24
2.1.1 Trestněprávní dopady zadluženosti	26
2.2 PŘEDLUŽENÍ.....	27
2.3 VYMÁHÁNÍ PRÁV EXEKUCÍ	28
2.3.1 Rozsah exekuce a výkon rozhodnutí.....	29
2.3.2 Exekuce a společné jmění manželů	30
2.3.3 Efektivní řešení situace.....	30
3 SKUPINY OBYVATELSTVA OHROŽENÉ FINANČNÍ NEGRAMOTNOSTÍ	31
3.1 RODINY S DĚTMI.....	32
3.2 MATKY SAMOŽIVITELKY	33
4 NÁVRHY ZMĚN A OPATŘENÍ	35
4.1 PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ.....	35
4.1.1 Finanční vzdělávání	35
4.1.2 Síť finančního poradenství.....	37
4.1.3 Dostupnost informací o finančních produktech	37
4.2 POMOC ZE STRANY STÁTU.....	38
4.2.1 Státní sociální podpora	38
4.2.2 Pomoc v hmotné nouzi.....	38
4.3 INSOLVENCE A INSOLVENČNÍ ŘÍZENÍ.....	40
4.4 INSTITUCE POSKYTUJÍCÍ POMOC	42
4.5 AZYLOVÉ DOMY PRO MATKY S DĚTMI JAKO FORMA POMOCI	43
II PRAKTICKÁ ČÁST	45
5 VÝZKUM	46

5.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	46
5.2	DRUH VÝZKUMU	46
5.3	VÝZKUMNÝ SOUBOR	47
5.3.1	Základní údaje o respondentkách.....	47
5.4	METODA SBĚRU DAT.....	48
5.5	PRŮBĚH SBĚRU DAT	48
5.5.1	Charakteristika zařízení	49
5.6	ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT	50
5.6.1	Vzniklé kategorie a kódy.....	51
6	ANALÝZA A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT.....	53
6.1	DŮVODY VYUŽITÍ SLUŽBY ADMD	53
6.2	FINANČNÍ SITUACE	54
6.3	ROZPOČET DOMÁCNOSTI.....	56
6.4	FINANČNÍ PLÁNOVÁNÍ	59
6.5	PENĚŽNÍ GRAMOTNOST	60
6.6	ZADLUŽENOST.....	61
6.7	RIZIKA ZADLUŽENOSTI.....	64
6.8	ŘEŠENÍ PŘEDLUŽENÍ A EXEKUCE	66
6.9	POMOC ZE STRANY ADMD.....	68
7	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	70
8	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	73
8.1	NÁVRH VÝUKOVÉ HODINY V ADMD	74
	ZÁVĚR.....	77
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	78
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	84
	SEZNAM OBRÁZKŮ	85
	SEZNAM TABULEK.....	86
	SEZNAM PŘÍLOH.....	87

ÚVOD

Finanční gramotnost je souhrn potřebných znalostí a dovedností v oblasti finančních produktů a služeb, spravování rodinného rozpočtu či orientace v problematice peněz, které je dobré znát a používat. A právě tyto znalosti finanční gramotnosti uplatňuje každý z nás. Zadlužování českých domácností a zvyšující se počet exekucí se stále častěji objevuje jako běžná situace každodenního života. Výzkumy finanční gramotnosti jednoznačně dokazují, že více než dvě třetiny občanů si vůbec nesestavuje rozpočet a nemá představu o aktuálním stavu svých financí (Vybíhal et al., 2011). Viditelný je i rychlý nárůst předlužování obyvatel České republiky. Lidem chybí základní znalosti, dovednosti a hodnotové postoje k hospodaření s financemi, které jsou nezbytné k tomu, aby občan zabezpečil sebe i své blízké. Znalost rizik a dlouhodobých následků využívání jednotlivých finančních produktů je stále relativně nízká. Řada rodin, především nízkopříjmových, není schopna splácet dluhy a hrozí jim, že se dostanou do dluhové spirály. Sociálně slabší skupiny se dostávají do konfliktu s věřitelem a musí čelit nepříjemnému vymáhání peněz, hrozí jim soudní spory, zabavování majetku. Jejich sociální dávky bývají současně částečně předmětem exekuce ve prospěch věřitele. Nezřídka následuje rychlý společenský propad dlužníka na dno společnosti a jeho dlouhodobé sociální vyloučení. Místo, aby půjčka ulehčila nastávající tíživou situaci, stává se z ní hrozba.

V současné době také dochází k nárůstu žadatelek o pobyt v azylovém domě z důvodu předluženosti a zabavení majetku exekutorem (Prokopová, 2009). Tyto matky nemají na úhradu dluhů a tak končí v azylových domech pro matky s dětmi. Často ale mají malé děti, o které se musejí postarat. Jedna ze základních povinností rodičů je děti ekonomicky zabezpečit. V rámci odborné praxe v azylovém domě pro matky s dětmi jsem se setkala s nejednou situací, kdy matkám nevycházely peníze, jejich děti neměly co jíst a matky navštěvovali exekutoři. A právě tyto skutečnosti podnítily můj zájem o problematiku finanční gramotnosti této specifické skupiny. Jde ve většině případů o matky samoživitelky a jejich nelehká životní a finanční situace je zřejmá. Nicméně si myslím, že matka, která má v péči a vychovává děti, by měla vědět, jak hospodařit s penězi, měla by se orientovat v základních pojmech finanční gramotnosti a dále vědět jak řešit rizika, které s sebou přináší nízké vzdělání v této oblasti. Na matky využívající služeb azylového domu jsem se také zaměřila z důvodu, jelikož si myslím, že tato doba pobytu, je jedinečnou šancí motivovat je

k řešení své situace a více rozvíjet znalosti pomocí finančního vzdělávání a tím předcházet problémům.

Diplomová práce je proto zaměřena na ženy využívající služeb azylových domů pro matky s dětmi a jejich finanční gramotnost. V teoretické práci se zaměřuji na vymezení pojmu finanční gramotnosti a popisuji rozpočtovou a peněžní gramotnost, poněvadž se domnívám, že pro cíle diplomové práce jsou tyto dvě odvětví finanční gramotnosti nejdůležitější. Dále popisuji riziky, s nimiž se potýkají finančně negramotní občané. Jde o zadlužení, následné předlužení a exekuci. V další kapitole hledám skupiny obyvatelstva, které jsou nejvíce ohrožené následky finanční negramotnosti. V poslední části teoretické práce se zabývám preventivním opatřením a řešením následků finanční negramotnosti.

Cílem výzkumného šetření je zjištění znalostí uživatelék azylových domů pro matky s dětmi v oblasti finanční gramotnosti se zaměřením na rozpočtovou a peněžní gramotnost. Také s jakými riziky finanční negramotnosti se nejčastěji potýkají a jestli tyto následky umí řešit, a jak je v současné chvíli řeší. Cíl výzkumu je také soustředěn na pomoc uživatelkám ze strany sociálních pracovníků azylového domu pro matky s dětmi. Diplomová práce by tedy měla přinést vhled do této problematiky a určit oblasti finanční gramotnosti, které uživatelkám činí nejvíce problémy. Na základě tohoto určení posléze navrhnu výukovou hodinu, tak aby rozvíjela znalosti ve finanční gramotnosti a působila preventivně.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FINANČNÍ GRAMOTNOST

Pojem finanční gramotnost není historicky v českých zemích nic nového. Dříve znamenala podle Palečkové (2008, cit podle Vybíhal et al., 2011) umění nebo schopnost hospodařit s majetkem a s penězi. Na pracovitosti a schopnosti hospodařit byla založena prosperita celé československé společnosti. Díky změnám v systému plateb od konce 20. století a celospolečenské ekonomické krizi nabývá finanční gramotnost na vážnosti. Vybíhal et al. (2011, s. 15) uvádí, že *„finanční gramotnost je nyní základ prevence proti předlužení a tedy i sociálnímu vyloučení. Výuka finanční gramotnosti je rovněž jedním ze základních nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti nejen v ČR.“*

Finanční gramotnost byla v České republice definována v roce 2006, v rámci činnosti mezirezortní pracovní skupiny pro finanční vzdělávání. MF, MPO, MŠMT a Česká národní banka, ve spolupráci se spotřebitelskými a profesními sdruženími se shodly na následující definici:

„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace“ (Ministerstvo financí, 2010, s. 11).

Altmanová et al. (2011) pak dále tuto definici rozšiřují a říkají, že finanční gramotnost zahrnuje i schopnost zajistit si příjem, orientaci na trhu pracovních příležitostí, zvažovat důsledky osobních rozhodnutí na současný a budoucí příjem, schopnost rozhodovat o výdajích, apod. Finanční gramotnost je tedy specializovanou součástí širší ekonomické gramotnosti a jako její součást formuje znalosti, dovednosti a hodnotové postoje, které by měl občan znát, aby se dokázal uplatnit v současné společnosti. Na finanční gramotnost lze tedy nahlížet z různých hledisek. Poláchová (2010) finanční gramotnost vidí ve dvou základních rovinách, kdy první je znalost finančních nástrojů a jejich fungování, druhou a rozhodně tou důležitější je umění smysluplného využívání těchto nástrojů. Dále také uvádí, že každý člověk by se měl co nejdříve naučit plánovat své finance, protože čím dříve se začne, tím větší prostor k dosažení svých cílů bude mít. Podle mého názoru, aby byl člověk

finančně gramotný, neznamena to nutně stát se odborníkem na všechno, základní je uvědomění si odpovědnosti za své vlastní finance.

S finanční gramotností dle Altmanové et al. (2011) můžeme dále pojit i další základní klíčové kompetence, mezi něž patří gramotnost numerická, kdy jde především o využití matematického aparátu k řešení numerických úloh se vztahem k financím. Důležitým pojítkem je i gramotnost právní s orientací v právním systému, přehledu o právech a povinnostech a také o možnostech pomoci. Finanční gramotnost využívá gramotnost informační, především ve schopnosti vyhledat, použít a vyhodnotit informace v kontextu. Nedílnou součástí jsou také makroekonomické aspekty a oblast daňová, zejména vzhledem k tomu, že se významně podílí na finančních zdrojích jednotlivců i domácností. Vybíhal et al. (2011) dále přidává k základním klíčovým kompetencím i psychologické a sociální aspekty finanční gramotnosti zabývající se problémy vedoucí k růstu sociálně patologických jevů s následkem růstu šedé ekonomiky.

Finanční gramotnost jako správa osobních či rodinných financí zahrnuje podle Ministerstva financí (2010) tři složky: gramotnost peněžní, cenovou a rozpočtovou. Pro účely diplomové práce se budu dále více zabývat rozpočtovou a peněžní gramotností, jelikož si myslím, že právě tyto dvě složky finanční gramotnosti jsou pro správnou orientaci ve finančním světě nejdůležitější a také více korespondují s cíly diplomové práce. Jen pro doplnění cenovou gramotnost představují kompetence nezbytné pro porozumění cenovým mechanismům a inflaci. Významnou složkou cenové gramotnosti je porozumění principu „ceny peněz“ v čase, rozdílu mezi nominální a reálnou úrokovou sazbou a porozumění cenám finančních nástrojů a služeb v praktické podobě poplatků a úrokových sazeb. Peněžní a rozpočtovou gramotnost představím blíže v následujících řádcích.

1.1 Peněžní gramotnost

Peněžní gramotnost představuje kompetence nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi. Je důležitá pro správu nástrojů, které jsou k tomu určené, např. běžný účet, platební nástroje (Ministerstvo financí, 2010).

1.1.1 Peníze

Hubinková et al. (2008, s. 147) poukazuje na správnou hodnotu peněz. Podle ní totiž „*samy o sobě nemají žádnou hodnotu, jsou pouze prostředkem k nějakému účelu - naplnění života, radosti, prožitků, atd.*“ Můžeme říci, že peníze vznikly jako prostředek pro obchod. Dříve funkci peněz zastávaly drahé kovy. Tyto peníze měly svou vnitřní hodnotu, plynoucí z hodnoty kovu. S vývojem tržní ekonomiky byly tyto peníze nahrazovány papírovými, tedy penězi bez vnitřní hodnoty neboli neplnohodnotnými. Dnes je hodnota peněz založena především na důvěře o přijetí kupních a platebních prostředků jinými subjekty (Vybíhal et al., 2011).

Peníze plní ve společnosti několik funkcí. Představují všeobecně přijímaný prostředek směny, lze je tedy volně směňovat za různé zboží a služby (Navrátilovou, 2011). O penězích můžeme hovořit jako o účetní jednotce. V této funkci jsou společným jmenovatelem, převádíme na něj všechna různá zboží a to určuje jejich relativní hodnotu. Peníze také dokáží uchovat kupní sílu v čase, plní tedy funkci uchovatele hodnoty (Vybíhal et al., 2011).

Peněžní platby mohou být uskutečňovány hotovostně, kdy příslušná finanční hotovost je předána při placení přímo nebo zaplacení vystavené faktury hotovostí, která je předávána v bance na účet uvedený na faktuře. Hotově můžeme platit okamžitě bez nějakých dodatečných nákladů. Bezhotovostní platební styk, což je další způsob placení už totiž vyžaduje určité dodatečné náklady a úsilí. Bezhotovostní platby můžeme, podle Vybíhala et al. (2011), definovat jako převod peněžních prostředků mezi plátcem a příjemcem prostřednictvím peněžního ústavu. Hubinková et al. (2008) uvádí, že kreditní karty jako forma bezhotovostních peněz mají na svého majitele nezanedbatelný vliv. Lidé totiž utratí více, než měli v úmyslu, chybí kontrola jako u hotovosti v peněžence. Tímto způsobem placení za služby a zboží u mnoho lidí vede k pocitu, že si vše může dovolit. Pokud člověk vlastní platební kartu, hotovost je mu kdykoliv a kdekoliv k dispozici. To potvrzuje i průzkum, který popisuje Tomková (2011). Vědci pustili do obchodu s oblečením 250 lidí a nechali je nakoupit, přičemž podmínka nákupu bylo platit hotovostí. O měsíc později účastníci experimentu měli nakoupit znovu, ale platit mohli jen platební kartou. A výsledek je velmi zajímavý, při placení kartou každý z nich utratil v průměru o 31 procent více. V podstatě jde o abstraktní utrácení a to až tak nikoho nemrzí, naopak pokud máte v ruce hotovost, je těžší se s ní rozloučit.

Peníze podle mého názoru mají v dnešní době zvláštní význam. Jednak nás nutí nebo spíše motivují k tvůrčí práci, ale na druhou stranu nás často nějakým způsobem omezují. Hodnota ostatních lidí je v současné době dána tím, nakolik si mohou dopomoci penězi ke společensky uznávaným věcem. A tento fenomén se objevuje již v brzkém věku. Je důležité si uvědomit, že poznávat hodnotu peněz a rozumně s nimi zacházet by se měly učit nejen dospělý, ale i děti.

1.1.2 Bankovní a nebankovní sektor

Obchodování s penězi vyplývající z jejich přebytku na straně jedné a nedostatku na straně druhé, probíhá na finančním trhu vzájemným působením nabídky a poptávky. Finanční trh umožňuje nákup a prodej peněz za cenu úroku tak, že prodávající se snaží prodat za cenu co možná nejvyšší a kupující usiluje o to, co možná nejlevněji nakoupit. Zde tedy probíhá konkurenční boj bank o věřitele, ale i o dlužníky za dosažení jejich nejlepších podmínek. Transakce na finančním trhu zprostředkovávají finanční instituce, jimiž jsou: banky, družstevní záložny, pojišťovny, obchodníci s cennými papíry, investiční společnosti, fondy kolektivního investování a penzijní fondy (Vybíhal et al., 2011).

Banky jsou tradičnímu a nejstaršímu podnikatelským subjektům. Od nebankovního sektoru se liší tím, že přijímají vklady od veřejnosti a jsou proto velmi přísně regulovány a podléhají přísnějšímu dohledu. Banky naproti tomu mají výhodu v pevně zakotveném systému pojištění vkladů. Přijímání vkladů od veřejnosti je vyhrazeno jen bankám, které mají příslušné povolení, tzv. bankovní licenci (Ašmerová et al., 2010). Tuto licenci uděluje centrální banka, která spolu se soustavou komerčních bank tvoří bankovní sektor. Centrální banka je státní složkou a slouží veřejným zájmům, je nezávislá na vládě. Tuto funkci zastává Česká národní banka (dále jen ČNB). V souladu se svým hlavním cílem ČNB určuje měnovou politiku, vydává hotovostní peníze, řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank, vykonává dohled nad kapitálovým trhem, pojišťovnictvím, penzijním připojištěním, družstevními záložnami, institucemi elektronických peněz a devizový dohled (Vybíhal et al., 2011). Centrální banka plní tyto své cíle prostřednictvím obchodních bank. Obchodní banka je podnikatelský subjekt. Mezi její základní činnosti je přijímat vklady od právnických nebo fyzických osob a poskytovat jim úvěry. Banky se zaměřují na různou cílovou skupinu klientů, to je dáno zejména okruhem produktů, které poskytují.

Komerční banky dělíme na:

a) Univerzální – poskytují celou škálu produktů.

b) Specializované:

- **Spořitelny** se specializují na výběr vkladů od občanů a nabízejí další služby, jako je vedení účtů, platební styk nebo poskytování úvěrů
- **Stavební spořitelny** přijímají účelový vklady a poskytují úvěry na výstavbu, koupi nebo rekonstrukci nemovitostí. Řídí se zvláštním zákonem vzhledem k tomu, že stát poskytuje podporu.
- **Hypotéční banky** poskytují úvěry na nemovitosti. Tento typ bank může získat finanční zdroje také pomocí emise vlastních hypotéčních zástavních listů.
- **Investiční banky** se specializují na operace s cennými papíry, správy portfolií a poradenství.
- **Úvěrová družstva** se soustřeďují pouze na omezený okruh klientů a poskytují hlavně úvěry.
- **Rozvojové banky** se především specializují na financování rozvojových investic a působí i mezinárodně (Vybíhal et al., 2011).

Služby obchodních bank můžeme podle Klínského (2008) dělit na pasivní a aktivní. Mezi aktivní služby řadíme poskytování půjček, tzv. úvěry. Úvěrů je celá řada, např. hypotéční, spotřebitelský, úvěr ze stavebního spoření nebo leasing. Při vybírání úvěru bychom už měli přesně vědět na co ho budeme potřebovat a vybrat si ten správný. Zamrazilová (2011) uvádí, že hypotéční úvěr má cca 15% domácností a spotřebitelský úvěr přibližně 25 % domácností. Podíl počtu domácností s hypotékou roste s výší příjmu a vzdělání. Mezi pasivní služby bank můžeme řadit vklady. Rozdělujeme je na vklady, tzv. na viděnou, které je možné vybrat kdykoliv a jsou níže úročené. Další druhem vkladů jsou termínované, které možné vybrat po určité sjednané době nebo mají určenou výpovědní lhůtu. Úsporné tzv. spořicí účty, jde tedy o vklad úsporný. Je možné je vyzvednout na požádání, ale slouží především k dlouhodobějšímu uložení peněz. Další forma pasivních služeb je vedení účtů a vydávání platebních karet. Je důležité si uvědomit rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Debetní neboli platební karta je karta, kterou nemůžeme platit na dluh, ale můžeme platit jen tehdy, pokud máme na účtu dostatek peněz. Platit lze jen do sjednaného limitu. Kreditní

karta v sobě spojuje výhody platební karty a úvěru. Má univerzální použití, ale do výše úvěrového limitu (Vybíhal et al., 2011).

Nebankovní instituce se především zaměřují na spotřebitelské úvěry. Ašmerová et al. (2010) analyzují působení nebankovních institucí na českém trhu spotřebitelských úvěrů podrobně a dostávají se k závěru, že tyto společnosti můžeme rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří instituce, které před poskytnutím úvěru, prověřují schopnost žadatele tento úvěr v budoucnu splatit. Jsou tedy schopny odmítnout půjčku domácnostem, které se dostaly do dluhové spirály. Druhou skupinu nebankovních institucí tvoří společnosti, které si před poskytnutím půjčky nejenže neprověřují schopnost žadatele splácet, ale zpravidla ani nepožadují žádné zajištění úvěru. Toto riziko vyvažují poměrně vysokými úrokovými sazbami. Nebankovní sektor dozoruje pouze Česká obchodní inspekce a má omezené možnosti kontroly na nápravy. Úroková sazba v takovém případě může být i více než dvojnásobně větší.

1.1.2.1 Výhody a nevýhody bankovních a nebankovních půjček a úvěrů

V některých životních situacích se čerpání úvěru většiny z nás nevyhne. Kromě bank a velkých společností nabízí různé druhy půjček i menší nebankovní společnosti. Jak již bylo řečeno, většina těchto nebankovních společností nezkoumají výši příjmu a nenahlíží do úvěrových registrů. Vyřízení takového úvěru je poměrně lehkou záležitostí. Celá věc má ovšem podle Ašmerové et al. (2010) několik potenciálních nebezpečí. Za nenahlédnutí do registru totiž žadatel dobře zaplatí. Roční procentní sazba nákladů (RPSN) těchto půjček je totiž kolem sta procent a nejsou ani výjimkou úvěry za 400 a více procent. Jejich politika snadného půjčení a komukoliv pak většinou láká právě ty domácnosti, které již zadlužené jsou a nikdo jiný jim nepůjčí. Dalším nebezpečím takových půjček je samotná smlouva. Většinou jsou napsané tak, že zvýhodňují úvěrovou společnost. Agentura STEM/MARK (2010) ve svém výzkumu uvádí, že pouze 36% občanů si opravdu přečtou smlouvu a zeptají se na to, čemu nerozumí. Většina menších nebankovních společností půjčujících na vysoké úroky, má totiž smlouvy nastavené tak, že se domáhají plnění včas a v plné výši pomocí rozhodčího řízení. Rozhodčí doložka může být ve smlouvě uvedena velmi malým písmem, jakoby to byla nepodstatná věc a to právě tak není. Často tato nepřečtená doložka zapříčiní návštěvu exekutora.

Z toho je tedy důležité odvodit, že bychom neměli smlouvu podepisovat, pokud:

- jsme smlouvu nepřčetli dostatečně,
- je psaná drobným písmem nebo jejím výrazům nerozumím,
- neposkytuje informace o možnosti předčasného splácení úvěru nebo předčasné splácení je sankcionováno,
- neobsahuje výši roční procentní sazby nákladů
- obsahuje nevyplněnou směnku, kterou může později vyplnit sám věřitel

1.1.2.2 Lichva

Rozdíl mezi poskytovateli tzv. levných a rychlých půjček a lichváři je často velmi malý a při současném nastavení právní regulace také problematické. Zákon přímo nestanovuje velikost úroků, které by bylo možné nazývat lichvou. Každé označení lichvy je možné dohledat pouze v soudních rozhodnutích (Krejsa, 2010). Vysoko úročená půjčka totiž sama o sobě porušením zákona, tedy lichvou, není. Trestní zákon v § 253 o lichvě říká, že člověk, který si půjčuje, musí být v tísní, nezkušený, rozumově slabý či rozrušený a ten, kdo mu půjčuje, toho musí využít s plným vědomím a získat z toho značný prospěch. Je velmi obtížné prokázat porušení tohoto zákona, ale pokud se tak stane, jsou smlouvy uzavřené s porušitelem zákona neplatné (Česko, 2010).

Běžnou lichvářskou praxí jsou výhrůžky a vydírání. Dlužníci mají často strach o své zdraví a o své nejbližší, proto si opět půjčí další peníze, kterými chtějí splatit původní dluh. Půjčku ovšem nejsou schopni splatit a dostávají se na samé společenské dno. S tím vším souvisí také strach podat trestní oznámení a svědčit proti lichváři. Takové jednání policie považuje za úspěch. Nicméně se o lichvářských praktikách ve většině případů policie ani nedozví (Lovriš, 2008).

1.2 Rozpočtová gramotnost

Rozpočtovou gramotnost představují kompetence nezbytné pro správu osobního nebo rodinného rozpočtu a zahrnuje i schopnost zvládat různé životní situace z finančního hlediska. Rozpočtová gramotnost zahrnuje vedle výše popsané obecné složky také dvě složky specializované a to správu finančních aktiv, např. vkladů, investic a pojištění a správu finančních závazků, např. úvěrů nebo leasingu. To předpokládá v obou případech orientaci

na trhu různě komplikovaných finančních produktů a služeb, schopnost mezi sebou jednotlivé produkty či služby porovnávat a volit ty nejvhodnější s ohledem na konkrétní životní situaci (Ministerstvo financí, 2010).

1.2.1 Osobní, rodinný rozpočet

Osobní a/nebo rodinný rozpočet podle Vybíhala et al. (2011) napomáhá jedinci či rodině zvládnout požadavky na život v ekonomické realitě. Přitom si podle agentury STEM/MARK (2010) rozpočet tvoří pouze 45 % domácností. Rozpočet je v podstatě celkový souhrn příjmů a výdajů celé domácnosti. Problém nastává, když se objeví nepředvídatelné výdaje a rovnováha mezi příjmy a výdaji se začíná narušovat. Rezervy na nečekané výdaje si tvoří 57 % lidí (STEM/MARK, 2010). V těchto případech mnoho lidí využívá nabídek rychlých půjček, kreditních karet nebo kontokorentních úvěrů bez ohledu na nákladnost takového řešení. Problém se může zhoršit, pokud dojde k úplnému výpadku příjmů a dluhy se zvyšují. S pomocí vytvořeného rozpočtu lze získat kontrolu nad svou finanční situací, předejít nahromadění dluhů až vyhlášení osobního bankrotu a podobným nepřijemnostem. Rozpočet nám může poskytnout rámec pro snížení dluhů, regulaci výdajů s ohledem na finanční situaci. Rozpočet taky pomáhá získat zdroje pro spoření, zvládnout nečekané výdaje a vytvořit podmínky pro naplnění vlastních cílů (Ašmerová et al., 2010). Domácí rozpočet by také měl počítat s finanční rezervou na nečekané výdaje, které nám život někdy připraví. Ideální částkou pro vytvoření finanční rezervy je podle Králové et al. (2009) jedna desetina z čistých příjmů měsíčně, kterou si je potřeba pravidelně ukládat. Neměli bychom tedy zapomínat ani na úspory.

Abychom vytvořili takový rozpočet správně, je důležité mít podvědomí o svém příjmech a výdajích. Příjmy domácnosti jsou peněžní částky, které obdrží jednotlivý členové domácnosti. Příjmy můžeme, podle Ašmerová et al. (2010), rozdělit do čtyř základních typů. Prvním zdrojem příjmů je ze zaměstnání, např. mzdy, platy, příjmy od zaměstnavatele (stravenky, cestovné). Příjmy sociální, jako např. přídatky na děti, rodičovský příspěvek, podpora v nezaměstnání jsou druhým typem. Mimořádné příjmy jsou nepravidelné peněžní částky a posledním typem jsou příjmy reziduální (pasivní), což znamená příjem z pronájmu, dividendy. Podle agentury STEM/MARK (2010) necelé čtvrtině (23 %) lidí se v minulých 12 měsících stalo, že jejich příjem nepokrýval životní náklady a polovina z nich to řešila tím, že omezila výdaje.

Výdaje domácností jsou tedy částky, které byly vynaloženy na zajištění chodu domácnosti, bydlení a na potřeby jednotlivých členů. Mezi nejčastější výdaje patří nájemné, výdaj za potraviny, ošacení, platby vody, plynu, elektřiny. Na výdajové straně by neměly také chybět již výše uvedené úspory. Vybíhal a kol. (2011) uvádějí 7 základních výdajových kategorií:

- Běžná spotřeba – pro tvorbu osobního či rodinného rozpočtu je sledování tohoto druhu výdajů nejsložitější. Každý člen domácnosti musí pečlivě vyúčtovat všechna svá vydání.
- Bydlení – zahrnuje všechny běžné platby za byt, např. nájem, rezerva na opravy, popelnice, TV a rozhlas, internet, doplatky, atd.
- Vzdělání, luxus, zábava – patří sem výdaje za noviny, koníčky, spor, kulturu, návštěvu restaurace, vzdělání, dovolenou.
- Ochrana – představuje všechny typy pojištění.
- Spoření – to jsou platby za stavení spoření, penzijní připojištění, investiční fondy nebo termínovaný vklad.
- Dluhy – tato kategorie obsahuje všechny půjčky – hypotéku, úvěry, půjčky od rodiny a známých.
- Ostatní – výdaje, které nelze zařadit do předchozích kategorií.

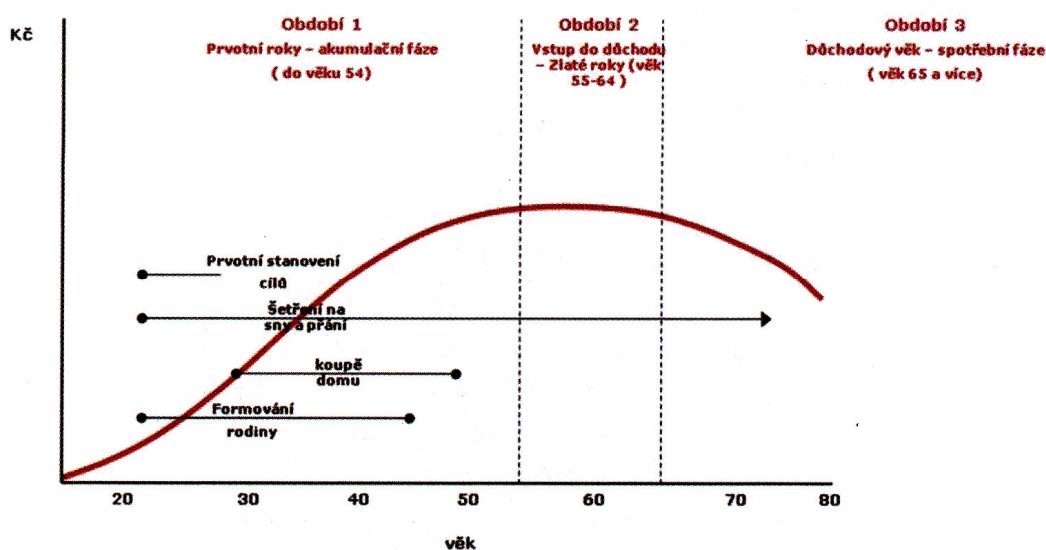
Princip tvoření rozpočtu spočívá ve shrnutí všech příjmů a výdajů, uvedených výše. Prvním krokem je analýza příjmů a výdajů společné domácnosti. Je potřeba co nejpodrobněji zmapovat, jaké měla rodina výdaje a z čeho pak tyto výdaje pokryla. Nejprve bychom měli vytvořit soupis pevných výdajů. Pokud se některé objevují méně často, musíme je přepočítat na částku výdaje za měsíc. Sečtením všech těchto položek získáme celkové měsíční výdaje. Druhým krokem je zavedení a dodržování evidence příjmů a výdajů domácnosti. Třetím krokem je cílevědomé řízení příjmové a především výdajové stránky rozpočtu. Omezením zbytečných výdajů může rodina mnohdy ušetřit až tisíce korun (Ašmerová et al., 2010). Vybíhal et al. (2011, s. 313) upozorňují, že existuje nepsané pravidlo, podle kterého se nedoporučuje, aby celkové zadlužení a z něj vyplývající měsíční splátky, přesahovaly více než třetinu všech příjmů.

Myslím si, že každý dospělý člověk, by se měl zajímat co se děje s jeho penězi. Vynikajícím pomocníkem může být právě jednoduše sestavený rozpočet. Sestavit takový rozpočet v

dnešní době není problém, existuje řada výpočtových formulářů dostupných bezplatně na různých internetových stránkách.

1.2.2 Finanční plánování

„Cílem osobního finančního plánu je vytvoření rovnováhy mezi našimi budoucími finančními cíli a současnými očekávanými zdroji a následně nalezení efektivní cesty k dosažení těchto cílů vycházející z možností, které nám poskytuje finanční trh“ (Syrový a Novotný, 2005, s. 10). Finanční plánování nás nutí zamyslet se nad finanční situací a stanovit si reálné finanční cíle. Na základě toho pak můžeme určit pořadí priorit jednotlivých cílů a způsob jak jich dosáhnout. Prostřednictvím finančního plánu v podstatě řešíme jistotu a bezpečí. Syrový a Tyl (2011) dodávají, že plán zajišťuje rezervu pro nenadálé výdaje nebo krátkodobý výpadek příjmů. Finanční plánování je zajímavé také z pohledu životního cyklu. Vybíhal et al. (2011) zmiňují, že potřeby a tudíž i spotřeba rodiny se mění v čase.

Obrázek 1 Fáze životního cyklu (Vybíhal et. al., 2011, s. 318)

Každý člověk prochází během svého života třemi základními fázemi, ty se mění podle toho, jak se mění poměr příjmů a výdajů. V každém životním cyklu využíváme jiné finanční produkty. První fáze je akumulační fáze a vyznačuje se startem pracovní kariéry, v tomto období nejsou příjmy tak vysoké a jen stěží stačí pokrýt životní náklady. Růst křivky pokračuje s přibývajícím věkem a praxí, příjmy začínají převyšovat výdaje, zde se kumulují

úspory. Fáze konsolidace přichází s produktivním věkem. Poslední fáze je spotřební, fáze spotřebování úspor a rozdávání darů.

Můžeme tedy shrnout, že finančně gramotný člověk se podle Hradila (2011) orientuje v 6 základních oblastech.

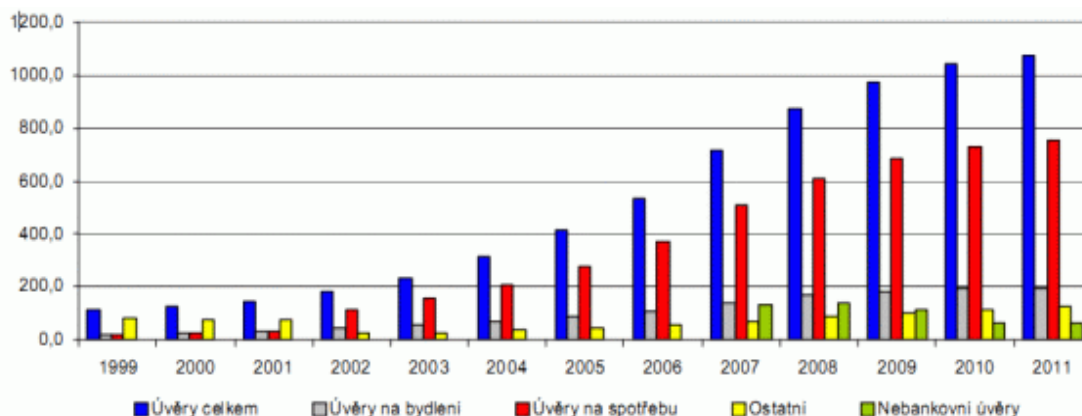
1. Domácí finance – jedinec má představu kolik má peněz, sestavuje si rozpočet a sleduje jeho dodržování, plánuje své výdaje aspoň na měsíc dopředu a je připraven na situaci ztráty příjmů.
2. Vytváření rezerv – finančně gramotný občan si vytváří rezervy, tyto rezervy mohou být obecného charakteru na nepředvídatelný výdaj nebo konkrétně zaměřené, např. ztráta příjmu.
3. Finanční produkty – občan zvažuje více nabídek a více zdrojů informací, zná základní finanční produkty, je si vědom rizik a ví, co dělat v případě odcizení nebo ztráty platební karty a také se má znalosti a ví podle čeho si vybírat finanční produkt.
4. Chování a zvyklosti ve světě financí – Finančně gramotný občan mimo jiné platí své účty včas, sleduje finanční situaci, ve které se nachází, dříve než si něco koupí, zvažuje, zda si to skutečně může dovolit, má připravené řešení v případě obtížné finanční situace a je také důležité, že informuje své věřitele o neschopnosti splácet.
5. Znalosti ze světa financí – občan ví, že existuje pojištění vkladů, rozumí tomu co je inflace, zkratka RPSN.
6. Smlouvy a stížnosti – finančně gramotný člověk si dříve smlouvu přečte a teprve potom podepíše. A také ví, kde si může stěžovat.

2 RIZIKA FINANČNÍ NEGRAMOTNOSTI

Finanční negramotnost není nic nového, ale její následky jsou stále závažnější. Lidé dnes musí brát více odpovědnosti za svůj finanční život. Z průzkumu agentury STEM/MARK (2009) vyplývá, že 8 % Čechů je finančně negramotných a dalších 36 % osob je ohrožených, že se stanou oběťmi finančních podvodů. Problémy se splácením dluhů má 24 % rodin a 50 % domácností by bez hlavního příjmu nevydrželo déle než 3 měsíce. A jiné země na tom nejsou lépe. Podle rozsáhlého výzkumu, který poznamenává Surowiecki (2010), téměř polovině dotazovaných Američanů se nepodařilo správně odpovědět na dvě základní otázky týkající se inflace a úrokových sazeb. Z tohoto výzkumu také vyplývá, že mnoho lidí neví, za jakých podmínek si vyřizovali hypotéky, jakou úrokovou míru platí. Miller (2009) uvádí, že jsou převážně rozvojové země na nízké úrovni finanční gramotnosti, což je i pochopitelné. Například v Indii více než polovina dotazovaných dělníků uvedlo, že si ukládá peníze doma, zatímco si půjčuje od lichvářů za vysoké úrokové sazby. Tento vzor chování zhoršuje jejich finanční situaci. V Jižní Africe, nedávný průzkum zjistil, že téměř 60 % dotazovaných lidí nechápu výraz "úroky". A zatím co jen jeden z 13 lidí ve Velké Británii nemá bankovní účet, v Africe je to necelých tři ze čtyř (Douglas, 2008). Nedostatek finanční gramotnosti je často spojena s nedostatečným přístupem k finančním produktům nebo s nesprávným používáním, i když jsou k dispozici.

2.1 Zadluženost domácností

V posledních několika letech dochází k rychlému tempu zadlužování domácností a vzhledem za jakých okolností se tak děje, můžeme tušit, že nejde o pozitivní trend pro českou ekonomiku. Rapidní nárůst sleduje i Syrovátková, Machalíček, Christová (2008), podle nichž činily koncem roku 1995 bankovní úvěry a pohledávky českých domácností 35,5 mld. Kč, na konci roku 2004 už to bylo 315,3 mld Kč. ČNB (2010/2011) uvádí, že v současnosti zadluženost domácností přesahuje 1,28 biliónů Kč.

Obrázek 2 Zadluženost českých domácností (Zamrazilová, 2011, s. 41)

Lze ale také předpokládat, že údaje k výpočtu zadluženosti českých domácností nejsou úplné. Oznamovací povinnost se dle zákona vztahuje pouze na bankovní ústavy. Nebankovní ústavy tuto povinnost nemají. Také půjčky od fyzických osob a lichvářů v této evidenci nejsou zahrnuty. Tudíž kompletní statistika o zadluženosti domácností neexistuje a lze předpokládat, že zadluženost je mnohem vyšší.

Rostoucí zadluženost má mnoho příčin. Můžeme mluvit o snadnějším přístupu k peněžním prostředkům od bankovních i nebankovních společností a jejich silná marketingová politika. Za další příčiny vedoucí k růstu zadluženosti je růst životní úrovně, změna životního stylu a stabilnější, nízké úrokové míry. Je také zajímavé, jaký je názor na zadluženost obecně. Většina občanů považuje půjčky a úvěry za běžnou součást života (Syrovátková, Machalíček a Christová, 2008). To dokazují i průzkumy. Půjčku nebo úvěr splácí více než třetina Čechů a více než polovina starších patnácti let má zkušenost s životem na dluh. Čtvrtina českých domácností (24 %) má problémy tyto dluhy splácet. Potenciální riziko hrozí u 35 % rodin. Ty sice nemají potíže se splácením, ale bohužel jim nezbyvá dost peněz na to, aby si vytvořily potřebnou finanční rezervu pro případ finanční tísně (STEM/MARK, 2011). Pokud budeme srovnávat zadluženost domácností se zeměmi eurozóny, tak české domácnosti dluží méně, ale je důležité si uvědomit, že jsme podstatně chudší než země západoevropské. Proto v České republice hrozí vyšší riziko dluhových pastí. Pokud tedy uvažujeme o psychologických faktorech zadluženosti, lze vycházet z faktorů ovlivňující spoření (příjem, bohatství, důchodový systém, sociální zabezpečení, věk, inflace). Existují zajímavé rozdíly v přístupu k penězům mezi muži a ženy, přičemž muži jsou tzv. lovci a

ženy jsou tzv. sběračky (Vybíhal et al., 2011). Z toho tedy lze usoudit, že ženy jsou více spořivé a ochota zadlužení by měla být nižší než u mužů.

Z hlediska finanční gramotnosti je také zajímavé zjištění o odlišném subjektivním vnímání dluhu a úvěru. Dluh je tradičně vnímán negativně, úvěr je vnímán neutrálně, je součástí podnikání nebo hospodaření. Úvěr má tu výhodu, že předmět naší potřeby máme k dispozici okamžitě. Tento užitek převažuje nad možnými riziky do budoucna. Úvěr je součástí moderního života, je také prostředkem uspokojování řady potřeb a přání, podporuje určitý image a socioekonomický status ve společnosti (Vybíhal et al., 2011). Můžeme říci, že velký význam má zejména primární rodina, kdy prostřednictvím transgeneračního přenosu může poskytovat vhodné vzorce ekonomického chování, ale i iracionální a nezodpovědné.

Připomínám, že zadlužování není ekonomicky chápáno jako negativní společenský jev, ale je potřeba se zadlužovat zodpovědně. Musíme se umět dívat dopředu. Spotřebitel by neměl svůj rozpočet napínat tak, že po zaplacení svých výdajů a splátek mu nezůstane ani koruna. Bohužel, často se pak můžeme setkat se situací, kdy si spotřebitel pořizuje další úvěr na zaplacení stávající splátky úvěru. A tím, se může spotřebitel dostat do dluhové pasti a takové chování je nezodpovědné. Nebo se můžeme setkat se situací, kdy jeden spotřebitel má několik úvěrů a různých pohledávek a měsíční splátky činí až dvojnásobek jeho měsíčních příjmů (Kopřivová, 2009).

2.1.1 Trestněprávní dopady zadluženosti

Dlužník se může dostat za jistých okolností do situace, kdy i nevědomě páchá trestný čin. Vybíhal et al. (2011) popisují tyto možné hrozby v podobě páchaní trestného činu.

Poškození věřitele je úmyslné jednání dlužníka. Dlužník zmenší svůj majetek tak, že věřitel již nemůže dostat plný rozsah své pohledávky. Poškodit věřitele lze tedy tím, že zničí, poškodí, zatají, zcizí nebo odstraní i pouze část svého majetku. Zatíží věc, která je předmětem závazku nebo si dovolí ji pronajmout. Také dlužník může svého věřitele poškodit tím, že předstírá, že část majetku nemá, případně předstírá dluhy, které vůbec neexistují nebo již zanikly (Česko, 2009). Za takový trestný čin může hrozit pachateli odnětí svobody až dvě léta nebo zákaz činnosti.

Zvýhodnění věřitele je trestný čin, kdy dlužník není schopen plnit své závazky v plném rozsahu, jeho majetek nestačí na plné uspokojení všech věřitelů. V takové situaci by měl

dlužník všechny své věřitele uspokojit ve stejném poměru. Pokud tak neučiní a úmyslně jednomu z věřitelů splní svůj dluh v plném rozsahu nebo v nepoměru k ostatním věřitelům, kdy zbývající věřitelé dostanou méně nebo vůbec nic, dopustí se trestného činu s odnětím svobody na jeden rok nebo zákazem činnosti.

Úvěrový podvod činí lidé, kteří chtějí získat úvěr za co nejlepších podmínek, ale neposkytnou věřiteli všechny informace, některé zamlčí nebo poskytnou vědomě nepravdivé informace. Takový jedinec pak může být potrestán odnětím svobody na dvě léta nebo zákazem činnosti.

Způsobení úpadku se dříve nazývalo trestní čin předlužení. Úpadek můžeme charakterizovat jako stav, kdy má dlužník nejméně dva věřitele, a peněžité závazky nejméně 30 dní po splatnosti a tyto závazky není schopen plnit. Trestného činu se může dopustit ten, kdo činí vydání nepřiměřená svým majetkovým poměrům, spravuje svůj majetek neodpovídající zákonem mu uloženým, užívá poskytnutý úvěr v rozporu anebo poskytuje ze svého majetku půjčky, úvěry, činí rizikové obchody nebo operace, která nenáleží k jeho pravidelné podnikatelské činnosti (Česko, 2009).

2.2 Předlužení

Zadluženost je tedy v podstatě chápáno jako pozitivní ekonomický fenomén. Problém nastává, pokud nejsme schopni své závazky splácet a to z jakéhokoliv důvodu, pak hovoříme o tzv. předluženosti. A to je na rozdíl od zadluženosti negativní společenský jev, který je jednou z hlavních příčin sociálního vyloučení (Ašmerová et al., 2009).

Problém předlužení se týká především jedinců, kteří se nachází ve zhoršené životní situaci anebo jejichž finanční gramotnost je snižena. Lovriš (2008) vidí předlužení jako jev, který se spíše váže na nejchudší obyvatele a také stále více postihuje střední společenskou třídu. Mezi příčiny tohoto společenského jevu převažují vnější důvody, ačkoli mezi důvody patří také špatné hospodaření s rodinným rozpočtem. To potvrzuje fakt, že do právních vztahů vstupujeme nejčastěji z vlastní vůle - uzavíráme smlouvu o úvěru, ale do platební neschopnosti se obvykle dostáváme z vnějších příčin, které jsme nezpůsobili svým rozhodnutím. Vybíhal et al. (2011) upozorňují, že předlužený jedinec se potýká s několika problémy. Především se předluženému nevyplatí legálně pracovat, protože by mu byla na část mzdy uvalena exekuce a proto kombinuje pobírání sociálních dávek s nelegální prací. Je

i ohrožen exekucí majetku. Dalším problémem je, že upadá do závislosti na sociálních dávkách a materiální chudoby, je vytlačován na okraj společnosti mezi znevýhodněné skupiny obyvatelstva a tím je vystaven dalším sociálně patologickým jevům a kriminalitě. Problém také nastává v souvislosti s neplacením nájemného, energií a služeb s užíváním bytu, může být tedy vystěhován. Předluženým rodinám hrozí odebrání dětí do ústavní péče. Lovriš (2008) dodává, že takový jedinec trpí i psychickými individuálními následky jako je bezmocnost, frustrace, apatie a beznaděj. Životní styl předluženého můžeme charakterizovat jako rizikový, jelikož jeho nekvalitní bytové podmínky a hygiena mohou zapříčinit zhoršení zdraví. Také u takového jedince může docházet k hromaděné agrese a k únikovým strategiím pomocí hazardních her a závislosti.

Pokud se zamyslíme nad důsledky předluženosti tak mohou být pro domácnost a zejména pro její členy tragické. S předlužeností samozřejmě přichází také vymáhání dlužných částek a spolu s nimi i stresové situace, pocit ohrožení a dostávají se pocity bezmoci. Neřešením těchto problémů pak trpí nejen dospělí, ale samozřejmě i děti. Nejhorší je takovou situaci ignorovat a pouze čekat jak to dopadne. Důležité je začít hned bojovat, takto na situaci nahlíží i Vrbková (2009). Nejdůležitější je co nejdříve se domluvit s bankovními či nebankovními institucemi na úpravě splátek. V dnešní době lze k většině úvěrových produktů sjednat splátkové prázdiny, existuje také možnost splácení přerušit nebo se může sjednat již před podpisem smlouvy pojištění pro případ neschopnosti splácet. Pokud však budeme problémy přehlížet, dřív nebo později přijde exekuce.

2.3 Vymáhání práv exekucí

Jestliže dlužník nesplní dobrovolně to, co bylo s věřitelem ujednáno, může se věřitel dovolávat svého práva u soudu návrhem na zahájení řízení o splnění povinnosti, která vyplývá ze zákona. Soud posléze může vydat platební rozkaz, aby žalovaný do patnácti dnů od doručení toho rozkazu žalobci zaplatil uplatněnou pohledávku a náklady řízení. Žalovaný může v téže lhůtě podat odpor u soudu. Pokud nebyl podán odpor, platební rozkaz má účinky pravomocného rozkazu. Proti rozsudku se žalovaný do patnácti dnů může opět odvolat. Pokud tak neučiní, po odvolací lhůtě a nabytí právní moci následuje žádost o vykonatelnosti rozsudku a ustanovení exekutora (Ašmerová et al., 2010). Dostane-li se dlužník do situace, kdy je vydáno pravomocné rozhodnutí soudu, kterým je stanovena povinnost uhradit dlužnou částku, je dalším výkonem řízení exekuční. Ovšem za podmínky,

že ve lhůtě v exekučním titulu, což je podklad pro nařízení exekuce, dlužník opět neuhradí veškeré své dlužné částky (Vybíhal et al., 2011). Exekuce je tedy výkon nařízený soudem a prováděný soudem nebo soudním exekutorem. Je jedním z nástrojů vymáhání pohledávek. Pokud se podíváme na statistiky nařízených exekucí, tak musíme konstatovat, že postupně narůstají. V roce 2001 bylo nařízeno pouze 4 302 exekucí, v roce 2005 už 270 480 a v roce 2010 stoupl počet nařízených exekucí na 701 900 (Exekutorská komora České republiky, 2009).

2.3.1 Rozsah exekuce a výkon rozhodnutí

Výkon rozhodnutí lze nařídit jen v takové rozsahu, jak bylo navrženo věřitelem a jaké mu rozhodnutí stačí k jeho uspokojení. Jakmile je povinnému doručeno soudní usnesení o nařízení exekuce společně s exekučním výměrem, kde se dozví, jakým způsobem bude exekuce provedena, nesmí dlužník nakládat se svým majetkem. Nabude-li rozsudek právní moci, dlužník ztrácí možnost odvolání. Malecká (2009) uvádí, že existuje několik způsobů, jak vykonat rozhodnutí o exekuci. Jestliže soud nařizuje zaplacení peněžité částky, exekuce se provádí srážkami ze mzdy, zabavením peněz na účtu, prodejem movitých věcí nebo nemovitostí. Syrovátková, Machalíček a Christová (2008) zmiňují další dva způsoby provedení exekuce a to uložení jiné povinnosti než zaplacení peněžité částky. Většinou lze vykonat odebráním věcí, rozdělením společné věci nebo provedením prací a výkonů. A další způsob exekuce je prodej zástavy.

Každý exekutor při výkonu exekuce začíná tím, že si zjistí místo bydliště povinného, zda vlastní nemovitý majetek, automobil, kde má povinný bankovní účet, stavební spoření, pojistky a také zjistí zaměstnavatele (Ašmerová et al., 2010). Vrbková (2009) dodává, že ve chvíli, kdy dlužník obdrží exekuční příkaz, má již většinou celý majetek zablokovaný – účet v bance, stavební spoření, pojištění, také blokaci na katastrálním úřadu. Pokud tedy exekutor nějaký majetek najde, postihne jej exekučními příkazy. Existují však věci, na které se exekuce nevztahuje. Povinnému nesmí být sražena s měsíční mzdy základní částka, způsob výpočtu je stanoven v nařízení vlády České republiky č. 595/2006 Sb. Nepostižitelné movité věci jsou především věci, které povinný potřebuje k uspokojování svých potřeb a své rodiny. Mezi něž patří oděv, obvyklé vybavení domácnosti, snubní prsten, zdravotnické potřeby a hotové peníze do výše odpovídající násobku životního minima (Vybíhal et al.,

2011). Je důležité si uvědomit, že exekuce trvá, dokud není vymožena celá částka nebo dokud ji nezruší soud.

2.3.2 Exekuce a společné jmění manželů

Exekuce se netýká jen povinného, ale i jeho rodiny. Pokud jde o vymáhání závazků za dob trvání manželství, exekuce se vztahuje i na majetek ve společném jmění manželů. Majetkovou smlouvou lze rozsah společného jmění zúžit, avšak v tomto případě toho nelze využít. Za majetek patřící manželům se pro účely exekuce považuje i majetek, který netvoří součást společného jmění jen proto, že byl smlouvou zúžen (Vybíhal et al., 2011). Zbavit se dluhů nelze ani rozvodem. Představa, že rozvodem se převede majetek na jednoho z manželů a dluhy na druhého, je nemožná. Vypořádání majetku při rozvodu se totiž vychází ze zásady, že nesmějí být dotčena práva věřitelů, jinak by byl právní úkon neplatný. Z manželství si tedy každý vezme čistý majetek i závazku (Ašmerová et al., 2010).

2.3.3 Efektivní řešení situace

Samozřejmě nejdůležitější je řešit věci hned na počátku a nenechat je narůst až do takových rozměrů. Vždy je lepší pokusit se najít reálné řešení a s věřitelem se dohodnout. Pokud ale dlužník nezabrání vzniku vykonatelného exekučního titulu, bude nejlepší co nejdříve zaplatit. Jestliže to stihne dlužník ještě před doručení usnesení o nařízení exekuce, ušetří tím téměř celé náklady na ni. Povinný hradí totiž veškeré náklady na exekuci a patří mezi ně odměna exekutora, náhrada hotových výdajů a náhrada za doručené písemnosti (Ašmerová et al., 2011). Pokud se o exekuce dozvíte, podle Vybíhala et al. (2011), udělá dlužník nejlíp, když zavolá na příslušný exekutorský úřad nebo soud a pokusí se domluvit na vhodném postupu. Nově se také lze dohodnout na prodeji majetku přímo dlužníkem. Což je výhodnější řešení nejen pro dlužníka ale i pro věřitele. Dlužník nemá zablokovaný účet, nedochází ke srážce ze mzdy, není zmínka o exekuci nemovitosti na katastrálním úřadu a také tak ušetří na nákladech za exekuci.

Pořád je lepší si vypůjčit od příbuzných a známých a dluh zaplatit, než si nechat zabavit majetek a následně v dražbě ho prodat hluboko pod cenou. Je důležité si uvědomit, že čím déle exekuce trvá, tím vzrůstají náklady a exekuce je čím dál více dražší. Pokud už není cesta zpět, je možné zvážit podání návrhu na insolvenční řízení (viz kap. 4.3).

3 SKUPINY OBYVATELSTVA OHROŽENÉ FINANČNÍ NEGRAMOTNOSTÍ

K určení ohrožených skupin finanční negramotnosti je možné vyjít ze skupin, které jsou sociálně znevýhodněné, tedy nízkopříjmové, jelikož je větší předpoklad mnohdy nezdravého zadlužování a následné neschopnosti tyto dluhy splácet. Můžeme říci, že v devadesátých letech bylo období přechodu k tržnímu hospodářství a tím také dochází k ekonomické transformaci, ale i k sociálním změnám. Po skončení období socialismu, kdy práce byla povinností a nezaměstnanost v podstatě neexistovala, zaznamenaly nové trendy také nejistotu a zvýšené riziko pro skupinu obyvatel s nízkým vzděláním (Rychtaříková, 2004). Všeobecně však můžeme označit za nejohroženější skupiny obyvatel, tedy z hlediska nezdravého zadlužování, především ty, kteří mají základní vzdělání, nízké příjmy, lidi se středním vzděláním a se zadlužením v důsledku investic souvisejících s bydlením, seniory, rodiče-samoživitelé a v neposlední řadě mladí lidé po skončení ústavní výchovy nebo lidé po výkonu trestu. Zajímavou skupinou jsou rodiče nezodpovědných a zadlužených dětí (Asociace občanských poraden, 2010). Mališková a Gajdušek (2011) toto potvrzují a dodávají, že potřeba finanční gramotnosti je zřejmá zejména v oblastech s nízkou zaměstnaností a s vyšším výskytem sociálně ohrožených skupin, např. Mostecko, Moravskoslezský kraj, atd. Týká se však celkově všech občanů a to napříč věkem i společensko-ekonomickým stavem.

Peterková a Jiránek (2008) uvádí, že sociálně slabší skupiny se mohou častěji dostávat do konfliktu s věřitelem, mohou čelit nepříjemnému vymáhání peněz, hrozí jim soudní spory, zabavování majetku. Může také dojít k vystěhování rodiny dlužníka, která není schopna zaplatit ubytovnu a ani uspokojovat základní potřeby svých členů. Jejich sociální dávky mohou být současně předmětem exekuce. Nezřídka následuje rychlý společenský propad na dno společnosti a dlouhodobé sociální vyloučení. Chudoba vyvolaná zadlužením pak může způsobovat zvýšenou trestnou činnost nebo ekonomicko-existenční migraci. Je nutné zdůraznit, že lidé se dostávají do sociálních problémů často kvůli nízké finanční gramotnosti. Neprostudují si dobře smlouvu, nesplácejí včas relativně malý dluh, který za určitou dobu díky sankčním poplatkům a penále neúměrně roste.

V rámci kapitoly, kde popisují skupiny obyvatel, které jsou potenciálně nejvíce ohroženi finanční negramotnosti se zaměřím na rodiny s dětmi a matky samoživitelky. S těmito skupinami se totiž v azylovém domě pro matky s dětmi setkáváme nejvíce.

3.1 Rodiny s dětmi

Skupinou, která může být ohrožená důsledky finanční negramotnosti, jsou i rodiny s dětmi. Po skončení období socialismu, kromě toho, že vstoupila nezaměstnanost, vzrostly také náklady na výchovu dětí a stát začal být méně sociální. Kvalita života se rodinám s dětmi v porovnání s ostatní populací postupně zhoršovala a to také v důsledku snižování hodnoty státních příspěvků v rámci rodinné politiky. Změny v pojetí rodinné politiky jsou patrné. Kocourková (2007) uvádí, že předchozí vláda ČR se především soustředila na zvýšení finančních dávek rodinám a zlepšování podmínek rodičovské dovolené. V současné době je koncepce rodinné politiky aktualizována a cílem je vytvořit moderní flexibilní rodinnou politiku s akcentem na svobodnou volbu. Přijaté reformy v ČR naznačují jistou změnu přístupu státu vůči rodinám s dětmi. Současná vláda chce pokračovat v podpoře rodin s dětmi, avšak jiným způsobem. Omezila vyplácení sociálních dávek, čímž chce zabránit vytváření finanční závislosti rodin na státu. Musíme si však uvědomit, že nejdůležitějším nástrojem boje proti sociálnímu vyloučení jsou ve všech modelech rodinné politiky systémy sociální pomoci. Systémy, které zajišťující podporu osob, jejichž příjem nestačí na zabezpečení existenčního minima. Pokud snižujeme státní dávky, tím se zvyšuje počet rodin, které jsou ohrožené chudobou. Omezení se týká dvou důležitých nástrojů finanční podpory rodin a to porodného a přídatku na dítě. Výše porodného se tím sníží a okruh rodin, které budou pobírat přídatky na dítě, se zúží. Daňová reforma s sebou navíc nese další nevýhody jako zrušení společného zdanění manželů, tj. výhody, které nejvíce využívali rodiče na rodičovské dovolené. Z tohoto důvodu je zcela jasné, že pro určitou část populace bude snížení finanční podpory státu vést k omezení počtu dětí v rodině a tím dochází k celkovému stárnutí obyvatelstva a následně také ke špatné ekonomické situaci.

Ohrožení rodin následky finanční negramotnosti, jako např. nezdravé zadlužování, předlužení až následná exekuce, ještě zvyšuje nezaměstnanost rodičů, zejména je-li dlouhodobá. Dlouhodobá nezaměstnanost rodičů je podle Rychtaříkové (2004) dále rizikem pro mezigenerační přenos chudoby a to zejména v postoji dětí k uplatnění se na trhu práce. Chudoba rodin s dětmi může být nejvíce pravděpodobná v rodinách, kde je pouze jeden

rodič ekonomicky aktivní. Ohrožení příjmovou chudobou zpravidla také roste s počtem nezaopatřených dětí v rodině.

3.2 Matky samoživitelky

Rodina se stává čím dále více křehčím svazkem a není tedy divu, že se objevují rodiny, které jsou vedené jen jedním rodičem a často nedobrovolně. Takto vedených rodin je podle Dudové (2009) téměř 20 % všech rodin. Mezi rodinami, kde jsou přítomné nezaopatřené děti, tvoří tento typ rodin téměř 24 %. Osamělé rodičovství z 90 % dopadá na ženy. Současný demografický vývoj přitom naznačuje, že počet rodičů samoživitelů či tedy spíše matek samoživitelek bude narůstat. Tato skutečnost je způsobena především vysokou mírou rozvodovosti a také rostoucím počtem dětí narozených mimo manželství. V roce 1990 tvořil podíl těchto dětí 8,6 % a v roce 2007 se téměř zčtyřnásobil na 34,5 % dětí narozených svobodným matkám.

Ke statusu matky samoživitelky vedou nejčastěji tři cesty, které uvádí Hasmanová Marhánková (2011):

- 1) Samoživitelství jako důsledek rozvodu či rozpadu partnerství
- 2) Mimomanželská plodnost
- 3) Ovdovění

Matky samoživitelky se potýkají s mnoha problémy. Především jsou ohroženy nezaměstnaností. Výzkumy prokazují, že nezaměstnanost osamělých matek je ve všech státech Evropy statisticky vyšší než nezaměstnanost žen z dvoupříjmových domácností. Vyšší riziko nezaměstnanosti matek samoživitelek je alarmující především s ohledem na význam jejich pravidelného příjmu pro celou rodinu (Hasmanová Marhánková, 2011). Kodymová a Koláčková (2005) jako další problém uvádí ekonomickou situaci. Materiální problémy bývají častěji v případě nízkého sociálního statusu, a to nejen z důvodu nižších příjmů, ale častěji také kvůli většímu počtu dětí a méně odpovědnému životnímu stylu. Příjem rodiny přímo ovlivňuje kvalitu zabezpečování každodenních potřeb, jako je strava, bydlení, zdravotní péče, vzdělávání. Nevýhodná ekonomická situace rodin tak omezuje možnosti dětí pro další rozvoj. Častým problémem je také nedobytnost výživného, která ohrožuje uspokojování základních existenčních potřeb neúplných rodin. Ty se ocitají v kritických poměrech, protože soudní řízení může trvat několik měsíců až let.

Matky samoživitelky tedy tvoří skupinu, která čelí několika vzájemně se propojujícím druhům znevýhodnění a obecně patří ke skupinám nejvíce ohroženým nezaměstnaností a chudobou. Je třeba zdůraznit, že tato situace nedopadá pouze na samotné ženy, ale rovněž na děti, jež jsou na jejich příjem a péči odkázané. Ekonomickou stránku matek samoživitelek však neovlivňují jen nízké příjmy. Za důležité je také považována úroveň finanční gramotnosti. Je zcela nesporné, jak důležitou roli hraje při špatné ekonomické situaci, správné hospodaření s penězi a umění využití správných finančních produktů. Matka, která je samoživitelka a ocitá se bez finančních prostředků, může svou situaci řešit různými nevýhodnými půjčkami. Nemusí jít vždy o touhu po něčem novém, nepotřebném, často si matky samoživitelky mohou půjčovat na základní potřeby, třeba spjaté s hledáním nového bydlení při odchodu od manžela. Pak se ale může velmi brzy dostat do neschopnosti dluh splácet a tím přijít i o střechu nad hlavou. Takto postižené matky s dětmi mohou jako jednu z forem pomoci využít služeb azylových domů pro matky s dětmi. Nejen o této možnosti řešení již vzniklého problému předlužení pojednává následující kapitola.

4 NÁVRHY ZMĚN A OPATŘENÍ

Riziky finanční negramotnosti, především předluženost je často způsobena individuálním selháním, na druhou stranu nesmíme ani zapomínat na to, že má mnoho strukturálních příčin a okolností (Lovriš, 2008). V rámci prevence je nutné zaměřit se na systémová opatření, aby byli občané lépe chráněni před špatnými rozhodnutími. V oblasti řešení je pak důležité zmírňovat následky prostřednictvím různých opatření ze strany státu a nastavovat pravidla pro jednání s dlužníkem, tak aby nedocházelo ke zneužívání takto postižených osob.

4.1 Preventivní opatření

Prevence je jeden ze základních nástrojů boje proti finanční negramotnosti, ačkoliv se setkáváme s tím, že existuje ve velmi malé míře. Můžeme říci, že postupně dochází k zařazování finančního vzdělávání do základních škol, což je pozitivní. Nicméně je potřeba preventivně působit i na dospělé obyvatelstvo naší společnosti. Lovriš (2008) také poznamenává, že pro mnoho tržních subjektů je výhodnější udržet dlužníky neznalé a neschopné, protože tak z nich plyne vyšší zisk. Je tedy důležité proti takovým myšlenkám bojovat a to preventivním působím v oblasti finančního vzdělávání, ale také prostřednictvím dalších opatření.

4.1.1 Finanční vzdělávání

Vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti je klíčovým prvkem, jak se lépe zorientovat zejména ve způsobech, jakými funguje půjčování peněz, a v nákladech, které s sebou úvěry a půjčky nesou. Začít je přitom třeba už od prvních ročníků základních škol. Přínosy finančního vzdělávání můžeme, podle Vybíhala et al. (2011) rozdělit do dvou základních úrovní. První tvoří přínosy pro společnost a druhou skupinu tvoří přínosy pro jednotlivce. Přínosem pro společnost, můžeme chápat jako přínos pro ekonomiku, je lepší informovanost občanů umožňující správný výběr finančních produktů a služeb. Tímto opatření se snižuje procento občanů, kteří se mohou dostat do situace, kdy nejsou schopni své závazky splácet. Tato situace pak může vyústit až do sociálního vyloučení a vyřazení jedince z legálního trhu práce, jelikož veškeré jeho příjmy jsou mu zabavovány prostřednictvím exekuce a tím ztrácí motivaci uplatnit se na legálním trhu práce. To vše má globálnější následky s negativním projevem ve státním rozpočtu s nárůstem transferových

plateb a poklesem daňových příjmů. Finančně vzdělaní občané mají vliv na zvyšování efektivnosti finančního odvětví.

První kroky ke zlepšení finanční gramotnosti obyvatel České republiky vychází z usnesení vlády v roce 2005, která uložila ministru financí, ministryni školství, mládeže a tělovýchovy a ministru průmyslu a obchodu připravit systém finanční gramotnosti na základních a středních školách. Na základě tohoto usnesení vlády vznikla strategie finančního vzdělávání v ČR. V roce 2007 byl vytvořen materiál Systém budování finanční gramotnosti obsahující konkrétní harmonogram jednotlivých kroků, které jsou nutné pro zavedení finanční gramotnosti do počátečního vzdělávání (Národní ústav odborného vzdělávání, 2008).

Pokračovat ve vzdělávání je však třeba i v rámci procesu celoživotního vzdělávání, zvláště tedy ve vzdělávání dospělých. Lovriš (2008) uvádí, že v některých evropských zemích mají veřejnoprávní média povinnost vzdělávat v oblasti finanční gramotnosti. Vzdělávání dospělých přináší své rizika. Dospělá populace v ČR především necítí potřebu se nikterak finančně vzdělávat. Pokud by však už bylo finanční vzdělání nabízeno, mělo by to probíhat zdarma, jinak by účast na semináři byla mnohem nižší. Vzdělávání musí být realizováno populární a hravou formou reflektující současnou formu komunikace (Kortusová, 2011). Ministerstvo financí (2010) ve svém průzkumu dále zjišťuje, že necelá třetina (29 %) populace přiznává, že úroveň znalostí jí brání ve využívání finančních produktů. Dospělá populace, respektive 9 z 10 cítí potřebu vzdělávat se v oblasti hospodaření peněz, především však lidé již informovaní, vzdělanější a mladší. Většina, tedy 81 % respondentů se shoduje, že v průběhu školní docházky nezískali znalosti pro orientaci v oblasti financí a bank. Vzdělávání je ovšem důležité propagovat i u pracovníků v sociální oblasti, pracovníků azylových domů, kurátorů pro dospělé i mládež, personálu domovů pro seniory apod. Ti by měli být natolik vzdělaní, aby dokázali poskytnout alespoň základní informace a pomoc v krizových situacích (Peterková a Jiránek, 2008).

Mě velmi zaujala myšlenka, kterou uvádí Kiyosaki a Lechter (2002). Zabývá se odůvodněním, proč bohatí bohatnou, chudí chudnou a střední třída zápasí s dluhem. Jeden z důvodů, je podle něho ten, že se o penězích učí doma a ne ve škole. Podle mého názoru je toto tvrzení pravdivé. Kdyby se škole povinně zavedlo vzdělání ve finanční oblasti, rapidně by ubylo nesprávného zadlužování, a tím by se snížily následky z toho plynoucí. Opět se dostáváme k transgeneračnímu přenosu a k tomu, že rodina je základ a je velmi důležité, co nám předá a co nás naučí, to vše pak můžeme v budoucím životě správně využít.

Nemůžeme se tedy divit, že celé generace jsou zadlužené, většině z nich totiž nikdo nevysvětlil, jak správně zacházet s penězi.

4.1.2 Sít' finančního poradenství

Je zcela nezbytné nabídnout místně a finančně dostupnou odbornou pomoc nezávislého poradce. Tím se nemyslí poradce, který je odměňován poskytovateli finančních produktů podle uzavřených smluv. V sítích skutečně nezávislého bezplatného finančního poradenství by odborníci měli poradit lidem, jak správně hospodařit s rodinným rozpočtem, vybrat nejlepší způsob placení, nabídnout vhodné finanční produkty tak, aby informace nebyly deformovány ve prospěch finanční instituce (Lovriš, 2008). Obecně v České republice se zvyšuje počet míst, kde se provádí finanční poradenství. Nicméně k tomu je zapotřebí propojenost mezi nezávislými poradci a pracovníky v sociální oblasti, jelikož tyto pracovníci častěji přichází do kontaktu s lidmi v nepříznivé finanční situaci.

4.1.3 Dostupnost informací o finančních produktech

Dalším důležitým předpokladem pro preventivní působení je zajištění volně dostupných informací o finančních produktech. Velký důraz by měl být kladen na formu a přístupnost všem občanům České republiky. Lovriš (2008) uvádí výsledky průzkumu, z kterého jednoznačně vyplývá, že více jak polovina lidí se domnívá, že banka mluví nesrozumitelným jazykem. Čtvrtina občanů je toho názoru, že banka nikdy nic nevysvětlí pořádně tak, aby věděli, co mají napsané ve smlouvě. Je tedy zřejmé, že lidé chtějí porozumět finančním produktům, ale zatím nerozumí jazyku finančních odborníků. Je tedy důležité přemýšlet nad formou, jak srozumitelně předat, co nejvíce informací z finanční oblasti. Podle zkušeností terénních sociálních pracovníků sociálně znevýhodnění lidé příliš nereagují na psané slovo. Jako vhodnější forma se tedy při rozšiřování informací jeví forma neadresných sdělení, přičemž dominuje televize, letáky a různé další typy tiskovin se srozumitelným textem. Také se osvědčil osobní kontakt, kdy sociální pracovníci při řešení problému s rodinou mají možnost sdělovat také jiné důležité informace o principech a důsledcích půjčování finančních prostředků. Úspěch takto myšleného preventivního působení může být jen tehdy, pokud jsou lidé ochotni se s informacemi seznámit a probudí se v nich zájem o danou problematiku.

4.2 Pomoc ze strany státu

Stát pomáhá osobám, které se nachází v nepříznivé finanční situaci, především prostřednictvím státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi.

4.2.1 Státní sociální podpora

Prostřednictvím státní sociální podpory se stát podílí na krytí nákladů na výživu a také ostatní základní potřeby rodin s nezaopatřenými dětmi. Dále poskytuje pomoc i při některých sociálních situacích, např. u úmrtí. Břeská, Burdová a Vránová (2010) rozděluje dávky na:

1. Dávky státní sociální podpory, u nichž se zkoumá příjem: přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, příspěvek na školní pomůcky.
2. Dávky státní sociální podpory, u nichž se příjem nezkoumá: rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče, porodné, pohřebné.

Oblast bydlení a úhrady za služby s tím spojené je jednou z nejčastějších investic a tak y z toho důvodu dochází k zadlužování. Z tohoto hlediska je důležitou dávkou státní sociální podpory příspěvek na bydlení. Příspěvek na bydlení pokrývá náklady na bydlení rodinám nebo jednotlivcům s nízkými příjmy (Břeská, Burdová a Vránová, 2010).

Při řešení finanční situace rodin v sociálně slabých komunitách je možnost uzavřít dohodu o zvláštním příjemci dávek, to uvádí Peterková a Jiránek (2008). Tato dohoda se dá využít zejména u příspěvku na bydlení. Je totiž možné, pokud nájemník například dluží nájem, aby věřitel souhlasil s tím, že mu budou přímo vypláceny dlužníkovy dávky. Bohužel toho obce nevyužívají dostatečně. Jako důvod uvádí administrativní náročnost a nelze se ubránit podezření, že je pro ně jednoduše výhodnější dlužníka vystěhovat na základě smlouvy než mu umožnit splatit svůj dluh

4.2.2 Pomoc v hmotné nouzi

Jedinec, který je předlužený, čelí stavu hmotné nouze. Pomoc v hmotné nouzi jednak zabezpečuje pomoc potřebným osobám, ale zároveň má motivovat a stimulovat k soběstačnosti a odstranění závislosti na dávkách. Jedním ze znaků hmotné nouze je nedostatek finančních prostředků, tedy příjmů. Nedostatečný příjem je pouze jednou z podmínek hmotné nouze, podstatné je, že osoba nebo společně posuzované osoby si ho

nemohou zvýšit vlastním přičiněním. Tím se rozumí zvýšení příjmu vlastní prací, řádným uplatněním nároků, pohledávek a prodejem nebo jiným využitím majetku. V rámci pomoci v hmotné se poskytuje příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc (Česko, 2011).

Příspěvek na živobytí

Příspěvek na živobytí je základní dávka pomoci v hmotné nouzi, která řeší nedostatečný příjem osoby či společně posuzovaných osob. Okruh společně posuzovaných osob je dán zákonem o životním a existenčním minimu. Existuje však několik odchylek, např. do okruhu společně posuzovaných osob nepatří osoba, která nastoupila výkon trestu odnětí svobody nebo byla vzata do vazby, také osoba, která je umístěna k celoročnímu pobytu v ústavu sociální péče nebo obdobném zařízení apod. Vzhledem k tomu, že v praxi dochází k různým situacím, které jsou zcela individuálního charakteru, je možnost z okruhu společně posuzovaných osob některou osobu vyloučit. Nárok na příspěvek na živobytí má osoba v hmotné nouzi, pokud její příjem či příjem společně posuzovaných osob nedosahuje částky živobytí. Živobytí je stanoveno s ohledem na příjem, možnost jeho zvýšení, majetkové poměry a další okolnosti (Česko, 2011).

Doplatek na bydlení

Doplatek na bydlení je dávka pomoci v hmotné nouzi, která společně s vlastními příjmy občana a také s příspěvkem na bydlení ze systému státní sociální podpory pomáhá uhradit odůvodněné náklady na bydlení. Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení zůstala osobě či společně posuzovaným osobám částka živobytí. Nárok na tuto dávku má vlastník nebo nájemce bytu, jehož příjem či příjem společně posuzovaných osob je po úhradě odůvodněných nákladů na bydlení nižší než částka jeho živobytí či částka živobytí společně posuzovaných osob. Podmínkou nároku na dávku je získání nároku na příspěvek na živobytí a nárok na příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory. Nárok na doplatek na bydlení nevznikne, pokud osoba bez vážného důvodu odmítne možnost levnějšího bydlení nabídnutou nebo zprostředkovanou obcí, v níž má trvalý pobyt. Toto neplatí pro osoby starší 65 let a poživatele starobního důchodu (Česko, 2011).

Zákon o pomoci v hmotné nouzi pamatuje i na specifické situace spojené s bydlením. Nárok na doplatek na bydlení má také nezletilé nezaopatřené dítě, které je v zaopatření ústavu pro

péči o děti nebo mládež nebo které žije v náhradní rodinné péči a přešlo na něj vlastnictví nebo nájem bytu a dítě nemá dostatečný příjem nebo majetek k úhradě odůvodněných nákladů na bydlení (Česko, 2011).

Mimořádná okamžitá pomoc

Prostřednictvím dávek mimořádné okamžité pomoci může být poskytnuta pomoc v situacích nepříznivého a mimořádného charakteru, i když není osoba v hmotné nouzi, ale je jí vhodné bezprostředně poskytnout pomoc. Zákon o pomoci v hmotné nouzi stanovuje několik situací, v nichž lze tuto dávku poskytnout. První situací je, kdy osobě kvůli nedostatku finančních prostředků hrozí vážná újma na zdraví. Mimořádná okamžitá pomoc může být také poskytnuta osobě, kterou postihne vážná mimořádná událost a celkové sociální a majetkové poměry neumožňují překonat událost vlastními silami. Takovou událostí je např. živelní pohroma, požár nebo jiná destruktivní událost, ekologická nebo průmyslová havárie. Mimořádná okamžitá pomoc se poskytuje osobě, která nemá vzhledem k příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům dostatečné prostředky k úhradě nezbytného jednorázového výdaje (např. správního poplatku, úhradou jízdného nebo v případě nezbytné potřeby s úhradou noclehu), na základní vybavení domácnosti a odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte. Výše dávky se stanoví až do výše konkrétního nákladu, ale součet poskytnutých dávek nesmí překročit v kalendářním roce desetinásobek částky životního minima jednotlivce. Poslední situací, kdy může být poskytnuta dávka mimořádné okamžité pomoci, i když osoba nesplňuje podmínky hmotné nouze, je s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků úspěšně řešit svoji situaci a je ohrožena sociálním vyloučením. Jde zejména o osobu, která je propuštěna z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody, nebo je po ukončení léčby chorobných závislostí propuštěna ze zdravotnického zařízení nebo psychiatrické léčebny nebo je propuštěna z ústavní či ochranné výchovy nebo z pěstounské péče (Česko, 2011).

4.3 Insolvence a insolvenční řízení

Pokud není možné splatit všechny pohledávky věřitelů exekucí, pak se dlužník ocitá v úpadku. Insolvenční zákon účinný od 1. 1. 2008 o úpadku a způsobech dává lidem, zvláště těm, kteří se ocitli v dluhové pasti, možnost začít znovu. Zahájení insolvenčního řízení

je možné na návrh věřitele či dlužníka. Výhody podání tohoto návrhu jsou jednoznačné. Předně nelze provádět nebo pokračovat v exekuci na majetek dlužníka. Věřitelé musí své pohledávky přihlásit do 30 dnů od zahájení insolvenčního řízení a pokud, tak neučiní, jejich pohledávky zanikají. Závazky se také dále neúročí. Jediné nevýhody, které vyvstávají z povinnosti dlužníka je předložit soudu pravdivé informace týkající se majetku a příjmů, majetek se kontroluje správcem a také dochází k určitému omezení s nakládáním majetku a příjmů do doby rozhodnutí soudu (Ašmerová et al. 2009).

Řešit úpadek můžeme konkursem, což je tzv. likvidační cesta. Je zpeněžen majetek dlužníka a výtěžek je pak rozdělen mezi věřitele. Insolvenční zákon oproti předešlému zákonu o konkursu a vyrovnání, rozšiřuje možné řešení úpadku ještě o reorganizaci a oddlužení. Reorganizace je určena zejména pro podniky většího charakteru. Základním principem je dosažení vyššího uspokojení než u konkursu za současného zachování podniku. Oddlužení (osobní bankrot) je určen pro dlužníky, kteří nepodnikají a jsou schopni svým věřitelům jednorázově nebo ve splátkách po dobu nejdéle 5 let uhradit alespoň 30 % jejich pohledávek. V zákoně je ukotveno možnost požádání o nižší než 30 % hrazení, ale musí s tím věřitel souhlasit. Tato možnost splácení poskytuje dlužníkovi druhou šanci a po splnění všech podmínek oddlužení je dlužník osvobozen od placení zbytku závazků (Česko, 2006).

Po ukončení insolvenčního řízení bude dlužník vymazán z insolvenčního rejstříku. Zda podá návrh na oddlužení je pouze na dlužníkovi, nicméně je to krok velmi složitý a náročný. Je potřeba splnit mnoho podmínek a mnoho občanů nemá dostatečné znalosti v oblasti právní a v administrativní činnosti. Proto může být tento způsob řešení svých pohledávek osobám sociálně vyloučeným, kterým se nedostane odborné pomoci, nedosažitelný (Syrovátková, Machalíček a Christová, 2008). I přesto dochází k nárůstu využívání tzv. osobního bankrotu. O nárůstu podle ČNB (2010/2011) vypovídá spíše o negativním dopadu vývoje na pracovním trhu a současně i zvyšující se schopnosti předlužených osob svoji situaci řešit dobrovolně legislativní cestou. Za celý rok 2010 bylo podáno 8 796 žádostí o oddlužení, schváleno jich bylo 6 197. V závěru roku 2011 však bylo podáno až tisíc návrhů za měsíc.

Je důležité upozornit na informaci, že v České republice se začínají množit firmy nabízející dlužníkům oddlužení za peníze. Stuchlík (2010) to potvrzuje a dodává, že firmy často nabízejí úlevu v podobě nižších splátek nebo snížení dluhů. Nicméně firma není schopna ve

většině případů zajistit takové podmínky. Věřitel s nimi nemusí ani komunikovat. Dlužník má pak bohužel jedinou jistotu, služba ho přijde na tisíce korun.

4.4 Instituce poskytující pomoc

V posledních několika letech dochází k nárůstu počtu institucí, které se zabývají finanční gramotností a jejími následky. Uvádím základní organizace, které mají již dlouholetou zkušenost v této činnosti.

Poradna při finanční tísní

Poradna při finanční tísní byla založena zakládací smlouvou uzavřenou dne 6. listopadu 2007 mezi Sdružením českých spotřebitelů a Českou spořitelnou. Jde o obecně prospěšnou společnost poskytující bezplatné poradenství spotřebitelům, v situaci, kdy v důsledku své životní situace nemohou řádně platit své dluhy. Rovněž se snaží poradit lidem, jak se zadlužit zodpovědně a tím předejít problémům se splácením dluhů. Cílem poradny je obecně prospěšnou činností pozitivně působit na občany, aby měli hlubší finančně-právní povědomí v oblasti úvěrů, půjček apod. Dalším cílem je, aby si lidé uměli půjčovat obezřetně a k případnému řešení své platební neschopnosti přistupovali zodpovědně. Rovněž chtějí dosáhnout toho, aby věřitelé byli při poskytování svých finančních produktů a při řešení případných problémů více sociálně odpovědní. A tím přispět k vyšší stabilizaci sociálních poměrů v české společnosti (Poradna při finanční tísní, 2010).

Sdružení SPES

Občanské sdružení SPES je sdružením zaměřeným na pomoc lidem v obtížné majetkové situaci v důsledku předlužení. Jeho cílem je poskytovat odborné rady, jak vzniklou situaci vyřešit vlastními silami a v mezích zákona. Kromě terénních pracovníků proto SPES spolupracuje s týmem právníků, ekonomů a psychologů. Činnost sdružení můžeme rozdělit na dva hlavní pilíře. Prvním pilířem je poradenství pro zadlužené domácnosti, jednak formou internetového poradenství a také formou osobního poradenství, které bylo zahájeno v rámci projektu „Nic není zadarmo“. Poradna pro osobní poradenství se nachází v Olomouci a její provoz byl zkušebně zahájen 17. září 2007. Druhým pilířem je vzdělávání široké veřejnosti, mezi něž především patří studenti a učitelé středních škol, a také sociální pracovníci (SPES, 2011-2012).

Asociace občanských poraden

Asociace občanských poraden působí od roku 1998 a v současné době sdružuje 39 občanských poraden na 56 místech České republiky. Občanské poradny poskytují bezplatné poradenství zejména v právních oblastech. Jde o odborné, nezávislé a nestranné poradenství. V rámci finanční a rozpočtové problematiky poskytují rady, jaké práva a povinnosti klienti mají, ať už jde o dlužníka či věřitele a informují o riziku spjaté se zadlužením (Vybíhal et al., 2011)

Finanční gramotnost o.p.s.

Nestátní nezisková organizace Finanční gramotnost, o. p. s. byla založena v červnu 2008 a má sídlo v Praze. Organizaci jde zejména o poskytnutí služeb v rámci prevence předlužení a prevencí před insolvencí. V prevenci předlužení se zaměřuje na odbornou pomoc a spolupráci formou různých školení a kurzů. Dále také Finanční gramotnost pomáhá prostřednictvím psychologické prevence a školí v oblasti peněžních a dluhových službách, v orientaci příslušných zákonech. V rámci prevence před insolvencí poskytuje odbornou pomoc formou školení, kurzů a dalšího vzdělávání občanů s cílem zlepšovat prevenci před změnou z předlužení na insolvenci a také pomáhá při soudních jednáních a případných exekucích (Finanční gramotnost, 2008).

4.5 Azylové domy pro matky s dětmi jako forma pomoci

Azylový dům pro matky s dětmi je sociální služba pobytového charakteru. Matoušek (2007) uvádí, že nejčastěji se jedná o matky s dětmi do věku tří let. Dovolím si s autorem nesouhlasit a poupravit, že děti se v tomto zařízení vyskytují do 18.let nebo pokud jsou stále nezaopatřené, tedy vykonávající soustavně přípravu na budoucí povolání. Cílem azylového domu pro matky s dětmi je zlepšení nepříznivé situace uživatelky a poskytnout jim pomoc a podporu, tak aby byla zachována a dále rozvíjena schopnost řešit svou situaci vlastními silami. A také aby nebyli uživatelky závislé na sociálních dávkách. Nejčastěji matky s dětmi vyhledávají pomoc azylového domu, jestliže jsou obětí domácího násilí, bez přístřeší nebo žijící v bytových podmínkách ohrožující zdraví a život nebo v situaci, kdy nejsou schopny vlastními silami zvládnout náhlou životní situaci.

Azylové domy poskytují ubytování s maximální dobou pobytu na 1 rok a ubytování pro osoby v krizi na maximální dobu 14 dnů. Azylové domy pro matky s dětmi provádí bezplatné krizové poradenství, pomoc v sociálně-právních problémech, individuální

dlouhodobé poradenství a organizují odborné přednášky k aktuální problematice. Dále také radí a pomáhají při výchově dětí, vedení domácnosti a hospodaření. Pomáhají při hledání zaměstnání, pomoc při zajištění finanční stability a při zprostředkování kontaktů na další odbornou pomoc.

V současné době se azylová zařízení po celé České republice musí vyrovnat s prudkým nárůstem žadatelek o pobyt, o něž se zajímají exekutoři. Tyto ženy nemají peníze na úhradu dluhů a často ani na hrazení azylového pobytu. Většina z nich však má malé děti. Až dosud byly ženy vyhledávající azyl, ohroženy hlavně partnerským násilím nebo ztratily obydlí. Příčin však toho, že ženy končí zadlužené v rukou sociálních pracovníků v azylových domech, je několik. Prokopová (2009) popisuje, že první je velmi snadná dostupnost půjček, ale za vysoký úrok. Několik posledních let se také projevuje v partnerských vztazích i zcela nový fenomén. Ženy si půjčky berou na sebe. Partneři je k tomu totiž velmi často donutí. Peníze tak končí v nereálných obchodních snech, nevýhodných nákupech, v hracích automatech, v alkoholu nebo se za ně kupují nepotřebné předměty, zvláště elektronické. Partner tak velmi snadno a bez rizika získá peníze a navíc si k sobě partnerku připoutá. Když žena chce od partnera odejít, její situace se ztíží. Vavroň (2009) dále konstatuje, že řada současných klientek domova je ve finančních otázkách nevzdělaná a neumí si vlastní příjmy a výdaje naplánovat. Nebo mají tak vysoké dluhy, že už ztratily jakoukoli motivaci je řešit. Obtížnější finanční situace žen se odráží i na chodu azylových domů. Dříve vnímaly uživatelky azylových domů jako prvořadou věc zaplatit nájem. Dnes musejí sociální pracovnice platbu připomínat a nejsou ani ojedinělé prosby o posunutí data splacení nájmu.

Oblast finančního plánování a hospodaření je jednou ze služeb azylových domů, kterou by měly poskytnout sociální pracovnice uživatelkám, pokud mají problém s rozložením finančních prostředků nebo jsou zadlužené a nejsou schopny své dluhy splácet nebo neví jak to řešit. S uživatelkami by tedy měli být v rámci tohoto poradenství probírány postupy finančního plánování, vytvořit dle potřeby rozpočet výdajů a příjmů. V případě, že je při tvorbě rozpočtu zjištěn minusový výsledek hospodaření, je důležité naplánovat další možné postupy, jak finanční prostředky našetřit nebo získat navíc. Pokud je uživatelka v předlužení, je důležitá pomoc a rada ohledně řešení pomocí splátkových kalendářů na minimální možné částky. Vzhledem k tomu, že situací s předlužením a následnou exekucí přibývá, by měli sociální pracovníci být schopni poradit při řešení problému pomocí insolvence a insolvenčního řízení.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

Výzkum provedený v rámci diplomové práce se týká uživatelky azylových domů pro matky s dětmi se zaměřením na finanční gramotnost. Zjišťuji, jaké mají uživatelky znalosti a to především v oblasti rozpočtové a peněžní gramotnosti. Zda jsou zadlužené či předlužené a zda se setkaly s exekucí. Výzkumné šetření se také zabývá schopností tázaných žen efektivně řešit případně vzniklé následky finanční ngramotnosti.

5.1 Výzkumný problém

Ve svém výzkumu si především kladu za cíl zjistit, jaké znalosti v oblasti finanční gramotnosti mají uživatelky azylového domu pro matky s dětmi a s jakými riziky a řešením se v této oblasti setkávají nejčastěji.

Na základě výzkumného problému jsem si stanovila následující výzkumné otázky:

1. Jaké důvody vedou matky k vyhledávání služeb azylového domu pro matky s dětmi?
2. V jaké finanční situaci se uživatelky nacházejí?
3. Jak se uživatelky orientují v základních otázkách finanční gramotnosti?
4. S jakými následky finanční ngramotnosti se uživatelky nejčastěji potýkají?
5. Jak si představují uživatelky řešení následků finanční ngramotnosti?
6. Jakým způsobem azylový dům pro matky s dětmi pomáhá uživatelkám v problematice finanční gramotnosti?

5.2 Druh výzkumu

Ve své diplomové práci budu hledat odpovědi na výzkumné otázky pomocí kvalitativního metodologického přístupu. Je to především z toho důvodu, že jako respondentky jsem si zvolila matky, které se nacházejí v azylovém domě pro matky s dětmi, což je sama o sobě velmi specifická skupina a je tedy nutné k této skupině tak přistupovat. Mohlo by se stát, že při výběru kvantitativního druhu výzkumu by výpovědi respondentek nebyly pravdivé nebo výzkumný soubor by pro takové šetření byl nedostačující. Díky této zvolené metodě mohu hlouběji nahlédnout do oblasti finanční gramotnosti, také do finanční situace uživatelky

azylových domů pro matky s dětmi, zda jsou zadlužené nebo předlužené, jaké mají zkušenosti s exekutorem a také podrobně zjistit, jak svou situaci chtějí řešit.

5.3 Výzkumný soubor

Zkoumaný výzkumný soubor byl vybrán záměrně a to s ohledem na cíle práce. Výzkumný soubor tvoří 7 respondentek a 1 sociální pracovnice.

Nejdůležitějším kritériem pro výběr výzkumného souboru bylo, že respondentka v době konání výzkumu musela být uživatelka azylového domu pro matky s dětmi PETRKLÍČ, o.p.s. Počet jsem zvolila z toho důvodu, že zařízení, kde probíhalo výzkumné šetření, má 7 bytových jednotek. Předpokládala jsem, že nebudou všechny uživatelky ochotny spolupracovat, avšak věděla jsem, že za stanovené časové období pro sběr dat, budu schopná získat předem určené množství respondentek.

Výběr sociální pracovnice byl taktéž záměrný s ohledem na délku praxe v daném zařízení. Oslovená sociální pracovnice je v azylovém domě pro matky s dětmi od počátku založení.

5.3.1 Základní údaje o respondentkách

Respondent/ uživatelka	Věk	Vzdělání	Stav	Počet dětí/věk
Anna	46	SOU	rozvedená	1/4
Irena	28	SOU	svobodná	2/2,4
Tereza	28	SOU	v rozvodovém řízení	gravidita
Romana	41	ZŠ	rozvedená	6, v ADMD 1/17
Dana	33	SŠ	svobodná	2/2,4
Zuzana	33	SOŠ	rozvedené	2/10,12
Eva	36	ZŠ	svobodná	5, v ADMD 2/9,10

Tabulka 1 Základní údaje o respondentkách

5.4 Metoda sběru dat

Data jsem sbírala pomocí hloubkového rozhovoru a to především z toho důvodu, že podle Švaříčka a Šed'ové (2007) jde o zkoumání členů určité specifické sociální skupiny s cílem porozumět pohledu jiných lidí bez jakéhokoliv omezování a umožňuje zachytit výpovědi a slova v přirozené podobě.

Pro účely výzkumu jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, jelikož dovoluje vytvořit určité schéma specifikující okruh otázek. Nespornou výhodou této metody je její přímý kontakt s respondentem a možnost tazatele okamžitě reagovat na vyřčené informace, a taktéž pořadí otázek měnit podle potřeby. Díky všem těmto metodám dokážeme z rozhovoru vytěžit co nejvíce. Vypracované otázky polostrukturovaného rozhovoru jsou přílohou diplomové práce (viz P I).

5.5 Průběh sběru dat

Data byla získávána v azylovém domě pro matky s dětmi PETRKLÍČ a to v průběhu měsíce prosince roku 2011 a měsíce ledna roku 2012. V té době jsem v azylovém domě vykonávala odbornou praxi a díky tomu i vznikla určitá důvěra mezi mnou a respondentkami, což pak velmi usnadnilo celkovou realizaci výzkumu. Každou potenciální respondentku jsem oslovila zvlášť se souhlasem vedení azylového domu pro matky s dětmi (dále jen ADMD). Všechny byly seznámeny s tím, za jakým účelem výzkum vzniká a byly poučeny o anonymitě sdělených informací. Posléze jsem účastnice výzkumu informovala o nahrávání rozhovoru na mp4, avšak pouze za jejich souhlasu. Uživatelky, které jsem oslovila, s podmínkami výzkumného šetření souhlasily.

Samotné rozhovory probíhaly v prostorách ADMD, ve všech případech přímo v bytové jednotce respondentky. Bohužel se mi podařilo pouze v jednom případě zajistit nerušení při rozhovoru, a to z toho důvodu, že děti byly v té době ve škole. U ostatních respondentek jsem tento klid nedokázala zabezpečit, jelikož respondentky neměly kam své děti během rozhovoru umístit, a tak byly skoro ve všech případech přítomny. Nicméně mohu konstatovat, že celkový výzkum ani výpověď respondentek to nijak nenarušilo. Vždy když

dítě něco potřebovalo, rozhovor jsem přerušila. Opět jsem začala nahrávat až s ujištěním, že je vše v pořádku a že mohu v rozhovoru pokračovat.

Výpovědi respondentek byly sdílné a otevřené, cítila jsem ve všech případech oboustrannou důvěru, což je při rozhovoru velmi důležité.

Po absolvování všech rozhovorů s uživatelkami, jsem data rozšířila o krátký polostrukturovaný rozhovor se sociální pracovnící azylového domu pro matky s dětmi PETRKLÍČ. Sociální pracovníce byla vybrána na doporučení ostatních sociálních pracovníc s ohledem na délku praxe. V zařízení pracuje od samého počátku, tedy již šest let. Tento rozhovor probíhal v kanceláři sociální pracovníce a nebyl nikterak rušen.

5.5.1 Charakteristika zařízení

Azylový dům pro matky s dětmi PETRKLÍČ sídlí v Uherském Hradišti – Vésky. Posláním organizace provozující azylový dům pro ženy a matky s dětmi, je pomáhat zvládnout nepříznivé životní období těmto osobám a usnadňuje jim tak sociální začlenění. PERKLÍČ vznikl dne 29. 5. 2004 zápisem do rejstříku obecně prospěšných společností, vedeného krajským soudem v Brně. Provoz azylového domu pro matky s dětmi byl zahájen dne 1. 7. 2006. Cílem je zlepšení nepříznivé situace uživatelky, popř. udržení na stávající úrovni a zabránění jejímu zhoršování. PETRKLÍČ poskytuje uživatelkám pomoc a takovou míru podpory, aby zachovali a dále rozvíjeli jejich schopnost řešit svou situaci vlastními silami a staly se tak nezávislými na systému sociální pomoci nebo aby se jejich závislost alespoň minimalizovala.

Cílovou skupinou tohoto zařízení jsou oběti domácího násilí, ženy a děti bez přístřeší nebo žijící v bytových podmínkách ohrožujících zdraví a život. Dále osoby, které nejsou schopny vlastními silami zvládnout náhlou životní situaci a také osoby, žijící v nevyhovujícím rodinném prostředí.

Cílem služby je poskytnutí přístřeší na nezbytně dlouhou dobu, maximálně však na jeden rok. Služba také poskytuje podporu pro posílení psychické soběstačnosti při řešení krizové situace a pro zvýšení orientace ve vlastních právech a povinnostech v dané situaci. Pro uživatelky je důležité, že zařízení poskytuje anonymitu. Azylový dům pro matky s dětmi PETRKLÍČ nabízí i další služby, především možnost okamžitého a bezplatného pohovoru o problému s nabídkou dalšího řešení, krizové ubytování na dobu 14 dnů, dlouhodobější

azylový pobyt, bezplatnou pomoc v sociálně-právních problémech a kontakty na jiná odborná pracoviště. Dokáže taktéž poskytnout další služby dle domluvy a potřeb klienta (Výroční zpráva 2010, 2010).

5.6 Zpracování získaných dat

Získaná data z nahrávky polostrukturovaného rozhovoru byly podrobeny doslovné transkripci a jsou přílohou diplomové práce (viz příloha P III). Přepsané rozhovory jsem dále analyzovala metodou otevřeného kódování. Rozhovory jsem si několikrát pozorně přečetla a pustila jsem se do vyhledávání významových jednotek. A každé vymezené jednotce jsem přidělila kód. Dále jsem postupovala tak, že jsem jednotlivé kódy slučovala do kategorií. Vzniklo devět kategorií, které jsou uvedeny v tabulce 2 spolu s hlavními kódy, které je tvoří (viz kap.5.6.1).

V příloze (viz P II) pak uvádím jednotlivé kódy spolu se zkratkami, které označují, kde je nalezneme v transkripci rozhovorů. Počáteční písmeno označuje jména respondenta a číslo uvádí řádek v transkripci.

Tyto kategorie jsem okomentovala technikou vyložení karet. Podle Švaříčka a Šed'ové (2007) vede tato metoda k tomu, že se názvy jednotlivých kategorií stávají názvy kapitol. Obsahem těchto kapitol je podrobná deskripce a interpretace kódů, které spadají pod jednotlivé kategorie. Popis vzniklých kategorií jsem doložila citovanými úryvky z rozhovorů, což podtrhuje pravdivost a autentičnost.

5.6.1 Vzniklé kategorie a kódy

KATEGORIE	KÓDY
DŮVODY VUŽITÍ ADMD	doba pobytu, rozchod s partnerem, ztráta bydlení, partner ve vězení rodina, a co dál
FINANČNÍ SITUACE	zaměstnání, problém umístění dětí, sociální dávky, alimony, přivýdělek, finanční výpomoc, finanční nejistota, finanční smíření
ROZPOČET DOMÁCNOSTI	tvorba rozpočtu, výdaje, příjmy, zůstatek na živobytí,
FINANČNÍ PLÁNOVÁNÍ	finanční rezerva, finanční představa, potřeby, přání, omezení
PENĚŽNÍ GRAMOTNOST	neznalost, (ne)bankovní společnosti, úroky, účet, smlouvy
ZADLUŽENOST	insolventnost, velikost dluhů, důvod půjčky, už nikdy, kde vzniká dluh
RIZIKA ZADLUŽENOSTI	(ne)schopnost splácet, nezodpovědnost, jednání s věřiteli, dluhová spirála, exekuce
ŘEŠENÍ PŘEDLUŽENOSTI A EXEKUCE	bankrot, splátkový kalendář, pomoc poraden, informovanost o řešení, schopnost řešení, konsolidace úvěrů, finanční vzdělávání
POMOC ZE STRANY ADMD	pomoc sociálních pracovníků, individuální řešení, výhody ADMD, výskyt problémů vzdělávání sociálních pracovníků, neochota uživatelů nedůvěra

Tabulka č. 2 Vzniklé kategorie a kódy

6 ANALÝZA A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT

Výsledky výzkumu byly vyjádřeny formou kategorií a komentářů se slovním vyjádřením. Kódováním rozhovorů, jak uvádím výše, vznikly následující kategorie:

6.1 Důvody využití služby ADMD

Tuto kategorii jsem uvedla především z toho důvodu, že poukazuje na nejčastější důvody využívání služeb ADMD, což v poslední době podle Prokopové (2009) je právě jeden z následků finanční ngramotnosti a to předlužení. Zjišťuji, jestli tento výrok mohu demonstrovat i na vybraný výzkumný soubor.

Nejčastějším důvodem pro využití služby je ztráta bydlení. Způsobené především vznikem dluhů či neschopností splácet nájem s následným vystěhováním. „...*jsem vlastně byla na úřadu práce a majitel nechtěl prodloužit smlouvu na bydlení, tak nás vystěhoval*“ (Zuzana). Eva má podobnou zkušenost „...*kdo neplatí toho vyhazují. A já, že jsem tam měla tři měsíce po sobě nezaplacený, tak prostě jsem spadala do té skupiny nashledanou.*“ I Dana využívá služeb ADMD „*kvůli bydlení, bytové situaci, no*“. Jiná možnost než přijít do azylového domu pro matky s dětmi nepřicházela v úvahu.

U jedné z respondentek se můžeme setkat s tím, že její partner nastupuje výkon trestu do vězení a respondentka nemá dostatek financí, aby mohla pokrýt veškeré náklady sama. „...*on vlastně, že šel tam to toho výkonu, tak vlastně proto jsem šla sem*“ (Anna). Anna má dospělé děti, které žijí společně u její matky. A svou situaci chtěla zpočátku řešit přistěhováním se za dětmi a určitou dobu strávit u nich. „...*vlastně tam byly hádky...to bylo strašně stresující, to bylo jako šílené úplně.*“ (Anna).

Další důvody, kdy je potřeba vyhledat pomoc ADMD je rozvod či rozchod s partnerem. „*jsem z toho důvodu tady, protože se nedokázal o nás postarat, já už jsem to nemohla zas vydržet psychicky, jsem byla úplně, úplně vydepkovaná a tak jsem šla sem*“ (Irena). Ne vždy však za obtížnou situaci může jednání partnera. V azylovém domě pro matky s dětmi se Tereza ocitá vlastní chybou, jak sama uvádí: „...*já jsem prostě měla super manželství, manžela, zázemí, všechno super a pak jsem se zaláskovala do nějakého chlapa a s ním čekám dítě a skončila jsem v azylu, takže si za to můžu sama*“ (Tereza).

Z výpovědi je také patrné, že u všech dotazovaných žen je podobná rodinná situace. Nemají se na koho obrátit. Nemají rodinné zázemí. Nemají podporu rodiny a tak většinou volí řešení situace využitím ADMD.

I když tedy důvody využití služeb ADMD jsou různé, můžeme vyčíst určitou podobnost. Především jako následek všech důvodů je nemožnost si opatřit vlastní bydlení a to ztěžuje jejich obtížnou situaci na tolik, že musejí vyhledat ADMD.

Budoucnost si představují podobně, především v nalezení vhodného ubytování a zaměstnání. Je však velmi obtížné tohoto cíle dosáhnout. Dana služeb azylových domů pro matky s dětmi využívá již čtyři roky. Romana deset let. Snaží se o získání sociálního bytu. „...já mám totiž už devátým rokem žádost na sociálním, jenomže tam mám deset tisíc dluh, jo a nemáme to jak splatit“ (Romana). Není to ojedinělá situace, každá z respondentek má podanou žádost a doufá v kladné vyřízení. Zájem o sociální byty je tedy obrovský a není jednoduché je získat.

6.2 Finanční situace

Tato kategorie je zařazena z toho důvodu, že pokud chceme vědět a pochopit jaké znalosti mají respondentky v oblasti finanční gramotnosti, je tedy důležité zjistit jejich finanční situaci, která mnohdy může vysvětlovat nesprávné činy, kterých se lidé v této oblasti dopouštějí.

Hlavní činitel, který ovlivňuje finanční situaci respondentek, spatřuji v nemožnosti uplatnit se na trhu práce. V případě respondentek, které se účastní výzkumu, pouze Zuzana pracuje. Dana a Irena jsou na rodičovské dovolené a jejich finanční situace není příznivá. Ostatní respondentky jsou vedeny na úřadě práce a tím je tedy jejich finanční situace často předurčena. Získat zaměstnání v dnešní době není jednoduché. Setkáváme se s diskriminací žen samoživitelek. Stejně to vidí i sociální pracovnice, která uvádí, že „dvě třetiny matek těžko hledá práci, když mají děcka v péči, tam je problém“.

Finanční situace matek je tedy závislá na možnosti získat zaměstnání. Jako další problém v hledání zaměstnání vidí, nemožnost umístění dětí do mateřské školy. To potvrzuje i Anna a říká: „Zaměstnání si nehledám, protože mě nevyšla školka, ...no, a jinak si práci nemůžu hledat, protože bych ho neměla kam dát, kde by byl.“ Obavy má i Irena, která je zatím na rodičovské dovolené. Brzy jí končí a bude si hledat práci a bydlení. Sama si uvědomuje, že „...byt není všechno, enom tu prácu, abych našla... a ve školce doufám, že tam je určitě víc

školek, tak doufám, že mi tam aspoň děti vezmou do školy.“ Eva zaujímá opačný postoj, co se týká uplatnění na trhu práce. *„...jak každý říká, že práce není, tak práce je, jen se jí nesmí štítit, ...já jsem vždycky dělala, když byla práce, tak aj záchody jsem vytírala, to mě bylo jedno.*“ Eva tedy má jiný názor, což může být dáno její zkušeností s možností pracovat. Je ovšem zajímavé, že Eva má pouze základní vzdělání a o práci nikdy neměla nouzi.

Některé z respondentek také využívají možnosti přivýdělku. Nejvíce se zúčastňují brigády zprostředkovanou přímo PETRKLÍČEM. Mohou ji vykonávat v budově ADMD a tudíž nepotřebují zajištění hlídání dětí. Ale ani tuto možnost nevyužívají všechny matky. Je ovšem překvapující, že Zuzana, která pracuje na směnný provoz, si ještě tímto způsobem snaží přivýdělat. Pro matku s nízkými příjmy se nejedná o tak malou částku. *„...tak když bych dělala fakt pravidelně a oni to pravidelně vozili a odváželi, tak jak maj, tak pět, šest stovek, víc ne“* (Eva). U některých respondentek lze tedy vyzorovat snahu. Tereza, která je těhotná má omezené možnosti, svou finanční situaci nemůže až tak ovlivnit. Nicméně o přivýdělku *„přemýšlela, oni tady dělají třebas, dělají, ale jakože to je zas těžké na mě, nemůžu se tahat tady s pytlema...a třeba roznášení letáků nebo tak, tak já zas mám fobii a agorafobii... takže mám ještě také problémy“*.

Finanční situaci mnohdy ještě stěžují nezodpovědní otcové dětí, kteří ve většině případů neplatí alimony. *„Momentálně neplatí, už na něj bylo podané trestní oznámení, hmm, vlastně je odsouzen a měl by platit a jak se to bude řešit, to nevím“* (Zuzana). V podobné situaci jako Zuzana jsou i další respondentky. *„...ten už dvakrát za to seděl a bude za to sedět celý život, ten tam strávil víc času, v kriminále, než venku, takže ne, to je zabítý případ“* (Eva). Matky jsou pak odkázány pouze na peníze vyplácející úřad práce nebo na peněžitou pomoc v mateřství či rodičovský příspěvek. Stávají se tak závislé na sociálních dávkách. Nicméně tyto státní dávky nejsou schopné zcela nahradit otce jako dalšího ekonomicky aktivního jedince, který by měl, alespoň určitými finančními prostředky pomoci zabezpečit své děti. Eva, které vypomáhá její současný partner a otec jednoho z dětí, o výši sociálních dávek hovoří upřímně: *„Jako určitě člověk by chtěl vyšší, že jo, protože, aby si mohl dopřát víc a my jsme takový nenasytové, takže normálně se musíme uskromňovat. Ale já si myslím, že na to, že nic nedělám je to dostačující. Jako opravdu, mít takové peníze, že nic nedělám“*. Lze tedy předpokládat, že pokud by všichni otcové platili výživné na děti, finanční situace respondentek by byla lepší a sociální dávky uspokojivé.

Na otázku, zda respondentkám někdo finančně vypomáhá, se většinou sekáváme s odpovědí: „*Ne, nikdo, musím spoléhat sama na sebe*“ (Dana). Anně finančně vypomáhají její dospělé děti „*protože chodijú do práce. ...když nemám peníze, tak si půjčím od nich, no, jinde ne*“. To ovšem přiznává s ostychem v hlase. Často však nemají žádné blízké, které by mohly kontaktovat nebo poprosit o pomoc. Možnost využití finanční výpomoci od blízkých je tedy v ojedinělé zkušenosti.

Většina respondentek se nachází v hmotné nouzi, tudíž mají nárok na dávky pomoci v hmotné nouzi, přičemž nejčastěji využívají doplatek na bydlení a příspěvek na živobytí. V rámci státní sociální podpory jim ve všech případech náleží a pobírají přídavek na dítě.

Z výpovědí lze také zjistit, určité obavy o svou finanční situaci. Cítí se ve finanční nejistotě. Eva přiznává „*já vlastně jsem závislá na těch dávkách...děckám obědy, družinu, pokud já tohles to nebudu mít, když mi ty dávky nepřijdou, prostě já budu na místě, já se nehnu*“. Některé respondentky jsou v psychické tenzi s nejisté finanční situace. U Anny se naopak můžeme setkat s určitým finančním smířením, které vyjadřuje slovy: „*No, musí to stačit*“ (Anna). Reakce tedy na vzniklou finanční situaci jsou různé. Odlišují se především tím, jak dlouho jsou již v azylovém domě a co je čeká po odchodu ze zařízení. Každopádně vždy je to velmi stresující situace a tak to chápou i respondentky.

6.3 Rozpočet domácnosti

Kategorii rozpočet domácnosti jsem nazvala z toho důvodu, že se nejedná o rozpočet jedince, nýbrž jde ve většině případů o společnou domácnost osamocené matky s dítětem, kterým náleží příslušné sociální dávky.

Tvorba rozpočtu domácnosti je velmi důležitý nástroj, který vede k uspokojivému zvládnutí finanční reality. Tudíž se domnívám, že matky, které pečují o děti, by se měly v této dovednosti orientovat a alespoň z části tento nástroj využívat.

Z výzkumu můžeme vysledovat, že všechny dotazované ženy přesně ví, s kolika penězi na měsíc mohou počítat. Můžeme tedy říct, že o svých příjmech mají přesný přehled. „*Já beru deset tisíc sto, ... to už jsem spočítala aj s tím příspěvkem na bydlení dohromady, ...takže příspěvek na bydlení a sem chodí doplatek do životního minima čtyři tisíce devět set, plus dvanáct set přídávky na děti*“ (Eva). Většina respondentek mají příjmy ze sociálních dávek. Hmotná nouze jim prostřednictvím doplatku na bydlení hradí ubytování v azylovém domě

pro matky s dětmi. V ojedinělých případech musejí uživatelky tuto částku doplácet. Příjmy respondentek se tedy nikterak neliší. I Zuzana, která je výdělečně činná má příjmy v podstatě podobné jako ostatní respondentky. Zuzana si však bydlení v azylovém domě hradí sama. Její výdělek se mění v závislosti na druhu práce, kterou v zaměstnání vykonává. Je schopná si vydělat i dvanáct tisíc, ale jak sama říká: *„No tak příští měsíc to bude horší, ...dali mě na jinou divizi, jak kdyby a dělala jsem čtrnáct dní jenom osm hodin, což je na mou finanční situaci málo. Takže počítám, že ještě s těma přídávkami na děti budu mít tak deseti tisíc“*. Takže v tomto případě bude mít Zuzana stejný příjem jako Eva, která je vedená na pracovním úřadě. Pouze Tereza má odlišné příjmy. Je v rozvodovém řízení a nadále má k ní vyživovací povinnost manžel. Její příjmy tedy činí čtyři tisíce korun z úřadu práce. Z toho je nucena zaplatit si pobyt v azylovém domě. Na měsíc jí zbývá tisíc korun.

Výzkum ukazuje, jak malé částky matkám a jejich dětem zůstávají na živobytí.

„Já jenom s holkou pobírám jenom čtyři tisíce dvě sta, z toho jí dva tisíce musím odkládat na cestu, ona se učí až ve Zlíně, to dojíždí každý den a svačiny, takže my žijeme jenom z dvou tisíc“ (Romana).

„No tak tři tisíce asi, no vzhledem k tomu, že k tomu mám započítané obědy, tak jako z těch tří tisíců, tak nějaký večeře, snídaně, svačiny, já nevím prostě, nejsou to každý den jogurty, nejsou to každá den, já nevím, litry mléka, ale prostě tak normálně“ (Eva).

Tereza uvádí, že potom co jí zbývá po zaplacení nájmu tisíc korun, *„to ani tak nevychází, protože třeba jsem byla v Brně kvůli mimčů, jakože na vyšetření takže jsem měla čtyřistovky na cestu, takže pak mi zbylo třeba... jo a pak jsem platila ještě pětistovku tady vratnou kauci, takže mi zbylo nějak na měsíc dvě stovky*. Tereza nemá nikoho, kdo by jí mohl finančně vypomoci.

Zůstatek na živobytí je tedy velmi skromný. Můžeme si povšimnout, že peníze jim tedy vychází, ale jen na nejnnutnější základní věci. *„Jako dá se s tím vyžít, ale je to na hranici“* (Dana). Respondentky si svou situaci uvědomují a podle toho se také chovají. Jako nejčastější druh výdaje, uvádí, základní potřeby, především potraviny. *„Jinak tak nenakupuju nic, vůbec, to ani nejde z toho nic“* (Anna). *„Výhoda azylového domu je, že jsou šatníky, ... já jsem nekoupila už několik let nic na sebe, všechno mám od známých a děcka můžu říct, že mají napráskané skříně od azylových domů“* (Eva). Dotazované ženy tedy utrácí nejvíce za potřebné věci, především za potraviny. Ve výpovědích respondentek

se také objevují výdaje spojené s dopravou MHD a za léky. „*Tak musíte mít na cestu pořád peníze, když se něco vyřizuje nebo tak. Já vlastně chodím k psychiatrovi... a tak zase za léky, co se vlastně doplácí*“ (Anna). „*...ty léky nás teď hodně stály*“ (Romana). Dana nejčastěji utrácí za „*potřeby pro děcka, plenky, to tak tisícovka měsíčně. A když jsou nemocní tak léky, jakože teď jsou nemocní co chvíli, tak léky*“.

A tím se postupně dostáváme k tvorbě rozpočtu. Už tedy máme ucelenou představu o příjmech a výdajích uživatelék ADMD. Z výzkumu můžeme usoudit, že matky si rozpočet tvoří zcela podle sebe. V některých případech ho dokonce určitým způsobem provádí, nicméně o tom nijak zvlášť neuvažují. Nevědí, jak si takový rozpočet tvořit. Častá je tedy neznalost tvorby rozpočtu domácnosti. Většina respondentek to tedy řeší tak, že „*první, když mě přijdou peníze tak si udělám nákup, vlastně to hlavní, jako abych měla cukr, mouku, ...takové ty základní...tak tisícovku to dám za ten nákup, jo a potom postupně jenom se dokupuju, aj to maso si potom ještě koupím, ...to tak vyjde, že ani neplánuju*“ (Anna). Z toho tedy lze usoudit, že podvědomě si takový rozpočet matky tvoří, nicméně je pouze orientační. „*No já to řeším, že nakoupím ten základ a s tím co mi vyjde tak hospodařím*“ (Dana). Řeší pouze momentální situaci příjmu peněz. Nejsou schopny si smysluplně rozložit finance na celý měsíc. Ireně peníze scházejí již do čtrnácti dnů. Na zbytek měsíce se snaží zabezpečit prostřednictvím pomoci druhých osob. „*Spíš mi sestra kupuje jídlo*“ (Irena). Myslím si, že znalost tvorby rozpočtu by matkám usnadnila finanční situaci. Získaly by lepší přehled o svých financích a docházelo by k smysluplnému rozložení financí na celý měsíc.

Nicméně mohou přijít situace, kdy matky mají nečekané výdaje. Tvorbou rozpočtu by se mohlo takovým situacím předejít. Jenže zde nastává problém, respondentkám často nezbyvá tolik peněz, aby svou situaci mohly lépe řešit. Ve velmi rizikové situaci se nachází Tereza, která si rozpočet nedělá. Zdůvodňuje to tak, že nad rozpočtem „*přemýšlím, ale mě teďka zbyly na tři týdny dvě koruny, jako teď hospodařím už tři týdny s dvouma korunama, takže asi tak nějak. A já se snažím, chodím po těch úřadech, vyřizovat nějaké peníze, tu nutnou hmotnou nouzi, ale jelikož jsem ještě, jakože vdaná, takže má ke mně vyživovací povinnost manžel*“.

Z výzkumu tedy vyplývá, že sestavení rozpočtu není jednoduchá záležitost. Finanční situace respondentek se mění ze dne. Jejich malý příjem a velké výdaje, často způsobují, že s penězi nevychází. Jejich rozpočet je tzv. schodkový. A navýšením příjmů nebo zmenšením výdajů

se situace mnohdy řešit nedá. Je potřeba přistupovat k jednotlivým uživatelkám individuálně a také tak tvořit rozpočet. Pomoc při této tvorbě by mělo být v kompetenci sociálních pracovníc ADMD.

6.4 Finanční plánování

K dosažení cílů finančního plánování je zapotřebí si vytvářet finanční rezervy. Předchozí kategorie zcela jasně ukazují, jak na tom matky jsou s finančními prostředky. Není tedy většinou z čeho si momentálně tvořit finanční rezervu. „*Nelze našetřit a finanční situace mi nedovoluje našetřit*“ (Dana). V této souvislosti však můžeme také hovořit o neschopnosti či nevědomosti si vytvořit rezervu. Eva přiznává, „*neumím to, ale musím se to naučit, protože takhle, když přebyde mi pět set a nakoupené mám, tak jdeme koupím jim třeba něco. Pokud teda vím, že nemůžu, tak nesmím, no.*“ Situace přebytku peněz je u respondentek vzácná. Můžeme se setkat také s uvědoměním potřeby finanční rezervy. Zuzana pracuje a chce do podnájmů „*momentálně se musím snažit něco našetřit*“.

Můžeme tedy říci, že v této oblasti jsou respondentky z části finančně negramotné. Ne vždy však za to mohou vlastním přičiněním. Rodiny, v kterých často vyrůstají, jim nedávají dobré základy vzdělání v této oblasti. Sociální pracovníce to ze své praxe to potvrzuje: „*Oni neumí šetřit s penězma, jsou to většinou maminky z takových jako rodin neúplných nebo z rodiny, kde už takový problém byl, takže si myslím, že tak dvě třetiny z nich jako neumí ani spořit s penězi, když dostanou peníze, tak je utratí*“.

Je ovšem zajímavé jaké finanční představy respondentky mají. „*No aspoň o ty dva tisíce, tisícovku, no aspoň o ty dva tisíce, aspoň tu šestku*“ (Anna). Irena si ke zbývajícím financím, což po odečtení všech výdajů činí tisíc korun, představuje: „*abychom vyžili, nevím, tak asi tak tři tisíce, možná*“ (Irena). Ve většině případů jde o velmi skromné představy. Tudíž můžeme usoudit, že jejich pohled na život je velmi realistický a nemají přehnané nároky. Taky z toho vyplývá, že sociální dávky můžeme považovat za optimální z hlediska nevzniknutí závislosti. Ale jen pokud otec platí alimenty, jinak je citelně znát tato ztráta příjmu.

Ale i matky pečující o děti mají své potřeby i přání. Nedostatek peněz, neschopnost vytvořit si finanční rezervu jim však v tom brání. Z výzkumu je patrné, že respondentky upřednostňují potřeby dětí nad svými, což se může zdát jako samozřejmost. Většina

dotazovaných žen vypovídá, že samy pro sebe si nic nekupují. Zajímalo mě tedy, co opravdu potřebují. Respondentky na tuto otázku nerady odpovídaly, cítila jsem z nich ostych. Odpovědi jsou zarážející.

„Nevím, nevím, tak třeba prášky, antikoncepci, mám přítele, to třeba a spíš aj ty jako dost šampóny, protože to jako teď vůbec není levné a tak...tělové mléka, jakože pro malé hlavně, ti mají problémy s vysoušením pokožky“ (Irena).

„Hygienu, já nemám šampón. No, fakticky, děcka tam mají takový ten děckej, prostě takový ten pro mimina a já se s tím musím umývat třikrát, čtyřikrát...a já fakticky bych potřebovala hygienu“ (Eva).

Romana více potřebuje: *„Tak oblečení nemáme žádný. Střídáme si jedny boty, protože tady třeba nosí jedno oblečení, ale zrovna ne na nás“ (Romana).*

Nejvíce tedy potřebují základní hygienické potřeby, což je velmi překvapující. Nicméně i tato zjištěná informace odráží jejich finanční situaci.

Do kategorie finančního plánování jsem také zařadila přání respondentek. Přání byly velmi podobné a to vyřešení stávající situace. *„Doplatit dluh a jít bydlet“ (Dana)*. I Eva si přeje *„...abychom si našli nějaký rodinný baráček“ (Eva)*. Eva uvažuje realisticky. Plánuje jít do pronájmu se Zuzanou. Tento způsob řešení bytové situace je poměrně častý. *„ten byt, tak aby nám to všechno vycházelo, já musím do práce“ (Irena)*. Přání respondentek poukazuje na realistický pohled, což může být dobrým základem pro finanční plánování. Je důležité si uvědomit, co si mohou dovolit a za jakých okolností. Zkreslené představy o své situaci a celkové budoucnosti jen zpomalují návrat do běžného života, kdy se matky často musí spoléhat samy na sebe.

6.5 Peněžní gramotnost

Z výzkumu vyplývá, že pouze jedna respondentka má založený účet u bankovní společnosti. Ostatní dotazované ženy účty nemají, především z důvodu exekuce nebo jim byly zrušeny z důvodu absence peněz.

Respondentky využívají služeb bankovního i nebankovního sektoru nejčastěji k půjčování peněžních prostředků. Výzkum odhaluje častý zájem o nebankovní sektor. Důvodem pro využití těchto služeb rozhoduje rychlost dosažení financí a nepotřebnost doložení příjmů.

„No protože Provident dá se říci, že byl nejrychlejší“ (Zuzana). To potvrzuje i sociální pracovnice: „Oni si jako neuvědomí, že vlastně takové Home Credity a to, že jsou vlastně lichvy, že zaplatí jednou tolik, že? Oni prostě vidí, bez příjmů, bez toho, aby udaly příjem bez, já nevím, čehokoliv, prostě rychlou půjčku, ale neuvědomují si, že zaplatí jednou tolik“.

Klamavá reklama je jeden z nástrojů získávání klientů. Respondentky si to neuvědomují. Nepřemýšlí nad tím, kde si půjčit. Peníze potřebují rychle a jejich finanční situace je špatná. Půjčují si u společností, u kterých by si za normálních okolností nepůjčily. Není to jen neznalost v oblasti finanční gramotnosti, ale také obtížná situace.

Je také zajímavé, že některé z dotazovaných žen se staví velmi negativně k využívání služeb v této oblasti. „Tak to vůbec. A nějaké, já nevím jak někdo, třeba nemá peníze a kupuje dárky, že si veme půjčku ne dárky nebo na nějaké dovolené tak to taky ne“ (Tereza). Dana má stejný názor „úvěr, já určitě ne, nechcu úvěr“ (Dana). Tento postoj respondentek vznikl převážně z velmi špatné zkušenosti s dluhy. Vzhledem k tomu, že nebyly schopné své závazky splácet, se dostaly do velkých potíží.

Z výzkumu je dále patrná neznalost smluvních podmínek a úroků. Většina respondentek byla překvapena výší úroků. Anna sama přiznává „já jsem nevěděla, teda ono je to určitě napsané v těch papírech, jenomže já jsem to nečetla“. Respondentky smlouvy nečtou. Myslí si, že pokud ji vypracovávají odborníci, tak jim nehrozí žádné riziko. Opak je ovšem pravdou a mnohé se o tom přesvědčily u první komplikace se splácením. Romana se absolutně neorientuje na poli finančních produktů. Na otázku z jakého důvodu využila služeb společnosti, uvádí: „to mi dávali normálně jako, že jsem na úřadě“. A po otázce, zda si tedy vzala úvěr, odpovídá: „Ne, to není úvěr, to je nebankovní půjčka“. Stále si neuvědomují, že nebankovní společnosti využívají jejich neznalost.

6.6 Zadluženost

Z výpovědi respondentek vyplývá, že jsou zadlužené. Pouze Tereza momentálně nemá žádné závazky. „Jo, já jsem měla taky jako dřív s předchozím partnerem, ale to už jsem si splatila“. Mohu konstatovat, že všechny mnou oslovené ženy, mají zkušenosti s dluhy.

Důvody zadlužení jsou různé. „to se stalo většinou, když jsem se vlastně rozvedla...tak jsem vlastně byla osm roků sama s těma třema dětma, no a tak když jste sama“ (Anna). Tento

důvod je častý. Po odchodu výdělečně činné osoby se matky často ocitají ve špatné finanční situaci. Někdy ovšem ani dva příjmy nezaručí život bez dluhů. Irena přímo uvádí, co si pořídila „*no postele, ... televiza, divídičko, takové ty, no... a po druhé zas jakože jsme zas nevyházeli vůbec, každý měsíc jsme nevyházeli a spíš tak na jídlo nebo vždycky před těma Vánoema před tím a tak*“ (Irena). Některé respondentky jako důvod půjčení financí uvádí, že měly problémy se splácením nájmu. Jako řešení této situace je časté využití rychlých půjček. „*no, půjčila jsem si z toho důvodu, že vlastně jak jsem byla na úřadu práce, tak jsem potřebovala doplácet to nájemné, protože nám toho moc nezbyvalo*“ (Zuzana).

Nákup na splátky se může zdát jako vhodné řešení momentálního nedostatku financí, pokud ovšem něco opravdu potřebujete a víte, že jste schopni to splácet. „*Jak to začalo ty splátky, tak všechno bylo na splátky, to prostě nebyl problém, to stačilo, že děláte vlastně s občankou a dostala jsem všechno na splátky*“ (Anna).

Dotazované ženy si také často pořizují různé tarify u telefonních společností. Jedná o využívání paušálů i u více společností. Takové chování ukazuje na finanční negramotnost. Prvotní výhodné uzavření smlouvy se mění v další dluhy. „*Dlužím asi u všech telefonních společností asi normálně, protože tenkrát mě to vylítlo a paušálky prostě, telefony za kačku, ale k tomu paušál a to tohles to jsem byla taková, že jsem si to všechno brala.*“ (Eva).

Dana popisuje odlišný důvod vzniku dluhu: „*Když jsem byla jako mladá ještě, kolem těch dvaceti jsem měla vlastní bydlení a blbě známé, blbě přátele a prostě mě okrádali a půjčovali si a už mě nevraceli*“.

Prokopová (2009) uvádí, že mezi časté příčiny zadlužování žen patří, že si berou půjčky na sebe místo svého partnera. V realizovaném výzkumu se tento způsob zadlužení potvrdil pouze v jednom případě. „*No ano, on byl takový do větru...takže všechny peníze zmizely, tak jsem si vzala tam a tam deset tisíc, takové ty lichvářské*“ (Tereza).

Většinou se v zásadě jedná o půjčky na materiální vybavení bytu, zaplacení nájmu, ale i na základní potřeby, jako jsou potraviny. Matky se zadlužují i v období Vánoc, což odhaluje nesprávné finanční chování. Zadluženost respondentek především vzniká z momentálního nedostatku. Řeší tedy aktuální problémy, nedívají se do budoucnosti. V této oblasti jsou

respondentky finančně negramotné. Půjčky vznikají často i z nepotřebných věcí. Neumí rozeznat co je momentálně důležité.

Respondentky se převážně zadlužují u více společností. Anna dokonce uvádí: „*No, já nemám třeba vyšší, že bych dlužila třeba sto tisíc nějaké společnosti nebo tak, to nee, ale já mám menší, třeba deset*“. I Eva se přiznává, že není zadlužená pouze u jedné instituce. „*...tak jsme si postupně ověřovali, kde co mám, tak ...asi šest společností*“. Zadlužování u více společností také naznačuje určité riziko vzniku dluhové spirály (viz. kap. 6.7). I v této kategorii si můžeme povšimnout, že jejich finanční gramotnost je nízká. Pokud nastává nutnost se zadlužit, mělo by jít o dluh vzniklý promyšleně a cíleně na potřebnou věc. Pokud nejsme schopni splácet a pořídíme si další dluhy, svědčí to o negramotnosti ve finanční oblasti.

Výzkum také odhaluje, jak vysoké dluhy respondentky mají. Nejvyšší částku dluží Eva. „*Já počítám čtyři sta padesát tisíc asi, protože tam budou hodně velký úroky asi*“ (Eva). Irena oproti Evě má menší dluhy „*čtyřicet dva tisíc, aj v bance mi to vyšlo, aj Providentě*“ Dohromady má Irena osmdesát čtyři tisíc dluh. Anna už musí při odpovědi přemýšlet: „*No, ehm, já nevím, když vám řeknu, já nevím, tak dvě stě tisíc, tak asi*“. Ani Dana neví přesně, kolik činí její dluhy. „*No je to větší částka, s úrokama je to přes sto tisíc tipuju*“ (Dana). „*... já, nevím, kolem sto tisíc*“ (Zuzana). Romana se přiznává, že má dluh asi dvě stě tisíc. Všechny respondentky alespoň orientačně vědí částku. Takže můžeme konstatovat, že velikost dluhů je v rozmezí od sto tisíc až do půl milionu. To jsou docela vysoké dluhy pro matky s dětmi. Již teď se tedy nabízí otázka, jestli jsou své závazky schopny splácet nebo jakým způsobem to řeší.

Dluhy především vznikaly v dřívější době. Nyní se dá z výzkumu vyrozumět, že respondentky nejsou ochotné se zadlužit nebo své dluhy nikterak navýšit. „*Nee, teďka už žádné dluhy nevznikly, pokud jsem s dětma...ne, já už prostě nechci dluhy, další*“ (Dana). Tereza, která již žádné dluhy nemá, říká: „*já na sebe nikdy nic nevemu, žádnou půjčky, já nechci mít prostě, nic ze svým jménem, žádné smlouvy*“. Dá se tedy říci, že respondentky se poučily a jen tak další dluhy nevzniknou. Dá se, ale taktéž předpokládat, že při návratu do reality nebo s další finanční krizí, může přijít stejná situace řešení nedostatku peněz. Obávám se také, že jakmile respondentky své závazky splatí, může hrozit opětovné si půjčování peněz.

6.7 Rizika zadluženosti

Víme, že většina respondentek je zadlužená. Svou situaci si uvědomují a některé z nich nepodceňují. „*Jakože to není žádná sranda, když ten člověk se opravdu zadluží, nemá to s čeho splácet, teď mu to roste, ty jeho dluhy a má z toho problémy*“ (Tereza). Výzkum odhaluje, že respondentky momentálně své závazky vůči věřiteli nejsou schopné splácet, jsou tedy předlužené. „*Teďka já splácet nemůžu, protože mám dvě malé děti a nedá se z těch peněz, vyloženě přežíváme z toho co máme*“ (Dana). Eva na otázku, zda je schopná své dluhy splácet, upřímně odpovídá: „*Ne, vůbec, to bych nesměla mít děti a musela bych mít tak patnáct tisíc měsíčně, protože tam je toho moc.*“ Některé se snaží uhradit alespoň část svých dluhů. „*No momentálně splácím VZP, no, tak to ostatní až potom*“ (Zuzana). Irena má situaci jinou, ta se snaží platit i přesto, že jí s dvěma dětmi zůstává na živobytí minimálně peněz. „*Já, jak dostávám ty tři tisíce osm set, tak dva tisíce dávám do banky, to musím. A do toho Providentu, tak teď jsem se domluvila a tak osm set, devět set, tak do té tisícovky.*“ Z toho plyne, že na měsíc jí pak zůstává tisíc korun. Pak se nemůžeme divit, že některé respondentky odmítají své dluhy platit.

Důvody neschopnosti splácet dluhy jsou především finanční, což pramení ze současné situace. Nicméně to často také souvisí s nezodpovědností splácet. V minulosti se zadlužily, tyto dluhy nesplácely a nyní se začínají projevovat. O tom hovoří Eva „*nesplácím to vzhledem k tomu, že mám šíleně moc dluhů, protože jsem vůči dluhům byla ignorant*“. Často se zadluží, a když přijde první komplikace se splacením, tak to nijak neřeší a čekají, co se stane. „*Dneska oni to neberou, jako splatím, nesplatím, však nějak bude*“ (sociální pracovnice).

Velmi často se také respondentky dostávají do dluhové spirály. „*pár splátek splatíte a pak se do toho člověk zamotá, a že si vezme zase Provident nebo blbosti takové a už to jde jedno s druhým*“ (Anna). „*No jo no, někdy do toho člověk spadne ani neví jak*“ (Zuzana). To potvrzuje i sociální pracovnice: „*Jednou si udělají dluh a potom už to plácají dluh dluhem a půjčku půjčkou...jako aby splatili jednu půjčku tak si vezmou druhou.*“ Takové chování nasvědčuje o nízkém vzdělání v oblasti finanční gramotnosti.

Irena své závazky plní a pravidelně splácí. Jednání s věřitelem, vidí takto: „*Tato je taková dobrá, jsme se právě domluvili dobře, ale já se modlím...mě převezme někdo druhý, ...tak se jenom modlím, aby se mnou spolupracoval třeba jako paní*“. Někteří se tedy snaží i

spolupracovat a chápou nynější situaci matek. Má však i negativní zkušenosti. „...*tam byl úplně protivný pán, úplně, to byla katastrofa, to jsem prostě musela, úplně ten, mě hrozil, že tady dlužíte šest tisíc, takže už chtěl, abych mu dala na ruku šest tisíc.*“ Ne všechny jsou jako Irena ochotné splácet dluhy. Často s věřiteli nejednají. „*Já jsem mu dala první zálohu, pak se tam neukázal ten, pak jsem se dozvěděla, že ho vyhodili, tak jsem to nechala tak, vůbec jsem se neinformovala, no a teď je z toho exekuce*“ (Eva). Může také nastat situace, že respondentky chtějí dluh začít splácet, ale věřitel již není ochoten přistoupit na splátkový kalendář. „*bud' se ozvou a dajou mě splátkový kalendář nebo se neozvou a nic se neděje...většinou je to tak, že se pořád čeká a mě to pořád naskakuje ten dluh*“ (Anna). Ve většině případů dluhy přechází do exekuce.

S dalších rizik zadluženosti je zabavení majetku exekutorem. A není to ojedinělé. Téměř většina má zkušenosti s exekutorem. „*To už je v exekuci ty dluhy*“ (Dana). Některé uvádí, že „*se mi to projevilo až tady vlastně na azylu, že si mě vyhledali a exekuce*“ (Eva). Problém je, že většina nemá žádný majetek. Také z důvodu exekuce nemají účet a tak peníze vymáhat zpátky je obtížné. „*Já nemám účet u banky, teda, měla jsem účet, jasně, jenomže já mám dluhy vlastně, já mám exekuce, takže vlastně účet mět nemožu, protože by mi to vzali všechno*“ (Anna). Eva se mi svěřila, že když přijde exekutor a chce po ní peníze, musí dětem schovávat mobily a další cenné věci, tak aby jim nebyly odebrány. Nejhorší na tom je, že je dostaly jako věcný dar v rámci různých projektů ADMD. Snaží se jim však alespoň menší částku uhradit. „*...jsem domluvená s dvouma exekutorama, co tady byli vlastně nezávisle na sobě, takže mám zaplatit aspoň tři sta, ti další co tady byli, ti říkali pět set.*“ Anna se snaží s exekutory jednat, ale není to jednoduché. Ne vždy chápou její momentální situaci. Zuzana má pocity z exekutora následující: „*No tak potom už jsem se začala hrozit, když každý týden přišli a chtěli aspoň pětistovku, tak jako, to už potom přecházelo do takového šoku*“.

Je zřejmé, že situace spjaté s předlužeností a následnou exekucí jsou velmi stresující a respondentky to tak vnímají. Bohužel, často nemají jinou možnost. Dluhy neplatí, aby byly schopné zabezpečit svoje děti. Jenže na to vše měly myslet před tím, než se zadlužily. Pouze Tereza se vymanila s rizik zadluženosti tím, že své dluhy splatila. Jak sama říká: „*jsem byla k této věci sama za sebe pak zodpovědná...tak jsem to začala pravidelně splácet*“. Znovu se potvrzuje, jak je důležité se orientovat v oblasti finanční gramotnosti. Vědět, kdy se mohu zadlužit, u jaké společnosti a pokud už se zadlužím a nejsem schopna splácet, jak to

dále řešit. Jejich nevědomost a lhostejnost není omluvou a své závazky budou muset začít jednou řešit.

6.8 Řešení předlužení a exekuce

Respondentky dluhy ve většině případů nejsou schopné momentálně splácet a ocitají se v předlužení. Také pět se sedmi respondentek mají dluhy v exekuci. Vzhledem k tomu, že jsou převážně v hmotné nouzi, nemají z čeho své dluhy platit. Taky nemají žádný majetek, který by exekutor mohl zabavit. A tak v podstatě vyčkávají, až se jejich situace změní, především nástupem do zaměstnání. „*ta až půjde do školy, teda doufám a pokud se nastěhují a k tomu hlídání a seženu práci, jakmile začnu pracovat si myslím, že bych mohla fungovat normálně*“ (Dana). I Anna čeká, až začne pracovat, aby mohla své dluhy začít řešit.

I když některé respondentky svou situaci momentálně neřeší, můžeme říci, že vědí, jakým způsobem by ji měly řešit. „*jako kdybych měla začít, tak na ty společnosti bych řešila, že asi bych jim napsala svou situaci, jaká byla v době, kdy jsem přestala splácet a žádala bych, třeba, že bych splácela aspoň tu stovku, jako minimum absolutní, protože bych měla doklad a oni by neměli nic*“ (Dana). Takové řešení je správné, ovšem od respondentky přijde pozdě. Nyní kdyby posílala minimální částky, následky by byly mnohem menší. Neuvědomuje si, že mlčení a neozývání se jen situaci zhoršuje a pro věřitele je takové chování informace o nezodpovědnosti dlužníka. Jenže takové řešení situace je běžné. O dluhy se nehlásí.

Anna se snaží svou situaci řešit alespoň písemným vyjádřením. „*když mi dojde dopis, tak já vím jak mám napsat odvolání nebo něco, já si to napíšu na ten soud. ...Napíšu, že prostě není možné zaplatit tu částku, že na to nemám, že bydlím sama se synem v azylovém domě a napíšu částku, kterou pobírám, a oni na to potom reagují*“.

V některých případech se respondentky snaží zajistit si splátkový kalendář nebo alespoň o tom přemýšlejí. „*Kontaktovala jsem paní, a tak jsme se dohodli, že mě pošle splátkový kalendář, to budu schopná splácet po těch dvou stovkách*“ (Romana). „*momentálně se to snažím řešit akorát tak, že budu postupně kontaktovat ty věřitele a budu se s něma domlouvat na těch splátkových kalendářích*“ (Zuzana). Snaží se domluvit alespoň malé částky. Jenže věřitel nebo exekutor na takové částky nemusí přistoupit. Vysoké částky

nejsou schopné hradit a pak je takové řešení nevýhodné. „...splátkový kalendář, když mě dají na dva tisíce nebo já nevím na několik, tak to není možné, z čeho bych to platila“ (Anna). A ne všechny společnosti jsou ochotné na splátkový kalendář vůbec přistoupit. „...dejte mi to písemně, že mi nepovolujete splátkový kalendář, ale nic, oni se prostě se mnou nebavili, tam je to zbytečný“ (Eva). Většinou jsou více shovívavější bankovní společnosti než ty nebankovní.

Konsolidace dluhů je také řešení, o kterém respondentky mají povědomí. Ovšem jak říká Zuzana: „jako sloučení nějakých těch pohledávek, to mi nikdo neudělá, protože když jsem byla bez práce, neměla jsem vlastní příjem, takže jsem nikam jít nemohla“.

Vyhlášení osobního bankrotu je v poslední době velmi oblíbené řešení předluženosti. Toho chce také využít většina zadlužených respondentek. „...budu muset na sebe vyhlásit bankrot“ (Eva). Ovšem v současné době řešení tímto způsobem pro mnohé dotazované ženy nepřipadá v úvahu. „já bych chtěla dát ten bankrot, jenomže když vlastně nedělám tak vlastně bych ho nedostala“ (Anna). A to je největší problém, jelikož respondentky jsou především na hmotné nouzi, jejich příjmy jsou nejisté a otcové neplatí alimony, nemohou žádat o tento druh řešení. Tudíž se opět musí vyčkávat, až se situace změní a respondentky budou se stálým příjmem a s dalšími náležitostmi, které musejí splňovat. Zuzana také ví o možnosti vyhlášení osobního bankrotu. „No tak ještě jsou nějaké ty firmy na to oddlužení a o tom jsem ještě nepřemýšlela.“

Z výzkumu je patrné, že se dotazované ženy informace o řešení dozívají převážně v občanských poradnách, kam jsou odkázány různými pracovníky v sociálních službách. Také přímo v azylových domech pro matky s dětmi se mohou dozvědět více o řešení situace. Častá je také informovanost z médií. „v rádiu jsem uslyšela, na rádiu Zlín, právě začínalo ty bankroty“ (Anna). „Ale vlastně vím to z médií takhle a vím to od romských občanů z Brna, tam to dává snad každý druhý, nevím, jestli jim ti schválili, ale žádali to.“ (Eva).

Respondentky tedy mají povědomí o tom jak situaci řešit. Tato informovanost pramení především z osobní zkušenosti s dluhy. Zajímají se o tuto oblast až když vzniknout problémy. Dana se o možnosti vyhlášení osobního bankrotu dozívá z poradny. „Já jsem chodila, když mi začaly ty dluhy do finanční společnosti strop a přes ně jsem zjistila, že toto jde vyhlásit, už jsem slyšela o té možnosti, ale při mateřské to nelze.“

Z výzkumného šetření dále vyplývá, že respondentky nejsou finančně vzdělávány. Mají znalosti v oblasti řešení, nýbrž už mají zkušenosti a o své problémy se zajímají, chtějí je v budoucnu řešit. Nikdo je však finančně nevzdělává. Prevence je v tomto ohledu velmi nízká. Naproti tomu výzkum odhaluje také neochotu respondentek se finančně vzdělávat. Dana na otázku, zda by se účastnila nějakého projektu na vzdělávání ve finanční gramotnosti, odpovídá, že „já spíš ne, já bych se spíš snažila sama to zvládnout“. I Eva má stejný názor „já tohle to nepotřebuju“. Je zajímavé však, že finanční rezervu, jak sama uvedla, si tvořit neumí a ráda by se to naučila. Pokud by se však měla účastnit projektu, který by jí to mohl naučit, už tak nadšená není. Podle mého názoru, je to také zapříčiněno tím, že matky jsou zvyklé poradit si sami a i proto se mohou bránit naučení se něčemu nového od druhé osoby.

Co se týká finančního vzdělávání jejich dětí, jsou více nakloněny a všechny respondentky by to uvítaly. „Jako určitě jo, protože dneska si ty dnešní děcka si nedokáží vážit věcí, neznají hodnotu peněz, ...podle mě by to opravdu bylo na místě“ (Dana). Eva to vidí tak, že „kdyby to měli ve škole, tak možná jo, ale určitě bych je k tomu nenutila, protože já si myslím, že do těch osmnácti bych stejně tak vyřizovala za ně“. To říká Eva, která má půl miliónový dluh.

Dostáváme se tedy k otázce mezigeneračního přenosu. Pokud žijeme v rodině, kde je zcela běžné si půjčovat peníze, ty následně nesplácet, jak se pak asi bude ve světě financí pohybovat dítě z takové rodiny? Je zřejmé, že finančního vzdělání se od svých rodičů nedočká. Můžeme tedy říci, že na finanční negramotnosti se podílí i rodinné prostředí, ve kterém vyrůstáme. Proto je tedy důležitá prevence a především finanční vzdělávání, nejen dětí, ale i dospělých.

6.9 Pomoc ze strany ADMD

Z výzkumu můžeme zjistit, že ADMD se podílí na řešení předlužení a exekucí. Uživatelky nijak skupinově nevzdělávají ve finanční gramotnosti, ale vždy jde o individuální případ. „to se řeší případ od případu, někdo to chce řešit, někdo to nechce.“ (sociální pracovnice). Je vše na rozhodnutí uživatelky, zda chce s něčím pomoci. S každou matkou jedná její klíčový sociální pracovník pomocí individuálního plánování. „No tak při těch individuálních plánech vlastně se tam píšou ty cíle“ (Zuzana). Je jen na ní, co si určí za svůj cíl, čeho chce

během pobytu v ADMD dosáhnout a podle toho se následně řídí. Je ovšem otázkou do jaké míry se chtějí uživatelky otevřít a nakolik jsou ochotné svou nynější situaci řešit. „*Jako máme tu možnost to plánování možnosti, ale já jsem taková, že já to s něma neřeším, radši sama, ... jako trvá mi hrozně dlouho, než já si prostě někomu řeknu spoustu věcí.*“ Dana mluví o určité nedůvěře k sociálním pracovnícím.

Sociální pracovnice ADMD jsou schopné poradit nebo vyhledat informace nejen při řešení situace předluženosti či exekuce. Pokud uživatelka projeví zájem, o hospodaření s penězi jsou schopné pomoci. Sociální pracovnice jsou pravidelně vzdělávány. „*My jsme teď byli na školení těch sociální práce s předluženými...tak abychom jim dokázali zase víc poradit a vlastně i o osobních bankrotech bylo*“ (sociální pracovnice). Záleží tedy jen na matkách, podpora ze strany ADMD určitě je. Sociální pracovnice se však také setkává s neochotou spolupracovat a řešit problémy. „*...oni ani nechcou, ...já třeba osobně jsem měla klientku, která absolutně to nechtěla řešit...nechtěla se se mnou o tom bavit.*“

Z výzkumu je patrné, že si respondentky velmi dobře uvědomují, že pokud jsou uživatelkami ADMD jsou částečně před exekutory chráněny. „*já jsem v podstatě krytá jako, je to blbé, že to tak využívám, ale v podstatě jsem krytá tím, že jsem v azylovém domě, tím, že mě vyplácí hmotná nouze, tak jsem krytá, že nemůžou mě nic vzít.*“ (Dana).

Sociální pracovnice se s výskytem problémů uživatelék, které jsou finančně negramotné a řeší předluženost či exekuce, setkává v současné době stále častěji. „*setkáváme se teďka asi v devadesáti procentech*“ (sociální pracovnice). A k tomu taky dodává: „*Já si myslím, že je to fenomén dnešní doby, já si myslím, že dřív to tak nebylo.*“ Sociální pracovnice tuto situaci srovnává se svou generací „*dřív jsme se snažili prostě vyjít, i když jsme stavili barák, abychom měli co nejmiň dluhů, ...a přemýšlel nad tím, jestli tu půjčku dokáže splatit.*“ Ano, to je pravda. Jenže dříve taky nebyl takový marketingový tlak. Vždyť možnost vzít si půjčku je dnes velmi jednoduché. A když jste v krizi a máte malé dítě a hrozí vám, že ztratíte domov, uděláte cokoliv. Jenže je vždy důležité si uvědomit, kde si půjčuji a také zda bude možné půjčku splácet a taky si ji pojistit na případnou neschopnost splácet. A pokud už opravdu nastane problém s neschopností splácet, tak musím co nejdříve informovat věřitele a snažit se alespoň malou částku posílat, než se finanční situace srovná. Je samozřejmě také důležité si sestavit rozpočet domácnosti a tím zachránit některé finance. To jsou základy finanční gramotnosti. Ty však v dnešní době chybí a pak se setkáváme s vysokou zadlužeností a co je horší s čím dál větší předlužeností.

7 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Cílem výzkumné části bylo zjistit, jaké znalosti v oblasti finanční gramotnosti mají uživatelky azylového domu pro matky s dětmi PETRKLÍČ. Zaměřila jsme se na rozpočtovou a také peněžní gramotnost. Současně jsem si kladla za cíl, odhalit s jakými riziky v této oblasti se nejčastěji respondentky potýkají a jaké mají povědomí o řešení situace předluženosti či exekuce. Je nutností podotknout, že získané údaje jsou zcela subjektivní výpovědi respondentek, a tak výsledky výzkumu nemohu nikterak zobecnit na širokou populaci naší společnosti. Nicméně i přesto se dá předpokládat určitá podobnost znalostí v oblasti finanční gramotnosti uživatelky azylových domů pro matky s dětmi.

Respondentky jsou uživatelky azylového domu pro matky s dětmi PERKLÍČ. Jako důvod pobytu v tomto zařízení nejčastěji uvádí ztrátu obydlí, ať už z důvodu předlužení či exekuce nebo nedostatku peněz na nájem. Tím se dostáváme k otázce finanční situace uživatelky. Musím konstatovat skutečnost, že ve většině případů se respondentky ocitají v hmotné nouzi. Jsou nezaměstnané, pobírají podporu v nezaměstnanosti, ve dvou případech jsou na rodičovské dovolené. Respondentky jsou tedy převážně odkázané na sociální dávky, které jim náleží. Finanční situaci rovněž ztěžují nezodpovědní otcové jejich dětí, jelikož neplatí alimenty. Výzkum odhaluje, že tyto chybějící peněžní prostředky jsou jednou z příčin obtížné finanční situace matek. Respondentky nemají nikoho jiného, koho by v případě nedostatku financí požádaly o pomoc. Nemají rodinné zázemí, jsou samy s nízkými příjmy. Svou finanční situaci chtějí začít co nejdříve řešit nástupem do zaměstnání, ale častá nemožnost umístění dětí do předškolních zařízení jim v tom brání. Také se setkávají s diskriminací na trhu práce, jako samoživitelky s dětmi jsou obtížně zaměstnatelné. Respondentky jsou z nejisté finanční budoucnosti v neustálém napětí a úzkosti.

Finanční situace matek je tedy velmi obtížná. Proto je důležité umět hospodařit s penězi. Vědět, jak si naplánovat finance každý měsíc tak, aby rozpočet nebyl schodkový. Výzkum však odhaluje, že hospodaření s penězi jim činí obtíže. U respondentek nedochází k cílené tvorbě rozpočtu, jedná se pouze o orientační nástin vedení financí na měsíc a to převážně na začátku získání příjmů. Je tedy nutné v této části finanční gramotnosti uživatelky vzdělávat. Podle mého názoru správně vytvořený rozpočet domácnosti dokáže získat finanční rezervu nebo uspořádat finance tak, aby byly respondentky schopny s finančními prostředky vystačit na celý měsíc. Není totiž ojedinělou zkušeností, že matky již po čtrnácti dnech nemají žádné

peníze. Můžeme však říci, že respondentky přesně vědí, kolik činí jejich měsíční příjmy a jaké jsou jejich výdaje. Své příjmy nejvíce utrácejí za základní potřeby, jako jsou potraviny. Chybí jim zcela základní hygienické potřeby. Oblečení dostávají darem od azylového domu pro matky s dětmi, v tomto případě nijak nestrádají. Své přání a potřeby tedy soustředí na hygienické potřeby pro sebe i děti. O finančním plánování a tvorbě finančních rezerv v této souvislosti nemůžeme hovořit. Jejich malé příjmy to nedovolují, jak samy vypovídají. Nicméně si myslím, že i z malých příjmů se dá alespoň malá částka uspořit. Avšak výzkum odhaluje, že i kdyby jim nějaké peníze přebyly, utratily by je. Dotazované ženy si neumí tvořit finanční rezervu. Tuto neschopnost můžeme však připsat i k nevědomosti a tedy k finanční negramotnosti, což může být ovlivněno i rodinným prostředím. Dostáváme se tedy k transgeneračnímu přenosu, který i v této je důležitý. Uživatelky většinou vyrůstají v nepodnětném prostředí a chování v oblasti finanční gramotnosti přejímají od rodičů.

Výzkum také odhalil neznalost smluvních podmínek při uzavírání smluv a neschopnost orientovat se na trhu finančních produktů. Většina respondentek využila služeb bankovního i nebankovního sektoru a to především v minulosti. Z výzkumu je parné, že prvotně si půjčují od bankovního sektoru, následně však po vzniku dluhu, využívají služeb nebankovního sektoru. Motivy respondentek k využití nebankovní společnosti, jsou zřejmé. Rychlost, dostupnost a nepotřebnost doložení příjmů. Neuvědomují si možnosti zneužívání klienta a ani rizika, které s sebou přináší. Respondentky se však shodují, že v současné době by již těchto služeb nevyužily. Především proto, že s tímto způsobem půjčování peněz mají negativní zkušenosti a s následky se potýkají dodnes. Dá se tedy říci, že tato zkušenost vyvolala neochotu dalšího zadlužování.

Ženy, které se účastnily výzkumu, uvádí odlišné důvody zadlužování. Nejčastěji se jednalo o půjčky na materiální vybavení domácnosti nebo také na pokrytí výdajů za ubytování. Zadlužují se proto, že jsou samy a nemají žádné finanční rezervy. Je znepokojující, že některé z respondentek se zadlužují kvůli nepotřebným věcem. Jde především o nákupy na splátky či využívání paušálních tarifů u více telefonních společností. Časté je také půjčování si peněz v období Vánoc. Z výzkumu dále vyplývá, že dluhy vznikají u více společností. Co se týká velikosti dlužné částky, můžeme mluvit o rozmezí od sto tisíc až do půl milionu korun. Respondentky samy přiznávají, že se ocitají v dluhové pasti. Neschopnost splácet jednu půjčku, řeší půjčkou druhou. To vše poukazuje na nízké finanční vzdělání v této oblasti.

Jak už tedy bylo naznačeno, v současné době nejsou tyto ženy schopné své závazky splácet a ocitají se v předlužení. Z výzkumu vyplývá, že respondentky jsou ke svým dluhům nezodpovědné. Čekají, až se věřitel ozve a pak teprve začínají svou situaci řešit. Jelikož jde převážně o starší dluhy, dochází k narůstání úroků a tím celého dluhu. Jejich neřešení a lhostejnost vede zpravidla k exekuci. Je ovšem překvapující, že respondentky mají informace jak svou situaci řešit. Vědí, že by měly své věřitele informovat o nemožnosti splácet svůj dluh, vědí, že mají platit alespoň malou částku. Ale nic z toho většina nečiní, dokud někdo nepřijde osobně a nevymáhá svůj dluh zpátky. Do budoucna chce většina respondentek svou situaci řešit podáním návrhu na insolvenční řízení. Některé respondentky chtějí žádat o splátkový kalendář, jiné se zajímají o konsolidaci dluhů. Dá se říci, že v této oblasti řešení jsou dobře informováni a to především díky médiím, občanským poradnám a díky sociálním pracovnícím azylového domu pro matky s dětmi.

K preventivnímu opatření nedochází a to je zarážející. Respondentky vědí dobře jak svou situaci řešit, nýbrž se v ní nachází. Nikdo je však finančně nevzdělává, aby k tomu nedocházelo. Je tedy nutnost začít propagovat finanční vzdělávání dospělých, zvláště pak matek samoživitelek. V rámci pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi je možnost s matkami cíleně pracovat a motivovat ke zvyšování finanční gramotnosti. Z výzkumu je totiž patrné, že sociální pracovníce mají dostatek informací a jsou pravidelně proškoleny. Tyto vědomosti by tedy i dále měly více předávat. Zatím jejich práce v oblasti finanční gramotnosti funguje na základě individuálního plánování. Vše záleží na uživateli, jestli svou situaci chce řešit. Jenže výzkum také podhaluje neochotu respondentek dobrovolně se vzdělávat. Pro své děti by finanční vzdělání uvítaly, co se týká jich samotných, jsou obezřetnější. Z toho vyplývá, že je nutná motivace uživatelek.

8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Jelikož se preventivním opatřením v oblasti finanční gramotnosti pro dospělé zabýváme velmi málo, myslím si, že je důležité upozornit na některé ze změn, které by byly vhodné učinit. Celkově by bylo vhodné zabezpečit preventivní kroky, které popisují v kap. 4.1. Z výzkumu však vyvstaly další možnosti, jak preventivně působit tak, aby zbytečně nevznikaly žádné z následků finanční negramotnosti.

Je patrné, že respondentky se prvotně zadlužují u bankovních společností, následně u nebankovních společností. Tedy když už jim bankovní společnosti nechťejí půjčit, vrhají se na společnosti lichvářského charakteru. Je tedy nutnost legislativně omezit přístup pro tyto typy půjček. Především pokud dochází k neschopnosti tyto dluhy splácet.

Naopak lze uvažovat o možnosti zřízení bezúvěrové půjčky, která by matkám umožnila lepší návrat do běžného života. Samozřejmě by musela být chráněna případným odebráním exekutorem či věřitelem, zabezpečena, aby byla opravdu na pokrytí nezbytných úhrad, např. při ztrátě bydlení. Zůstává i nadále obava o budoucnost v době, kdy uživatelky končí pobyt v azylovém domě pro matky s dětmi. Podmínkou k pronájmu bytu je i úhrada dvouměsíční kauce, na kterou matky, tedy uživatelky azylového domu pro matky s dětmi, jednoduše nemají. A také proto by bylo vhodné zajistit, ať už prostřednictvím státu, či jiných nestátních subjektů, bezúročnou nebo nízkouročenou půjčku. Ve Francii i v Belgii, jak uvádí Lovrišt (2008), poskytují bankovní sektory ve spolupráci s dalšími institucemi „sociální mikrokredit“. Tento přístup tedy není žádnou novinkou a v některých zemích funguje.

Je také velmi důležité si vytvářet finanční rezervy. Samozřejmě v době, kdy jsme na tom finančně neuspokojivě, již o této možnosti hovořit nemůžeme. Proto je důležité si vytvářet rezervy od samého počátku. Úspory by pak měly být naší první pomocí, když máme nečekané výdaje. Nemusíme se vždy zadlužit, stačí mít naspořeno. Proto je důležité podněcovat celou populaci k vytváření finančních rezerv. Může to být prostřednictvím různých daňových úlev nebo v rámci vzdělávacích kampaní, které by měly být vytvořeny odborníky.

S vytvářením finančních rezerv také souvisí tvorba rozpočtu domácnosti. Z výzkumu je patrné, že respondentky jsou v této oblasti neznalé. Jelikož si myslím, že taková tvorba rozpočtu je vhodná jako prevence, ale i jako řešení konkrétního problému s dluhy, sestavila jsem návrh výukové hodiny. Tuto výukovou hodinu by bylo možno realizovat v azylovém

domě pro matky s dětmi se všemi uživatelkami. Za dobu, kterou uživatelky stráví v azylovém domě pro matky s dětmi, je jedinečná možnost je naučit sestavit si vlastní rozpočet a ten měnit v závislosti na životní situaci, tak aby se již zbytečně nezadlužovaly a především vycházely s penězi každý měsíc. Současně jde možnost je vhodně motivovat k řešení situace, a proto bychom měli vytvářet různé preventivní programy pro uživatelky.

8.1 Návrh výukové hodiny v ADMD

Název výukové hodiny: Jak se tvoří rozpočet domácnosti?

Cíl: Naučit uživatelky ADMD sestavit si rozpočet domácnosti.

- Dílčí cíle:**
- Uživatelky si umí vytvořit analýzu všech příjmů i výdajů.
 - Zjistit, zda příjmy pokryjí všechny výdaje.
 - Naučit uživatelky rozpočet aktualizovat a přehodnocovat dle potřeby.
 - Naučit uživatelky přemýšlet, jak své výdaje snížit a najít finanční rezervu.

Časové rozmezí: cca 40 min

Pomůcky: tabulka rozpočtu domácnosti (viz příloha P III), tužka, popř. kalkulačka

Literatura:

KUPČÍKOVÁ Kateřina a Andrea KLOFÁČOVÁ. *Finanční rodinné plánování: jak se vyhnout nepřiměřenému zatížení rodiny*. Uherské Hradiště: Akropolis, o.s, 2010.

AŠMEROVÁ, Jitka et al., 2011. *Finanční gramotnost: učebnice*. 2. vyd. Praha: Cofet.

Obsah výukové hodiny:

Princip tvorby rozpočtu

Mnoho lidí není přesvědčeno o potřebnosti vedení si rozpočtu, když pak ale nastanou nenadálé výdaje a rovnováha mezi příjmy a výdaji je narušena, je rozumné rodinný rozpočet vytvářet.

Princip tvorby je shrnutí všech výdajů a příjmů za vymezené časové období. Je zřejmé, že pokud odhad příjmů a výdajů bude nesprávný nebo pouze orientační, bude posléze nevhodně vytvořený i rozpočet. Příjmy a výdaje musíme odhadovat pečlivě a nesmíme

zapomenout ani na nečekané výdaje. Příjmy a výdaje zaznamenáváme do tabulky rozpočtu domácnosti (viz příloha P IV). Při sestavování rozpočtu je důležité udělat tyto kroky:

1. Analýza příjmů

Seznam všech měsíčních příjmů:

- Ze zaměstnání, další příjmy od zaměstnavatele (stravenky, cestovné,...)
- Od státu – přídavky, podpora v nezaměstnanosti, příspěvky na bydlení, atd.
- Mimořádné – od rodičů, partnera či otce dětí, výhry, atd.
- Pasivní – příjmy z pronájmů, úroky z vkladů

2. Analýza výdajů

Seznam všech měsíčních výdajů:

- Bydlení – nájemné, energie, voda, popelnice, TV a rozhlas, telefon, internet, doplatky na energii a vody, rezerva na opravy.
- Stravování – stravenky, velké nákupy i malé každodenní.
- Náklady na domácnost – hygienické potřeby, prací a čisticí prostředky.
- Doprava – jízdné, pohonné hmoty, pojištění auta.
- Náklady na děti – fondy SRPŠ, kroužky, oblečení, sportovní potřeby, kapesné, výlety.
- Dluhy – veškeré půjčky.
- Lékařská péče – léky, poplatky, očkování.
- Zábava – koníčky, sport, cestování, kino, divadlo, restaurace, kultura, cigarety, dárky.
- Mimořádné výdaje – oprava výměna domácího spotřebiče, sezónní oblečení, narozeniny, Vánoce, školní prázdniny.

3. Rozdíly mezi příjmy a výdaji

Po sečtení všech příjmů a výdajů jsme došli k závěru, že máme:

- a) vyrovnaný rozpočet – příjmy se rovnají výdajům
- b) přebytkový rozpočet – peníze, které přichází do domácnosti jsou větší než výdaje
- c) schodkový rozpočet – výdaje jsou v tomto případě větší než příjmy.

4. Řešení vyrovnaného či schodkového rozpočtu

Měli bychom se zamyslet, zda ještě můžeme ve vytvořeném rozpočtu najít nějakou rezervu. K tomu nám poslouží hledání odpovědí na otázky v těchto oblastech:

Bydlení:

Máte optimálně nastavené tarify na elektrickou energii? Nevyužíváte topení více než je třeba? Máte dobře nastaven tarif na telefon či internet? Jsou vaše útraty za telefon nutné? Potřebujete kabelovou televizi se 150 programy?

Domácnost:

Jste si jisti, že nepodléháte reklamám? Potřebujete nutně každou novinku, např. osvěžovače vzduchu, drahé přípravky na úklid a jiné? Jste si jisti, že nutně potřebujete módní oblečení, obuv a bytové doplňky?

Stravování:

Vaříte a připravujete svačinky? (vlastní přípravou ušetříte dost peněz) Využíváte vy a vaše děti celozávodní a školní jídelny? Naučte sebe i děti pít čistou vodu, je to zdravější a levnější.

Výchova dětí:

Potřebují vaše děti další hračky? Učíte je spořit a základy finanční gramotnosti už od malička? Neplatíte kroužky, do kterých nechtějí chodit a pak je nenavštěvují.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá finanční gramotností uživatelky využívající azylové domy pro matky s dětmi. Cílem bylo zjistit, jaké mají tyto uživatelky znalosti v oblasti finanční gramotnosti. Každý z nás má totiž nějaký zdroj příjmů a každý z nás má potřeby a přání, které uspokojujeme právě těmito prostředky. Matky, uživatelky azylového domu pro matky s dětmi, pečují o své děti a mnohdy jsou na vše samy. Musejí se orientovat na poli finančních produktů, měly by umět hospodařit s penězi, vytvářet si rozpočet, finančně plánovat tak, aby peníze každý měsíc vycházely. Když nám peníze nevycházejí, je zde možnost si je půjčit. Nedostaneme-li se do problému se splácením, je vše v pořádku. Jiná situace však nastává, pokud nejsme schopni své závazky splácet a ocitáme se v předlužení. Počet domácností, které mají problémy se splácením, se zvyšuje. Je proto důležité vědět, jak takovým problémům předcházet a jak je řešit, abychom se vyhnuli dalším komplikacím.

V teoretické části diplomové práci se nejdříve zabývám vymezením pojmu finanční gramotnost, s cílem více se zaměřit na rozpočtovou a peněžní gramotnost. V další kapitole uvádím rizika finanční ngramotnosti, popisují tedy zadluženost domácností, předlužení a exekuční řízení. Existují skupiny obyvatel, které jsou více ohrožené riziky finanční ngramotnosti a takovou skupinou jsou i matky samoživitelky, které jsou současně nejčastějšími uživatelkami azylových domů pro matky s dětmi. V poslední kapitole teoretické části se věnuji preventivnímu opatření a řešení. Cílem výzkumného šetření bylo zjištění, jaké znalosti ve finanční gramotnosti mají uživatelky azylového domu pro matky s dětmi PETRKLÍČ. Zaměřila jsem se na rozpočtovou a peněžní gramotnost, na rizika vyvolávající zadluženost a také na znalosti v oblasti řešení situace předluženosti a exekucí. Chtěla jsem také zjistit, jak sociální pracovnice PETRKLÍČE vnímá problematiku finanční gramotnosti a jak azylový dům pomáhá uživatelkám v této oblasti.

Diplomová práce by měla přinést ucelené informace o finanční gramotnosti, o tom, jak jsou vzdělané v této oblasti uživatelky azylových domů, s jakými problémy se potýkají a co nejčastěji řeší. Na základě toho jsem navrhla opatření, které by byly vhodné realizovat. Jako další výstup z poznatků výzkumu je návrh výukové hodiny, která by měla přispět ke zlepšení znalostí v oblasti rozpočtové gramotnosti s cílem naučit uživatelky tvorbě rozpočtu domácnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALTMANOVÁ, Jitka et al., 2011. *Gramotnosti ve vzdělávání: soubor studií*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. ISBN 978-80-87000-74-8.
- [2] ASOCIACE OBČANSKÝCH PORADEN, 2010. Zadlužování občanů ČR se prohlubuje. In *Asociace občanských poraden*. [online].[cit. 2012-02-25]. Dostupné z:<http://www.obcanskeporadny.cz/tiskove-zpravy/zadluzovani-obcanu-cr-se-prohlubuje/>.
- [3] AŠMEROVÁ, Jitka et al., 2011. *Finanční gramotnost: učebnice*. 2. vyd. Praha: Cofet.
- [4] BŘESKÁ, Naděžda, Eva BURDOVÁ a Lucie VRÁNOVÁ, 2010. *Státní sociální podpora s komentářem a příklady k 1. 6. 2010*. 13. vyd. Praha: Anag. ISBN 978-80-7263-609-9.
- [5] ČESKO, 2006. Zákon č. 182/2006 Sb. ze dne 30. března 2006 o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). In *Insolvenční zákon* [online].[cit. 2012-01-18]. Dostupné z: <http://insolvencni-zakon.justice.cz/obecne-informace/zakon.html>.
- [6] ČESKO, 2009. *Trestní zákoník 2010: zákon č. 40/2009 Sb.; Trestní řád 2010: jak vyplývá ze změn provedených zákon č.41/2009 Sb.* Ostrava: Sagit. ISBN 978-80-7208-736-5.
- [7] ČESKO, 2010. *Trestní zákon č. 140/1961 Sb. ve znění k 31.12.2009: trestní zákon a převodová tabulka mezi trestním zákonem a trestním zákoníkem včetně komentáře ke změnám*. Ostrava: Sagit. ISBN 978-80-7208-823-2.
- [8] ČESKO, 2011. *Sociální zabezpečení 2011 státní sociální podpora, sociální péče, sociální služby, pomoc v hmotné nouzi, životní a existenční minimum, působnost jednotlivých orgánů : podle stavu k 1.1.2011 : ÚZ-Úplné Znění č. 811*. Ostrava : Sagit. ISBN: 978-80-7208-830-0.
- [9] ČNB, 2010/2011. *Zpráva o finanční stabilitě*. ISBN 978-80-87225-33-2. Digitální kopie ve formátu PDF dostupná také z (URL): http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2010-2011/fs_2010-2011.pdf.

- [10] DOUGLAS, Alexander, 2008. UK backs lessons in banking to help Africa's poor. In *A: The National Archives* [online].[cit. 2012-02-21]. Dostupné z: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.dfid.gov.uk/news/files/alexander-lessons-in-banking.asp>.
- [11] DUDOVÁ, Radka, 2009. Práce jako řešení? Strategie obživy osamělých matek v ČR. In *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 45 (4). ISSN 753-784. Dostupné také z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/7480a1aebc8987dbcf7ab33a059cc8b1f76ef896_dudova.pdf.
- [12] EXEKUTORSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY, 2009. Statistiky. In *Exekutorská komora České republiky* [online].[cit. 2012-02-20] Dostupné z: <http://ekcr.cz.gds97.active24.cz/1/statistiky/87-statistiky?w=>.
- [13] FINANČNÍ GRAMOTNOST, 2008. Finanční gramotnost a finanční gramotnost o.p.s. In *Finanční gramotnost: poradenství, prevence a vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti občanů* [online].[cit. 2012-02-24] Dostupné z: <http://www.financnigramotnost.eu/stranka/clanky-a-informace/clanky/financni-gramotnost-a-financni-gramotnost-o-p-s/29/>.
- [14] HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava, 2011. Matky samoživitelky a jejich situace v České republice; „Sandwichová generace“ – kombinování práce a péče o závislé členy rodiny (děti a seniory). In *Gender Studies* [online].[cit. 2012-02-27] Dostupné z: http://www.genderstudies.cz/download/samozivitelky_sendwichova.pdf.
- [15] HRADIL, Dušan, 2011. Jaká je finanční gramotnost obyvatelstva a proč je třeba ji zlepšit? In *Fakulta financí a účetnictví: Vysoká škola ekonomická* [online].[cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <http://www.finance-edu.cz/wp-content/uploads/2011/12/Prezentace-Hradil.pdf>
- [16] HUBINKOVÁ, Zuzana, 2008. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1593-3.
- [17] KIYOSAKI, Robert a Sharon LECHTER, 2002. *Bohatý táta, chudý táta: co bohatí učí svoje děti a chudí a střední vrstvy ne*. Praha: Pragma. ISBN 80-7205-822-3.

- [18] KLÍNSKÝ, Petr et al., 2008. *Finanční gramotnost - obsah a příklady z praxe škol*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání. ISBN 978-80-87063-13-2.
- [19] KOCOURKOVÁ, Jiřina, 2007. Rodinná politika v ČR: mění se přístup státu k rodinám?. In *Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu*[online].[cit. 2012-02-28]. Dostupné z:
<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2007110903>.
- [20] KODYMOVÁ, Pavla a Jana KOLÁČKOVÁ, 2005. Sociální práce s osamocenými rodiči. In Matoušek, O., P. Kodymová a J. Koláčková. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. s. 43-55. ISBN 80-7367-002-X.
- [21] KOPŘIVOVÁ, Jana, 2009. *Sociální práce = Sociálna práca: Sociální práce se zadluženými*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 9(2), ISSN 1213-6204.
- [22] KORTUSOVÁ, Zuzana, 2011. Prezentace konkrétních projektů v oblasti finančního vzdělávání:abeceda rodinných financích. In *Fakulta financí a účetnictví: Vysoká škola ekonomická* [online].[cit. 2012-02-18]. Dostupné z: <http://www.finance-edu.cz/wp-content/uploads/2011/12/Prezentace-Kortusova.pdf>.
- [23] KRÁLOVÁ, Lenka et al., 2009. *Krotitelé dluhů: Průvodce vaším rodinným rozpočtem*. Praha: Plot. ISBN 978-80-7428-017-7.
- [24] KREJSA, Pavel, 2010. Co je a co není lichva? Spotřebitelské úvěry po česku. In *Usporim.cz* [online].[cit. 2012-02-21]. Dostupné z: <http://www.usporim.cz/co-je-a-co-neni-lichva-spotrebitelske-uvery-po-cesku-675.html>.
- [25] LOVRITŠ, Veronika, 2008. Dluhy a předlužení. In *IQ Roma servis* [online].[cit. 2012-02-05] Dostupné z:
http://www.iqrs.cz/storage/1232455589_sb_zprvaiqrsdluhyapedluen.pdf.
- [26] MALECKÁ, Eva, 2009. Exekuce – jak jí předcházet, jak ji odvrátit a jak ji řešit. In KRÁLOVÁ Lenka at al. (ed) *Krotitelé dluhů: Průvodce vaším rodinným rozpočtem*. Praha: Plot. s. 27-30. ISBN 978-80-7428-017-7.
- [27] MALIŠKOVÁ, Marie a Petr GAJDUŠEK, 2011. Efektivní formy finančního vzdělávání dospělých prezentace výsledků výzkumu společnosti: Průzkum situace a postojů subjektů participujících na finančním vzdělávání v ČR. In *Fakulta financí a*

- účetnictví: Vysoká škola ekonomická* [online].[cit. 2012-02-07]. Dostupné z:
<http://www.finance-edu.cz/wp-content/uploads/2011/12/Prezentace-pruzkum.pdf>.
- [28] MATOUŠEK, Oldřich et al., 2007. Sociální služby: Legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-310-9.
- [29] MILLER, Margaret et al., 2009. *The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers* [online] Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank [cit. 2012-02-25]. Dostupné z:
<http://www.oecd.org/dataoecd/35/32/43245359.pdf>
- [30] MINISTERSTVO FINANCÍ, 2010. *Národní strategie finančního vzdělávání*. Aktualizované znění. Praha: Ministerstvo financí ČR. [online]. [cit. 2010-09-17]. Dostupný z:<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Narodni_strategie_Financniho_vzdelavani_MF2010.pdf>.
- [31] PETERKOVÁ, Jana a Radek JIRÁNEK, 2008. Prevence zadlužování českých domácností s důrazem na sociálně slabé a vyloučené skupiny obyvatel. In *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality [cit. 2012-02-27]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/prevence-zadluzovani-pdf.aspx.
- [32] NÁRODNÍ ÚSTAV ODOBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ, 2008. *Finanční gramotnost: nový prvek školní výuky*. [online].[cit. 2012-02-27]. Dostupný z:
http://www.nuov.cz/uploads/TZ/TZ_financi_gramotnost_def.pdf.
- [33] NAVRÁTILOVÁ, Petra, 2011. *Finanční gramotnost: učebnice žáka*. 2. vyd. Kralice na Hané: Computer media. ISBN 978-80-7402-106-0.
- [34] PALEČKOVÁ, Alena, 2008 cit podle VYBÍHAL, Václav et al., 2011. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modelů finanční gramotnosti*. 2. Vyd. Praha: Cofet. ISBN 80-254-4207-4.
- [35] POLÁCHOVÁ, Eva, 2010. Finanční gramotnost: co to vlastně znamená? In *FineExpert.cz* [online].[cit. 2012-02-11]. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/financi-gramotnost-co-to-vlastne-znamená>.

- [36] PORADNA PŘI FINANČNÍ TÍSNI, 2010. Poradna při finanční tísní. In *Poradna při finanční tísní* [online].[cit. 2012-02-24]. Dostupné z: http://www.financnitisen.cz/kdo_jsme.php.
- [37] PROKOPOVÁ, Zdena, 2009 cit podle VAVROŇ, Jiří, 2009. V azylových domech končí stále více žen ohrožených exekucemi. In *Novinky.cz* [online].[cit. 2012-02-28]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/176110-v-azylovych-domech-konci-stale-vice-zen-ohrozenych-exekucemi.html>.
- [38] RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka, 2004. Demografie a chudoba v České republice. In *Rodina z perspektivy dětí: chudoba jako objektivní a subjektivní problém*. Brno: Národní centrum pro rodinu. ISBN 80-239-4375-8.
- [39] SPES, 2011-2012. Kdo jsme. In SPES: Poradna pro dlužníky[online].[cit. 2012-02-24] Dostupné z: http://www.pomocsdluhy.cz/SPES_o_nas.html.
- [40] STEM/MARK, 2010. Finanční gramotnost v ČR: Kvantitativní výzkum – Finanční gramotnost obyvatel ČR. In *Ministerstvo financí České republiky* [online].[cit. 2012-02-05]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/EXT_-_PPT_zaverecna_zprava_mereni_FG_-_plne_zneni.pdf.
- [41] STUHLÍK, Jan, 2010. Další past na dlužníky: Firmy, které za peníze slibují oddlužení. In *Peníze.cz* [online].[cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/dluhy/82718-dalsi-past-na-dluzniky-firmy-ktere-za-penize-slibuji-oddluzeni>.
- [42] SUROWIECKI, James, 2010. The Financial Page: Greater Fools. In *The New Yorker* [online].[cit. 2012-02-27]. Dostupné z: http://www.newyorker.com/talk/financial/2010/07/05/100705ta_talk_surowiecki.
- [43] SYROVÁTKOVÁ, Š., J. MACHALÍČEK a J. CHRISTOVÁ, 2008. *Dluhová problematika: Informační brožura. Člověk v tísní*. ISBN 978-80-86961-28-6.
- [44] SYROVÝ, Petr a Michal NOVOTNÝ, 2005 *Osobní a rodinné finance*. 2. Vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0478-1.
- [45] SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL, 2011. *Osobní finance: řízení pro každého*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3813-0.

- [46] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [47] TOMKOVÁ, Eva, 2012. Jak neutratit víc, než je třeba? *Psychologie dnes*. Praha: Portál, 18(1), 22-25. ISSN 1212-9607.
- [48] VAVROŇ, Jiří, 2009. V azylových domech končí stále více žen ohrožených exekucemi. In *Novinky.cz* [online].[cit. 2012-02-28]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/176110-v-azylovych-domech-konci-stale-vice-zen-ohrozenych-exekucemi.html>.
- [49] VRBKOVÁ, Lucie, 2009. Už nikdy dlužníkem. Praha: Cofet. ISBN 978-80-904396-0-3.
- [50] VYBÍHAL, Václav et al., 2011. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modelů finanční gramotnosti*. 2. Vyd. Praha: Cofet. ISBN 80-254-4207-4.
- [51] VÝROČNÍ ZPRÁVA 2010, 2010. Výroční zpráva 2010: Petrklíč Azylový dům pro matky s dětmi. In *azylový dům pro matky s dětmi* [online].[cit. 2012-06-03]. Dostupné z: <http://www.petrklicuh.cz/images/2010.pdf>
- [52] ZAMRAZILOVÁ, Eva, 2011. Jaké problémy přináší finanční negramotnost? In *Fakulta financí a účetnictví: Vysoká škola ekonomická* [online].[cit. 2012-02-02]. Dostupné z: <http://www.finance-edu.cz/wp-content/uploads/2011/12/Prezentace-Zamrazilova.pdf>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADMD	azylový dům pro matky s dětmi
Atd.	a tak dále
č.	číslo
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
Kap.	kapitola
Např.	například
Příp.	případně
RPSN	roční procentní sazba nákladů
SOU	Střední odborné učiliště
SŠ	Střední škola
Tzv.	tak zvaný
ZŠ	Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Fáze životního cyklu

Obrázek 2 Zadluženost českých domácností

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Základní údaje o respondentkách

Tabulka 2 Vzniklé kategorie a kódy

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Otázky polostrukturovaného rozhovoru

P II: Seznam kódů

P III: Přepis rozhovorů

P IV: Tabulka rozpočtu domácnosti

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY POLOSTRUKTOROVANÉHO ROZHOVORU

Námět otázek pro uživatelky ADMD

I. Demografické údaje

- věk, vzdělání, stav, počet dětí, pobyt v ADMD – doba a důvod

II. Finanční situace

Jste zaměstnaná, nezaměstnaná nebo na mateřské/rodičovské dovolené?

Pobíráte sociální dávky? Jaké?

Myslíte, že sociální dávky jsou pro Vás dostatečné?

Uvažovala jste i o přivýdělku?

Jak finančně přispívá otec dětí?

III. Finanční gramotnost – rozpočtová, peněžní

Máte představu, kolik činí Vaše měsíční příjmy? (kolik a z čeho)

Děláte si rozpočet na měsíc tak, abyste s penězi vyšla?

Vystačí Vám peníze na měsíc? Pokud ne, jak to řešíte?

Kolik byste si představovala reálně dostávat měsíčně peněz, tak abyste vyšla?

Máte představu, kolik činí Vaše měsíční výdaje? (kolik a za co)

Platíte své účty včas?

Pokud Vám nějaké peníze zůstanou, co si nejčastěji koupíte?

Jste schopna šetřit? Tvoříte si tzv. finanční rezervu?

Za co nejčastěji utrácíte peníze? (např. cigarety/alkohol)

Co byste pořídila za větší obnos peněz? Co nejvíce potřebujete?

Máte účet u banky? Využíváte nějak jejich služeb?

Jakých služeb ve finanční sféře využíváte nejčastěji?

IV. Rizika finanční ngramotnost

Máte dluhy?

Pro zadlužené:

Jak velké jsou Vaše dluhy?

Z jakého důvodu jste se zadlužila a kde?

Jste schopná svůj dluh splácet?

Máte zkušenosti s exekucí?

Pro nezadlužené:

Znáte někoho, kdo má problémy s dluhy?

Z jakého důvodu byste byla ochotna se zadlužit? A kde?

V. Možnosti prevence a řešení

Vzdělával Vás někdo ve finanční gramotnosti?

Uvítala byste tuto možnost pro Vás nebo vaše děti?

Myslíte, že je potřebné orientovat se na poli finančních produktů či služeb? Proč?

Pro zadlužené:

Znáte některé instituce či poradny, kde Vám můžou pomoci?

Jak řešíte svůj dluhový problém?

Jak Vám pomáhá AD v této situaci?

Myslíte, že je vaše situace řešitelná?

Pro nezadlužené:

Pokud byste byla zadlužena a nebyla schopna dluh splácet, jak byste to řešila?

Znáte nějaké instituce či poradny, kde Vám v této problematice mohou pomoci?

Obrátila byste se na AD?

Námět otázek pro sociální pracovníci

1. Setkáváte se s nízkou finanční gramotností uživatelů? Jak se projevuje?

2. Jaké máte kompetence k řešení situace?

3. Jste odborně vzdělávána v oblasti finanční gramotnosti?

4. Vzděláváte uživatelky ve finanční gramotnosti?

5. Co by Vám přispělo k prevenci nebo ke zvyšování FG u uživatelek?

PŘÍLOHA PII: SEZNAM KÓDŮ

1. kategorie: Důvody využití ADMD

Kódy, které charakterizují kategorii:

doba pobytu (A8-10, A15, T7, R12, D6-7, Z7, E8-10) rozchod s partnerem (I64-67, T24-22), ztráta bydlení (R14, A30, D7, D10 Z 43, Z54, E45), partner ve vězení (A29, E164), rodina (A40, A44-49, Z44, E81, SP9), a co dál (A53, I29, T45-49, R15, D41, Z 46-48, E210).

2. kategorie: Finanční situace

Kategorie, zabývající se aktuální finanční situací matek v ADMD, vznikla propojením těchto kódů:

zaměstnání (A9-11, A18, A80, I7, I11, I59, I79, T8, R13, D11, Z8, Z12, E11-12, E103, SP5), problém umístění dětí (A13-16, A70, I9-10), sociální dávky (A9, A19, A21-24, A89, I15, I31, T12, R20, D12-14, Z13, E15, E26), alimenty (A142, I23-24, T28, D8, D30, Z51-52, E160-162, E171, SP5), přivýdělek (T50, T52-55, R26, D22-23, Z9-10, E16), finanční výpomoc (A96, I20, I22, T20, R22, R28-29, D58-59, Z76, E93, E203), finanční nejistota (A176, Z11, E92, E243), finanční smíření (A20, A95, D35).

3. kategorie: Rozpočet domácnosti

Tato kategorie vznikla z následujících kódů: tvorba rozpočtu (A98-99, A116, A120, I18, I19, T30, R17, D33, D37-38, Z23, E40-42), výdaje (A103-105, A107-109, A122, I35, T14, T17, T37, R17, R30, R32-33, D34-36, D40, Z16, Z36, Z95, E34, E39, E94-96, E185) příjmy (A91, I8, I14, T13, R16-17, D16, Z15, Z33, E17, E25, E97), zůstatek na živobytí (A93, I17, T15, T19, R18, R21, R24, D18-19, D29, Z22, Z38, Z40, E21, E31)

4. kategorie: Finanční plánování

Finanční plánování je kategorie, která vznikla z kódů: finanční rezerva (A105, D8, D32, Z41, E40, E42), finanční představa (A126-127, I49, T43, R35, D20, E20, E347), potřeby (I37-38, A121, I38-86, Z99, E195, E198), přání (I53, R39, E316), omezení (I39, D33).

5. kategorie: Peněžní gramotnost

Skládá se z kódů: neznalost (A230, A258, SP2, SP21), (ne)bankovní společnosti (I41, T82, R52, D26, D51, Z27, Z62,-63, E55, E65), úroky (A132, A163-165, T83, Z65, Z 79), účet (A85-86, R25, R17, D25, Z19-20, Z93, E24), smlouvy (A230, A244).

6. kategorie: Zadluženost Kódy, které charakterizují kategorii zadluženost: insolventnost (A129, A233, I41, T63-65, R16, R41, R51, D41, Z21, Z24, E46), velikost dluhů (A130, I42, T83, R16, R41-42, D42, Z25, E46, E65, E266), důvod půjčky (A178-180, A181-185, A188-189, I59-63, T67,

T72-73, T79, R42, R55-56, D43-45, Z54-55, E69, E73-77, E90, E111-120, SP8), už nikdy (D26, T66), kde vzniká dluh (A131-132, I41, D50, Z25, Z27, E65, E67, E111, E259) .

7. kategorie: Rizika zadluženosti

Tato kategorie vznikla s použitím těchto kódů: (ne)schopnost splácet (A220, I47, I89, T64, R16, R43, R58, D27-29, D46, Z25, Z29, Z67, E47, E109), nezodpovědnost (T98, E48, E84, SP2,SP21), jednání s věřiteli (I56, I94-96, R59, D48, E126, E146), dluhová spirála (T96, Z85-87, E78, SP3), exekuce (A86, I57, I92-93, D82, Z20, Z65, E49, E80-81, E255).

8. kategorie: Řešení předlužení a exekuce

Kategorii charakterizují kódy: bankrot (A134, D66, Z78, E49, E54, E253, E308), splátkový kalendář (A159, I56, R59, Z23, Z73), pomoc poraden (A224, I55, T38, R61, D68, D70), informovanost o řešení (A135-139, A193-196, A223, A239, D61-64, Z13, Z70-73, Z78, E50, E57), schopnost řešení (A156, A218, I46, I553, T32, D47-48, D56, D86, Z72, Z74, E241), konsolidace úvěrů (Z70), finanční vzdělávání (A238, A263, I81, T76, T94-97, R67-68, R71-74, Z83-84, E327, E328-332).

9. kategorie: Pomoc ze strany ADMD

Kategorie pomoc ze strany ADMD vznikla z těchto kódů: pomoc sociálních pracovníků (A63, A135, A192, R63-65, I77, SD79, Z79, E51, E59-63), individuální řešení (I77, D77, SP25), výhody ADMD (A100, A152, D83, E36), výskyt problémů (SP1, SP18), vzdělávání sociálních pracovníků (A205, SP18), neochota uživatelů (A227, SP26, SP29), nedůvěra (D79).

PŘÍLOHA P III: PŘEPIS ROZHovorŮ

Vysvětlení symbolů:

--- **vulgární výraz**

... **pauza**

(pauza) **větší pauza**

(smích) **smích**

(pozn.) **poznámky tazatele**

ANNA

Já se Vás první zeptám jestli souhlasíte s nahráváním?

A1 Ano.

První se zeptám kolik máte roků?

A2 Čtyřicet šest.

Vzdělání máte...?

A3 Vyučená.

A stav jste rozvedená...?

A4 Rozvedená, rozvedená.

A děti máte kolik ?

A5 Čtyři, tři mám z prvního manželství a Jirku (pozn. Jirka má čtyři roky) s přítelem se

A6 současným.

A ty ostatní děti žijí?

A7 Děti žijí u matky mojí, kde mám trvalé bydliště, tak tam vlastně bydlí.

Jak dlouho jste v azylovém domě?

A8 Od dubna minulého roku.

A zaměstnání jste asi na mateřské?

A9 Byla, ne, už mi skončila mateřská, tak na úřadu práce.

A hledáte si zaměstnání?

A10 No nehledám, protože mi prostě tady ... (pozn. přerušeni synem respondentky). A zaměstnání
A11 si nehledám, protože mě nevyšla školka, já jsem vlastně tady, jak jsem přišla do azylu, tak A12
jsem vlastně chtěla, já jsem tady přišla po, na ten rok, vlastně ani ne, na těch osm měsíců, teď A13
je to vlastně devátý měsíc v lednu. A chtěla jsem vlastně školku, ale v Hradišti, vlastně šla A14 jsem
do Míkovic, a v Míkovicích řekli, že v prázdniny by to nebyl problém mi ho tam v září A15 vzít. Ale
šla jsem do Hradiště, tam je hlavní, protože tam je jedna ředitelka, všechny školky A16 má na
starosti a ta řekla, že jsem nebyla u zápisu v květnu, tak že mi ho nevezme do té školky. A17 Tak
vlastně do školky nebyl vzítý, vlastně co mohl ty čtyři měsíce chodit, no, do školky. No a A18 jinak
si vlastně práci nemůžu hledat, protože bych ho neměla kam dát, kde by byl.

A pobíráte nějaké sociální dávky... (pozn. přerušeni synem)

A19 Na hmotné nouzi vlastně, na hmotné nouzi a přídatky.

A z toho dokážete v podstatě teďka nějak vyžít? (pozn. přerušeni synem)

A20 No musím z toho nějak vyžít. Oni mě vlastně hradí, když tady vlastně jsme tady v tom azylu s
A21 tím malým, tak vlastně nám hradí bydlení, co tady je ten měsíční a plus doplatek ještě
A22 dostáváme doplatek do životního minima, vlastně co je životní minimum, tak i nějaké peníze
A23 dostáváme jak, když ještě chodí složenkou, vlastně na živobytí, co je vlastně jenom na jídlo,
A24 jak když by mělo být.

A vy máte roční podmínku, to znamená, že budete muset za chvíli řešit (přerušeni

A25 respondentkou) (pozn. ubytování v Azylovém domě pro matky s dětmi je maximálně jeden A26
rok, v ojedinělých případech se může prodloužit)

A27 Dvacátého druhého dubna, no ano, ale já ...nevím nebo řeším to, já nevím jestli to víte nebo
A28 vám to říkali...

Ne.

A29 Nee, no, že jsme vlastně tady byli protože přítel byl ve vězení. Těch osm měsíců, vlastně. A
A30 on se vlastně teď, kvůli tomu jsem vlastně přišla sem do azylu. My jsme bydleli v Českých A31
Budějovicích a já jsem chtěla jít do toho v těch Českých Budějovicích, jenže tam neberou s A32
trvalým bydliště, musí být trvalé bydliště v Českých Budějovicích nebo v těch jižních A33
Čechách aspoň. Tak já jsem si byla jistá, že musím do Hradiště, já jsem nevěděla, že by mě A34
vzaly třeba do Brodu nebo do těch okolních tady, tak jsem se hlásila tady do těch Vések A35
jenom. A ještě jsem se dozvěděla, že to jde jinde ... (přerušeni synem) A36 My
jsme skončili, že...

Že musíte do Azylového domu, že váš přítel šel do vězení.

A37 Ano, že, no, odešel, my jsme tam byli v podnájmu v těch Budějovicích a on vlastně, že šel A38 tam do toho výkonu, tak vlastně proto jsem šla sem. Protože já sice mám trvalé bydliště v A39 Traplicích...

Ehm, to jste říkala, že máte barák jakože tady (přerušeni respondentkou)

A40 No, no, enomže to je starý barák, nebo tam bydlí moje matka a ty tři děti, sice dvě jsou A41 dospělí, dcera má dvacet dva a syn dvacet pět a ten nejmladší má osmnáct, ti jako jsou A42 samostatní, chodíju do práce, ale bydlíju pořád spolu, i když má přítele ale bydlí, jako nejsou A43 spolu, ještě nežijú (přerušeni synem) ... akorát ten nejmladší, jak když ještě chodí do školy. A44 Tak vlastně tam to bylo takové, že vlastně tam byly hádky, jako takové, to je vlastně dva plus A45 jedna a teď ještě, když já jsem tam byla s tím malým, tak to máte dvě místnosti, kuchyň, teď A46 sociální zařízení dohromady a teď ta matka moje má šedesát devět roků a vlastně teď ty A47 děcka, to máte pětadvacetiletý kluk a všechno takové, to bylo strašně stresující, to bylo jako A48 šílené úplně.

Jste se neshodli?

A49 No, no, no, tak proto jsem to hledala, já jsme si napřed myslela, že bych to přečkala tu dobu A50 tam než on by se vrátil a pak bysme šli pryč. No a on se vlastně teď vrátil ...v prosinci třicáté A51 ho a vlastně teď těch čtrnáct dní, aby si užil malého, tak vlastně jsme byli v těch Traplicích A52 nebo tady jsem vždycky přijela, tak byli tak ob den tak nějak jenom. A vlastně včera, včera? A53 Včera, už jel do těch Čech a bude si tam hledat práci, vlastně, abysme tam šli bydlet. On tam A54 má trvalé bydliště a má nárok na sociální byt, jak když tady máte ty sociální byty, jenomže A55 tady v Hradišti nemusíte mít ani trvalé bydliště vlastně, když jste třeba v azylu, tak to A56 dostanete i bez toho a tam vlastně je podmínka, že musíte být pět měsíců zaměstnání, protože A57 on je vlastně z Českých Budějovic, ale né přímo z města, jako kde jsou ty sociální byty, on je A58 jak když z Dobrá Voda u Českých Budějovic, to je jak když Věsky, Hradiště a Věsky, tak tady A59 by taky nebyl žádný muselo by se jít do Hradiště. Tak vlastně je podmínka těch pět měsíců A60 pracovat, aby dostal ten byt, aby to nebylo tak drahé, tak zatím tam bude pracovat, nebo A61 budem tam na ubytovně, teď si našel ubytovnu a vlastně jak vydělá peníze ty dva měsíce tak, A62 aby bysme měli na ten nájem, tak tam půjdem a pak bychom šli do toho bytu nějakého bytu. A A63 vlastně malého už teď v únoru bysme museli s Aničkou (pozn. klíčové pracovníce A64 respondentky) zjišťovat školky a abych ho dala do školy, aby se zase nestalo, že mi ho zas A65 nevezmou. A půjdeme tam vlastně.

Takže v Českých Budějovicích si tak budete hledat jak kdyby ...

A66(přerušeni respondentkou) Prácu všechno si tam budu hledat, zaměstnání.

Takže je to všechno takové složité si hledat z hradiště (smích)

A67 No, no, (smích) jenomže já si říkám, jako složité, tak kdybychom tam třeba, řeknu příklad šli
A68 za tři měsíce třeba, nevím, jestli by ho vzali hned do školy, já nevím, jestli by ho vzali až od
A69 září, že i když bychom se nastěhovali Což tady zas mě nešlo do hlavy do hradiště, že mě ho
A70 do té školky nevzaly, že jsem nevěděla o tom zápisu, že když se někdo přistěhuje z Prahy, tak
A71 přece (přerušeni tazatele)

Ho vezmou,že?

A72 No, já si myslím. Přece nemůžou říct, že tím rodičem, vy jste nebyli zápisu, když oni ani neví,
A73 kdy je ten zápis, aby jim nevzali děcko, třeba si tu koupí barák, tak přece by jim měli vzít to
A74 děcko do té školky, no nevím, ona byla, tak my to napsala, že jsem nebyla u toho zápisu, tak
A75 to nejde.

Ono tady záleží strašně na té domluvě...

A76 No, já kdybych byla v Traplicích tak tam není problém, třeba dopoledne,že by ho tak vzali.

Tady je plno a je to takové složitější.

A77 Ano, ano, tady je to takové větší, to Hradiště a vlastně ještě Míkovice a Kunovice a to A78
všechno, ta strana. Tady tak nic velice neřešíme, to bydlení.. Napřed jsem si říkala, že bychom A79
tady zkusili ten byt jak dostali ty dvě tady, ty sociální.

Hmm.

A80 Ale tady to je to velice špatné z praců, tady je to, vůbec teď kór po tom novém roce jsou A81
většinou všeci na úřadu práce. A v těch Budějovicích máte ty agentury, jak když v těch Brně
A82nebo větších městech máte ty agentury a oni vám den ze dne najdou práce, takže to není A83
problém, jak když on už před tím tam dělal pro agenturou vlastně, že měl hned práci, tam A84 není
problém, abychom měli peníze na ten nájem.

Hmm, máte účet u banky?

A85 Já nemám účet u banky, teda, měla jsem účet, jasně, jenomže já mám dluhy vlastně, já mám
A86 exekuce, takže vlastně účet mět nemožu, protože by mi to vzali všechno. Takže nemám účet
A87 jak když.

O těch dluhách se budem bavit později

A88 (přerušeni respondentkou) Hm, hm, hm.

Já bych se ještě zeptala na to finanční plánování. Vy jste říkala, že vlastně máte hmotnou nouzi, že teďka pobíráte v podstatě dávky, že v podstatě azylový dům takto to ubytování vám hradí?

A89 Z toho z Hradiště na té hmotné nouzi, jak je, jak chodím na tu hmotnou nouzi, tak tam nosím
A90 fakturu mě vždycky dají na začátku měsíce a já to tam vlastně zanesu a oni to pošlou na účet,
A91 vlastně tu částku, teď je to tři tisíce čtyři sta nebo kolik je na tento měsíc, podle dní kolik je A92
dní v měsíce, oni to pošlou na účet a ještě zbytek, co vlastně máme z malým životní minimum, A93 tak
nějakých čtyři tisíce nebo tak nějak, to mi přijde jak když na živobytí, jako na žití.

Takže sama pro sebe máte čtyři tisíce?

A94 Ano, ano.

A to vám na měsíc stačí? Nebo musíte nějak (přerušeni respondentkou)

A95 No musí to stačit, no.

A máte možnost si od někoho půjčit?

A96 No od dětí, no, tak, protože chodijú do práce vlastně oba, jak když ti starší, vlastně, když A97
nemám peníze tak si půjčím od nich no (pozn. v hlase ostych), jinde, ne, no.

A když máte peníze, co si nejčastěji za to kupujete?

A98 První když (smích) mě přijdou peníze, tak si udělám nákup, vlastně to hlavní, jako abych A99
měla, cukr, mouku a takové ty čaj, kávu a kakao pro malého a takové ty základní, prášek na A100
praní a to co, když máte základ a potom až no co zbytek, no. Oblečení se nějak to se tady A101
dostává, akorát nanejvýš boty, protože on má ploché nohy neměl by nosit, no, neměl by nosit A102
po někom boty, neměl by nosit, měl by mět, jak když nové boty. No a jinak, když něco A103
kupuju oblečení tak něco levného něco, na Centrumu jak je to vedle těch hraček to levné, jak je.

Tam taky někdy nakupuju. (smích)

A104 Noo (výbuch smíchu), jinak tak nenakupuju nic vůbec, to ani nejde, z toho, nic ne...

Takže asi ušetřit asi neušetříte?

A105 Ne, ne, ne, protože tady vlastně si pračku musíte vlastně platit těch dvacet korun na to praní
A106 a on je taky špinavý, pořád je takový zatento, takže mě stačí jednou za týden. Zase když A107
jedete do Hradiště tak musíte mít na cestu pořád peníze, když se něco vyřizuje nebo tak. Já A108
vlastně chodím k psychiatrovi, protože jsem taková byla špatná z toho těch děcek, no a tak A109
zase léky, co se vlastně doplácí, jak když sto padesát korun na ty jedny léky, ale teď to mám A110
na tři měsíce, tak vlastně půjdu teď jdu nějak v březnu myslím, že. Sice není to dobré, ale tak A111
je to takové utišující, je to takové, já to tak neřeším, aby to bylo, já jsem to jenom řešila po A112 tu

doby co jsem tady, že se budu léčit až budu někde bývat v klidu prostě, až to nebude tady A113 takové nebo v klidu jako, já jsem tady v klidu...

Ale jste tady sama.

A114 Přesto tady máte stres, nevíte, kde budete, tady nejste na furt.

Že je to tady stresující je samozřejmé.

A115 No, no.

A ještě jsem se chtěla zeptat, jestli si děláte na měsíc rozpočet? Jestli si napíšete, dobře, tak za tisícovku si udělám nákup, za další tisícovku můžu nechat Jiříkovi na to (přerušeni synem)

A116 ...To ani ne, to ani ne (přerušeni synem) to já spíš, jak to říkáte, tak tu tisícovku to tak dám A117 za ten nákup, jo když a potom postupně jenom se dokupuju aj to maso si potom ještě A118 koupím v tom, protože já uvařím na dva na tři dny co mi dva velice sníme a on ani nepojí, A119 nějaké vyvařování to vůbec, jen řízky akorát, on je takový hrozný a párečky. A vlastně A120 nevím no, to tak vyjde, že ani neplánuju, že bych kupovala nějaké oblečení nebo něco, když A121 tak třeba koupím nějaké tričko za padesát korun nebo něco takového, ale jinak nepotřebuju, A122 že bych vyloženě potřebovala. Jako teď na zimu jsem musela koupila zimní bundu ...

Právě že třeba na zimu jsou větší výdaje.

A123 No, no, zimní bundu a oteplovačky, protože jsem čekala, že bude nějaká kalamita a nic se A124 neděje (smích). No tak akorát to, ale, jinak, jinak jsme nekupovali nic velice, tepláčky a A125 takové většinou dostanou, jak se tady nosí, tak si to беру z toho, no, z tych věcí.

Kolik byste si představovala, že byste brala peněz měsíčně, že by vám stačilo, samozřejmě reálně, jakože nemyslím milión.

A126 Ano, ano, abychom vyšli a nemusela bych si půjčovat, abych vyšla do dalšího měsíce?

Ano.

A127 No ještě o ty dva tisíce, tisícovku, no aspoň o ty dva tisíce, aspoň tu šestku.

Když se přesunu na ty dluhy...

A128 Hmm.

Jste říkala, že jste zadlužená?

A129 Hmm.

A víte kolik v podstatě dlužíte?

A130 No, ehm, já nevím, když vám řeknu, já nevím, tak dvě stě tisíc, tak asi.

A to máte u různých společností nebo u jedné?

A131 No to je, no já nemám třeba vyšší, že bych dlužila třeba sto tisíc nějaké společnosti nebo tak,
A132 to nee, já mám menší, třeba deset, ale jenomže tam, jak jsem to neplatila, tak tam naskákali
A133 ty úroky, vlastně a teď máte vlastně ty procenta, furt to skáče, protože se nic neděje, tak A134
vlastně tím to jako naskakuje. No a já bych právě chtěla dát bankrot, jenomže, když vlastně A135
nedělám tak vlastně bych ho nedostala. Jenomže teď říkala Anička s kanceláře (pozn. A136
klíčová sociální pracovnice), včera jsme se večer o tom bavili, že něco jde, že když jste na A137
hmotné nouzi, že se ten bankrot může podat, ale že přítel by musel, protože mi ho máme A138 spolu,
já ho nemám v péči vlastně, takže on by musel nějaké peníze mi dávat, jakoby A139 alimony, ale
že by to bylo jako pro mě, nějaký já nevím, jak bych to řekla, jako důchod pro A140 mě nebo něco
takového jako na důchod spoření, třeba patnáct set nebo něco takového.

On je teda v péči?

A141 Nás obou, my ho máme oba dva v péči.

Takže on by vám neměl platit výživné, jakoby když (přerušení respondentkou)

A142 Ne, on neplatí výživné, tady platí výživné maminkám co mají děti v péči, ale my ho nemáme
A143 v péči, já ho nemáme v péči, pořád je jak když nás obou, já to nemám soudně udělané...

Ano, chápu.

A144 Protože on vlastně jak byl ve vězení (přerušení synem), tak jsem spolu bydleli a jak dojde
A145 z vězení tak vlastně zase spolu budeme bydlet, takže jsem to řešila, že bych si ho dala, i když
A146 oni na mě útočili, když jsem se nastěhovala, abych si ho dala do péče, ale já jsem to A147
nechtěla, protože vlastně vím, že co mám ty první děti ty z toho prvního manželství, že to A148 bylo
takové problémové, že oni ta sociálka tak hodně kontroluje, je to takové stresující, A149 takové je to,
prostě nevím, no, tak když, oni sice říkají, nevíte nikdy co se stane, jestli se A150 rozejdete, jenže on
zas on by to, nevím no, tak on by to nedovolil přítel spíš, nebo tak se A151 nerozcházíme nebo
nemáme spolu žádný problém, takže proč by, jak když, jakože nejsme A152 vzítí, dnes většina lidí
nejsou vzítí, i když mě se to nelíbí, já jsme ze staré školy, já bych se A153 chtěla vdávat (smích) já si
myslím, že když máte spolu ty děti, že by lidi měli být vzítí.

Tak už jste to jednou zažila, ne?

A154 No tak ano, i když to nebylo takové okázalé, sice to bylo takové narychlo, ale tak zatím to
A155 nevádí, vůbec to neřeším, tak my jsme spolu tak šest let a naprosto to tak nějak.

A teďka když se zeptám ještě na ty dluhy zpátky, tak ty dluhy jste schopná nějakým způsobem splácet nebo jak to máte vyřešené?

A156 Hmm, mě když přijde, teda... vyřešené no, když mě přijde, teda přijde třeba od soudu, no jak A157 to řeším, no když mě přijde třeba, že to mám uhradit nebo že se něco děje, tak já napíšu A158 dopis, že jsem v azylovém domě, že prostě jakou mám částku, že to jako nemůžu platit, že to A159 nemám z čeho uhradit a oni buď se ozvou a dajou mě splátkový kalendář anebo se neozvou a A160 nic neděje a splátkový kalendář, když mě dají na dva tisíce nebo já nevím na několik, tak to A161 není možné z čeho bych to platila. Tak vlastně, když jim zase odpovím, tak ani se třeba A162 neozvou, někdo se ozve, většinou je to tak takové, že mě to tak, že se pořád čeká se a mě to A163 pořád naskakuje ten dluh, tak já potřebuju, co nejspíš už tento rok, abych já mohla si už ten A164 bankrot podat, aby se mě to furt nenavyšovalo, aby se to prostě už zastavilo, a aby mě to oni A165 už, aby se s tím už něco dělo, aby mě to už strhávali, tak to bych měla jako takový svůj cíl, A166 tak to bych si chtěla si vlastně vyřešit. Vlastně ten můj syn, když řeknu k tomu bankrotu, A167 vlastně ten můj. Ten Michal dvacet šest, jak má. On má taky ten bankrot si podal, on už to A168 třetí rok bude mět. A já jsem právě se ho ptala, on to vlastně dostal a on ale dělal v Barumce, A169 a vlastně svobodný jak když, tak tam měl nějakých osmnáct tisíc nebo kolem dvaceti tisíc, A170 tak mu vlastně zůstává nějak sedm tisíc a mu nějak strhávají jak když na ty dluhy, že mu to A171 pokryje, že stačí vám jak když třicet procent pokryjete, ale on pokryje to celé vlastně, A172 protože mu to jak když určili. A ... on má vlastně paní M z Hradiště, co ona je ta insolvenční A173 správkyně a on se ji vlastně ptal, jestli bych to mohla podat si taky ten bankrot a on, to jsme A174 vlastně byla ještě na mateřské, když on si o to žádal a tak ona říkala, že bych mohla, ale A175 musela bych mít Jiříka v péči, abych měla vlastně to výživné

Hmm.

A176 Aby tam byla tam jistota, ano, že aby tam byla nějaká jistota, co bude furt jak když, teď když A177 mám tu hmotku, to je takové nejisté peníze takové, že, ale když to tak to jde.

A můžu se zeptat, za co jste ty peníze utratila nebo jak jste si půjčila, tak na co jste si půjčila?

A178 Jo, jo, na co. To se stalo většinou, když jsem se vlastně rozvedla, já jsem vlastně než jsem se A179 seznámila tady s přítelem, tak jsem vlastně byla osm roků sama s těma třema dětma, no a tak A180 jak když jste sama, no...

To co potřebujete.

A181 No tak, tak to byly telefony, a teď třeba sporák jsem si kupovala a když jsem dělala vlastně A182 tak, jak to začalo ty splátky, tak všechno bylo na splátky, to prostě nebyl problém to stačilo, A183 že děláte vlastně s občankou a dostala jsem všechno na splátky, takže telefon, děcka třeba

A184 hry na telefon, jako nesmysli to jsou, ale oni byli menší v tu dobu, ale zase jsem nechtěla,
A185 protože oni se s otcem nestýkají on sice platil na ně alimenty, napřed neplatil tři roky, takže
A186 mu tam taky naskákaly nějaké dluhy a on vlastně se do teďka se o ně nezajímá.

Takže nejsou v kontaktu?

A187 Ne, ne, dcera ho třináct roků neviděla, vlastně co jsme rozvedení a toho mladšího se vůbec
A188 nezajímá, tak to nějak vzniklo, já jsem chtěla, aby ty děcka, nebo ne, aby mělo všechno, aby
A189 měli základní takové jak, když měli děcka počítač, mobil.

Tak to je jasné, řekněte dítěti, že něco nemůže mít, že?

A190 No, no, no, tak jsem si říkala, jenomže člověk to pár splátek splatíte a pak se do toho člověk
A191 zamotá a že si vezme zase Provident nebo blbosti takové a už to jde jedno s druhým a...

Můžu se zeptat, kdo Vám třeba radí tady v této v otázce? Je to třeba někdo z azyláku, že třeba Vám pomáhají tuto situaci řešit, jako tuto dluhovou problematiku.

A192 My to neřešíme, no neřešíme, my se o tom bavíme s Aničkou (pozn. klíčová sociální A193
pracovnice), ale jenomže já to zase vím, ten bankrot co to je, protože když to začalo ty A194
bankroty, tak tomu synovi jsem to já zařizovala, to jsem byla s Jirkou vlastně, já nevím, jestli A195
měl nějak rok na mateřské a to v rádiu jsem uslyšela, na rádiu Zlín, právě říkali to začínalo ty A196
bankroty a to bylo Ostrava a Praha právě to zařizovala, tak já jsem tam zavolala. No a ta paní A197
vlastně, tak jsem jí řekla o co jde o toho kluka a tak ona, jako co má udělat, tak mě řekla, že A198 si
musí zajistit, já už si tak nepamatuju, ale bylo to, že si musí všechny co ty dluhy měl A199 všechny
ty podklady, ty papíru aby to okopíroval, pracovní smlouvu a rodné, občanku a to A200 všechno a
poslal to do té Ostravy a oni to v té Ostravě vlastně podali do Brna, oni to podali A201 vlastně k
soudu do Brna, za to se nic neplatilo a z toho Brna mu vlastně určili tu insolvenční A202 správkyni v
tom Hradišti a ona s ním jela k tomu soudu do toho Brna, vlastně v té Hradišti, A203 té paní
Motyčkové, platí ještě měsíčně plus co má ještě ten bankrot, tak ještě měsíčně jí musí A204 platit po
tu dobu.

Jakože to spravuje,jo?

A205 Noo, noo, tak, tak mě tak právě nelíbilo, jsem se ptala Aničky, když ona chodí na to školení,
A206 aby se na to zeptala, že jestli se musí platit každému, protože to je nějak sedm nebo devět
A207 stovek, já to teď nevím přesně, že měsíčně po dobu pěti roků, že musíte tomu správci platit
A208 peníze. A ona říkala, že taky je tam placení, ale nevěděla kolik přesně tu částku, tak asi to tak
A209 je, že. Jenomže jestli to není podle toho kolik měl těch dluhů, podle té částky...

Nebo podle zařizování.

A210 No tak nějak, protože zase ještě teď jsem si vzpomněla, že jak dělal v té Barumce, tak tam
A211 byla taky paní a on vlastně, když mu to dali, tak ona taky chtěla si podat ten bankrot, že byla
A212 sama nějak rozvedená s dcerou a vlastně jí dali málo, jí dali právě jenom těch, aby to pokryla
A213 ten základ těch třicet procent, takže jí zůstávalo víc peněz na živobytí, že. Jak to Michalovi
A214 vzali hodně těch peněz nebo dali mu to velkou nejvyšší částka co bylo možná.

Tak oni to vypočítají, aby mu zbylo životní minimum.

A215 Ano, ano, ano, podle toho, že měl hodně a svobodný, takže to tak vlastně, a když máte A216
závazek, tak vám nemůžu vzít půlku nechat tři tisíce, to je blbost.

Takže vy teď čekáte až začnete pracovat?

A217 Ano, až abych to mohla podat. Ano, ano...

A pak to začnete řešit.

A218 Ano, takže já vlastně nepotřebuju nějak řešit, jak to budu splácet, když mi dojde dopis, tak já
A219 vím, jak mám napsat to odvolání nebo něco, já si to napíšu na ten soud.

Takže v podstatě zažádáte o to, aby vám to bylo nějakým způsobem pozastaveno?

A220 Ani ne, pozastaveno, napíšu, že prostě není možné zaplatit tu částku, že na to nemám, že A221
bydlím sama ze synem v azylovém domě a napíšu částku, kterou pobírám a oni na to potom A222
reagujou. (přerušení synem)

Takže v podstatě jak kdyby to řešení tuto dlouhou problematiku, jak řešit jste se dozvěděla z rádia?

A223 Z rádia jsem se dozvěděla o tom bankrotu.

Neměla jste žádné školení třeba v rámci azylového domu nebo (přerušení respondentkou)

A224 Noo, tady budu chodit do Akropolisu, ne, ne, to není, to, tam bylo na nástěnce,že...

Hospodaření s penězi,ne?

A225 Ano, tam bylo, ale...

Finanční gramotnost?

A226 Ano, ale ještě zaměstnání, jenomže já už vlastně ten problém mám finanční, tak si říkám...

Jo tak.

A227 Tak si, že už by mě tam vlastně co by oni mě tam poradili ty bankroty, jenomže to já už zase
A228 vím, co jak mám dělat, tak jsem se přihlásila na to do té práce jak když, takže teď šestého

A229 druhý by to mělo začínat, že by tam malého hledala, že je tam školička nebo něco takové tam A230 bude, tak bychom byli na tom kurzu. No tak na to jsem se přihlásila.

Takže tu finanční gramotnosti to vzdělávání, vy jste se nikdy nevzdělávala v této oblasti jakoby třeba myslím i, že třeba vy osobně by jste si chtěla něco načíst jak třeba hospodařit s penězi nebo knížku vzala nebo tak to?

A231 Aha, tak když je nějaký leták nebo něco takového tak ho přečtu nebo se dívám v televizi A232 když se tam mluví, tam máte hodně ty já nevím na čt24.

Sama doma? (smích)

A233 Noo, sama doma (smích), no, sama doma tam bylo, ano, tam paní mluvila o tom bankrotu a A234 tam řekla, že na ty malé částky vlastně co máte, já nevím třeba jak já mám na ty mobilu a A235 takové ty blbosti co mám vzíté, že to moc nechcú dávat ten bankrot, tak mě olél pot, říkám A236 ježiš šmarjáá, ale tak ona to tak zveličovala, tak nemůžu brát tak do slova co to říká. Ale tak A237 třeba i na čt24 nebo máte takové ty co vám mluvíjou o tom, co to jde nebo jak to jde.

Když máte takovou zkušenost, brala byste kdyby i vaše děti by byli potom vychováány nebo vzdělávány v této finanční gramotnost, uvítala byste to? kdyby byli takové projekty, třeba i na Základní škole, že by se vyučovala finanční gramotnost?

A238 Jako aby uměli hospodařit s penězi?

Hmm.

A239 No určitě, já myslím, že by to...

Ale ono je to v podstatě nejenom hospodaření s penězi, ale to je třeba si člověk bere účet, tak aby věděl nebo zakládá účet, tak aby věděl jaký účet nebo třeba jaké úroky a všechno okolo těch bankovních věcí a je to jakoby i to hospodaření s penězi.

A240 No a teď vám řeknu zrovna příklad, jak říkáte o tom bankovním účtu, co nám se teď zase A241 stalo. Já jsem tomu nemladšímu, no nejmladšímu, je mu osmnáct let, jmenuje se Honza a A242 chodí vlastně na Mojmir na učňák, tak jsem mu založila ten studentský účet vlastně a to A243 vlastně bezplatné, enomže, já jsem nevěděla, teda ono je to určitě napsané v těch papírech, A244 jenomže já jsem to nečetla, protože já jsem... Tady když dojde pan N něco vyměnovat nebo A245 něco a já se ho něco zeptám, tak mi řekne, četla jste návod a já, že ne (smích) no tak přečtete A246 si návod. Třeba ucpaný odpad a že tam máte návod, jak to máte udělat a já to udělám A247 automaticky podle sebe a ono je to opačně na tom návodu napsané. No a právě mi dneska A248 volal telefon, pán, že no, tak přišel vlastně synovy, já jsem mu založila ten účet vlastně a A249 dávala jsem mu tam nějaké peníze a on si to vybíral, když něco potřeboval. No a teď ke A250 konci

roku mu došlo, že mu zrušili ten účet a že tam dluží nějaké peníze, ale tam nebyla A251 žádná částka kolik tych peněz dluží, no nic. A já jsem na to hleděla, protože vlastně ta paní A252 co jsme to s nou zařizovali, tak ona říkala, že je to bezplatné, tak mě to šokovalo, tak jsem A253 byla jako z jakého důvodu je to bezplatné. No a vlastně ten pán, co mi dneska volal, tak mi A254 řekl, že tam dlužím tři sta šedesát korun, nebo něco takového, že je tam připojištění nějaké A255 na tom účtu, dvě sta nevím přesně, dvě sta šedesát nebo dvě sta osmdesát ročně, co se musí A256 zaplatit a to je určité v té smlouvě napsané ale já jsem si to nebo ona mi to určitě řekla, ale A257 mě to od toho zříjí vypadlo z hlavy.

Oni některé informace taky neříkají, no.

A258 No tak mě to prostě vypadlo z hlavy, tak jsme si to vůbec neuvědomila. Ale říkal, že když se A259 to uhradí tak se dá domluvit, že to bude jak když pokračovat v tom účtu, aj když půjde pak A260 dělat ať má účet, aby nemusel si to. Tak takové já má zkušenosti s účtem, s tím účtem. A261 Prostě on se hned začal rozčilovat, že kvůli mně se to zrušilo, ale já jsem to nechápala, jak se A262 to mohlo stát, když je to vlastně bezplatné a to vlastně tím pojištěním.

No ono se právě v dnešní době se o tom hodně mluví, že právě ta finanční gramotnost, že je hodně lidí, kteří začínají být zadlužení, tak právě se mluví o tom, že by se měli vzdělávat i děti na základní škole, aby se právě do takových problémů nedostaly a věděli jak takovou situaci řešit a za co utrácet.

A263Hmm,jo.

Tak já vám poděkuji za rozhovor.

A264Jo, jo.

Irena

Souhlasíte s tím abychom nahrávali tento rozhovor?

I1 Ano (smích).

Tak jenom, že první se bude ptát nebo první se jenom zeptám na takové základní údaje, jako věk, vzdělání a tak. Potom se zeptám na finanční situaci, jakou teďka v podstatě kolik máte máte, jestli dostáváte peníze a tak. Potom se zeptám na finanční plánování, jestli umíte hospodařit s penězi nebo jestli nějak hospodaříte a potom se zeptám jestli jste zadlužená, o zadlužení se budeme bavit o dluhách a potom o řešení, jak to řešíte. A to je všechno na co se dnes budu ptát,jo? Tak věk? Kolik máte roků?

I2 Dvacet osm.

A vzdělání?

I3 Vzdělání? Vyučená, kuchařka

Vyučená, to stačí. Jste vdaná, rozvedená, svobodná?

I4 Svobodná.

Svobodná. A máte dvě děti, to vím. A v azylovém domě jste od kdy nebo jak dlouho?

I5 Od druhého devátý.

Od října, září, ne září, devátý je září... (smích)

I6 Září (ujišťuje mě respondentka).

A teď jste na mateřské dovolené?

I7 Ano.

Takže pobíráte jak kdyby mateřskou?

I8 Ano.

Tak na mateřské budete ještě dva roky? Nebo jak to vychází?

I9 Nee, já to budu teď tak, že tento už teď, tento jakože po novém roku budu dávat malé do...

Školky?

I10 Do školky.

A už jakože budete pracovat?

I11 No, musím si najít nějakou práci.

Takže hledáte si práci?

I12 No.

A víte kolik máte měsíčně, když vlastně pobíráte teďka mateřskou a víte kolik přesně máte měsíčně peněz?

I13 Kdo?

Vy.

I14 Jo, já? Třítíce osm set dostávám.

A všechno platíte nebo dostáváte ještě nějaké další příspěvky?

I15 Mě platí paní ze sociální nouze na úřadě, mě platí nájem.

Tady jakože v tom azylovém domě?

I16 Ano.

Takže v podstatě pro vás máte tři tisíce korun, pro vás a vaše dvě děti máte tři tisíce korun, jak kdyby?

I17 Jak kdyby, to potom.

A když máte v podstatě tyto peníze, tak plánujete si nějak, děláte si nějaký rozpočet na měsíc tak aby vám vyšli peníze na celý měsíc?

I18 Hmm.

Vychází vám to?

I19 Nee.

A když vám to nevychází máte někoho, kdo vám třeba půjčí? Nebo půjčujete si od někoho?

I20 Spíš mi ségra kupuje jídlo.

Jo. Takže v podstatě máte situaci takovou, že třeba do čtrnácti dnů vám v podstatě dojdou peníze a musíte si půjčovat nebo kupovat jídlo a nejčastěji je to sestra?

I21 Ano.

A někdo jinačí?

I22 Hmm (respondetka přemýšlí) kamarád.

Jo a ještě otec, může se zeptat na otce na děti? Ten vám platí nebo by měl platit výživné?

I23 Měl by.

A neplatí?

I24 Hmm.

Takže je na něho dané nějaké soudní?

I25 Ano.

A řeší se to nějak?

I27 Ted' už se to řeší.

Takže by měl zaplatit i dlužnou částku?

I28 Ano.

Ted'ka v současné době chcete mít, myslím, ve Veselí hledáte si bydlení?

I29 Ano, to už mám.

To už vám vyšlo, ano?

I30 Ano.

A to budete platit jakoby z čeho, když máte tři tisíce na měsíc?

I31 Mě to bude platit ta paní H (pozn. sociální pracovnice – pomoc v hmotné nouzi na úřadu)

Všechno jako kdyby ta nouze,jo? to pobírá,jo?

I32No.

A sestra tam bude taky s vama? (pozn. druhá sestra je dvojče, v této době v azylovém domě)

I33 Ne.

Ona ještě zůstane tady v azylovém domě?

I34 No.

To se zeptám potom vaší sestry. ... A pokud máte tedy peníze tvoříte si nějakou finanční rezervu, vy jste říkala, že nevychází a co nejčastěji jak kdyby kupujete za ty peníze? Asi jediné co ...

I35 Jídlo.

Takže jídlo jestli vám zbyde. A oblečení a tyto věci, asi máte tady s azylového domu?

I36 No.

A sama pro sebe, když něco potřebujete?

I37 Sama?

No, sama pro sebe když něco chcete, něco si chcete koupit, něco spíš potřebujete ne chcete, protože ...

I38 Tak si nekoupím...

Takže vy nemůžete nic, nemáte žádné peníze.

I39 Hm.

Tak se zeptám právě na ty dluhy, třeba ...

I40 No.

Jak velké jsou vaše dluhy?

I41 Mám dluhy ... od Providentu a od banky.

A můžu se zeptat jak velké?

I42 Čtyřicet tisíc, čtyřicet dva tisíc, aj v bance mi to vyšlo tak, aj v Providentě.

Takže jak kdyby máte čtyřicet dva tisíc tam, tam čtyřicet dva tisíc?

I43 Tak nějak...

nebo dohromady?

I44 Nee.

Každé zvlášť?

I45 Každé zvlášť.

Teďka v podstatě to nevyřešíte, protože nemáte peníze,ne? Nebo jak to teďka řešíte tutu situaci?

I46 Nijak, však, já, jak dostávám ty tři tisíce osm set, tak dva tisíce dávám do banky, to musím a do I47 toho Providentu, tak teď jsem se tak domluvila a tak osm set, devět set, tak do té tisícovky, no a I48ten zbytek...

A kolik třeba byste si tak reálně na ten měsíc, aby vám to tak vystačilo, kolik byste si tak přála abyste dostávala? Jako nemyslím samozřejmě každý by si přál statisíce, že ale, já myslím reálnou částku, třeba o kolik víc tisíc by jste potřebovali, aby jste tak vyžili?

I49Abychom vyžili, nevím, tak, asi tak tři tisíce, možná.

Jako navíc k těm třem tisícům co dostáváme, tak abyste jakože jste mohli celý ten měsíc.

I50Ano.

A teď si budete, ještě se vrátím k té práci, že si budete hledat práci, tak v jakém oboru, budete zase hledat nebo cokoliv?

I51Nevím, co oni, cokoliv, protože teď je to takové špatné s tou prací a ani vím, že v tom Veselí I52 jakože nejsou nějaké takové nabídky, a vím, že i ségra měla problém najít nějakou práci.

A kluci budou muset do té školky, jestli je vezmou?

I53 No musejou, musejou, já musím jakože vydělávat, kvůli penězou právě a teď ještě jak právě I54 mám ten byt, tak aby nám to všechno vycházelo, já musím do práce.

A ještě z téma dluhama, tak pokud to řešení, jak to řešíte, tak byla jste někde se ptát nebo jakože máte nějakou poradnu nebo někdo kdo by vám s tím pomáhal?

I55 Jo, byla jsem aj v poradně se zeptat v Brodč, aj tady v Hradišti, a (pauza) a toto, aj jsme I56
obvolávali ředitele a tak, ale oni už mi jakože nepovolijou, jakože to už nejde, protože já tu I57
banku, mám už přes to, přes... jak se tomu řekne? Jakože když nezaplátím, tak už exekuce.

Exekuce, hmm.

I58 Protože já už to mám jako kdyby na splátkový kalendář, tu banku jako.

A za co ty peníze co jste si půjčila, co jste nakoupila? Za co to bylo?

I59 No postele, postele tam v Záhorovicách, jak jsme byli, televiza, divídičko, takové tyto, no. A I60
potom, potom podruhé jako, třeba ten Provident, tak jsem to dvakrát si pošťala od nich, I61
jedenkrát už jsem to normálně splatila a po druhé zas jakože jsme zas nevycházelí vůbec, I62
každý měsíc jsme nevycházelí a spíš tak na jídlo nebo vždycky před téma Vánocema před tím a I63
tak.

Takže v azylovém domě jste z toho důvodu, že už jste nebyla potom schopná splácet jak kdyby (přerušeni respondentkou)

I64 Nee, nee. Jsem z toho důvodu tady, protože se nedokázal o nás postarat R.

Jakože otec?

I65 Ano. Protože nám, všechno nám vyčítal, nebavil se s nama, byli jsme jak vzduch pro něho, a I66
když jsem mu řekla, že nemám plenky, tak ho to nezajímá říkal, že mě to nezajímá, co má I67
dělat.

A vy jste ještě bydleli spolu a pak jste se rozešla a šla jste sem, protože jste neměla kam jít?

I68 No, já jsem byla v Brodč ještě měsíc a potom lozil pořád, že si to uvědomil, otec, tak jsem se I69
k němu vrátila zpátky a bylo to ještě horší jako, protože on má jenom bráchu a lozí po I70
diskotékách a po flámech a bůhví kde a po hospodách a já už jsme to nemohla zas vydržet I71
psychicky, jsem byla úplně, úplně vydepkovaná a tak jsem šla sem.

A teďka se Vám to začíná zase obracet, ne? Že už máte byt a ...

I72 No tak uvidíme, byt není všechno, enom tu práci, abych našla.

Tak budu držet palečky.

I73 No díky, enom tu práci, abych našla a ve školce doufám, že tam je určitě víc školek, tak I74
doufám, že mi tam aspoň děti vezmou do školky.

To je možná dobré si i začít obvolávat, jestli ta možnost je,že?

I75 No já vím právě, teď začínají právě ty, psací, nebo jak se tomu řekne?

Jo, jo, taky si nevzpomenu (smích), braní těch prvňáčků, nábor prvňáčků (smích) zápis, no, ano.

I76 Zápisy, no (smích)

Takže jste říkala, že jste chodila do poradny i v Brodčích a že jste obvolávala, že jste zkoušela a tady v azylovém domě vám taky pomáhají nebo řeší to s vama nějak vaši situace nebo už to máte nějak vyřešené?

I78 Jako oni tak to s nama, nějaký ten individuální plán, tak oni to tak s nama nějak sepíší a ... I79 cíle naše, že bysme chtěli udělat to a to, ale musíme si to jako vyřešit sami, jakože mi to I80 obvoláváme a tak chodíme a tak jakože, ale jakože pomáhají, jakože takhle ve všem, jakože I81 nám poradí kam máme jít a tak jakože kam bysme mohli a tak jako že všechno.

A přemýšlela jste někdy o tom, že by třeba bylo dobré skrz to, že jste zadlužená, máte dluhy, tak teď se hodně mluví o finanční gramotnosti o vzdělávání v tomto o hospodaření s penězi, o tom jak kdyby vědět, že když se dojde do banky, jakože si zebrať půjčku, tak jako jestli je to výhodná půjčka nebo tak. A o tom vzdělávání, že kdyby tady byla ta možnost byla byste ochotna nebo chtěla byste se jako vzdělávat tady v této oblasti? Možná třeba i pro vaše děti? Co si myslíte?

I81 Já si myslím že, aby to věděli? Tak to jo, určitě.

Ono se právě říká, že bude i na základních školách, že bude speciální předmět jak kdyby finanční gramotnost a že by se v tom vzdělávalo, aby právě že nedocházelo k tomu, že v dnešní době je hrozně moc lidí zadlužených, jakože určitě nejste sama, že? ale právě tímto by se nějak řešilo nebo by to byla takové prvence, takové toho, aby to nebylo.

I82 Jo, jo, to je dobré. Hmm.

A ještě se zeptám, kdyby jste měla fakt peníze, co byste si tak nejradši koupila, co byste fakt potřebovala nutně. Nemyslím teďka fakt samozřejmě třeba barák, že byste chtěla nebo tak,ale myslím nutnou věc, co byste fakt chtěla?

I83 Nevím, nevím, tak třeba prášky, antikoncepci (smích) mám přítele, to třeba a spíš aj ty jako dost I84 ty šampóny, protože to jako teď vůbec není levné a tak.

Drogérie hlavně?

I85 Drogerie jakože šampóny a tělové mléka jakože pro malé hlavně, ti mají problémy z vysušením
I86 pokožky.

Takže základní v podstatě pořád to jsou základní potřeby?

I87 Noo.

A vy máte tedy účet u banky, že tam máte danou, teda že tam teďka splácíte a ten druhý dluh
(přerušeni respondentkou)

I88 ten Provident?

Jo, to se teďka neřeší? To nemusíte splácet?

I89 To já splácím.

Ale vy jste říkala, že platíte dva tisíce.

I90Do banky, to musím.

Do banky, no a ten druhý?

I91 To tady chodí paní každý týden ... abych jí dávala tak dvě stovky.

Takže každý týden dvě stovky nebo jak?

I92 No.

Jako pravidelně?

I93 To tak vyjde, vždycky kolem tisícovky a když třeba nemám tak jí dám aj tu stovku právě že
I94(pauza). Jenom se právě modlím, ne? Protože tato je taková dobrá, jsem se právě domluvili
I95dobře, ale já se právě modlím, jak budu ve veselí, tak mě převezme zase někdo druhý, jako I96
víte? Tak jenom se modlím, aby se mnou tak spolupracoval třeba jako ta H paní.

**Takže lidé jsou v podstatě ochotni jako kdyby s vámi jednat o tom splácení nebo vám takto
pomáhat?**

I97 No někteří jo, někteří jo, ale někteří ne, třeba jak byla v tom, v těch Záhorovicách, tak tam byl
I98 úplně protivní pán, úplně to bylo katastrofa, to jsem prostě musela, úplně, ten mě hrozil, že I99
prostě, že tady mě dlužíte šest tisíc, takže už chtěl, abych mu dala na ruku šest tisíc, víte? Ale
I100tady této, že jí to nemusím, ale postupně, že jsem v takové situaci, že já jsem byla taky I101
v takové podobné situaci tak to nemusím.

Já vám děkuji za rozhovor.

Tereza

První se budu ptát na takové ty základní údaje, jako je věk a takové okolo ty věci.

T1 Hmm.

Potom se budu ptát na finanční situaci to znamená, kolik máte peněz nebo potom na finanční plánování, jak třeba vycházíte s penězi nebo jestli umíte hospodařit.

T2 Hmm, jo.

A potom jestli jste zadlužená nebo o dluhách se budeme bavit a o řešení jak kdyby té situace. Je to na chvíličku. Kolik je vám roků?

T3 Dvacet osm.

Jo, vy jste dvojčata?

T4 Hmm (smích)

A vzdělání?

T5 Vzdělání? Střední odborné učiliště.

A počet dětí? Teda nenarozené ještě. A žádné jinačí už nemáte?

T6 Ne.

A jak dlouho jste v azylovém domě? To je vlastně teďka krátko, že?

T7 Dva měsíce.

Teďka jste v podstatě nezaměstnaná s tím, že jste už na mateřské?

T8 Nejsem na mateřské, jsem ještě na úřadu práce.

Jo, takže zatím na úřadu práce a pak to přechází na...

T9 Hmm.

Tak jo, co jste dělala před tím za zaměstnání?

T10 Šila kožené autosedáky do aut.

Takže jak kdyby a to ve Veselí?

T11 Hmm.

A teďka pobíráte tedy dávky jak kdyby (přerušení respondentkou)

T12 Z úřadu práce.

Z úřadu práce a to vám dělá měsíčně, víte kolik?

T13 Čtyři tisíce.

A platí vám tady azylový dům (přerušeni respondentkou)

T14 Ne, já si ho platím.

Musíte si platit sama. Takže vám v podstatě pro svoji potřebu zbývá?

T15 Zbývá tisíc korun.

Tisíc korun.

T16 Hmm.

A to máte v podstatě na základní věci jako je jídlo asi?

T17 Jídlo, hmm. A to ani tak nevychází, protože třeba jsem byla v Brně kvůli mimču, jakože na T18 vyšetření takže jsem měla čtyřistovky na cestu, takže pak mi zbylo třeba, jo a pak jsem platila T19 ještě pětistovku tady vratnou kauci, takže mi zbylo nějak na měsíc nějak dvě stovky.

A máte někoho kdo vám třeba finančně vypomáhá?

T20 Ne.

Vůbec nikoho nemáte?

T21 Ne.

A ještě Vaše sestra právě mě říkala, Vaše sestra Irena, že máte ještě jednu sestru a to jí pomáhá jak kdyby, že jí kupuje jídlo aspoň pro děti nebo tak?

T22 Jo Irenci.

Takže jak kdyby mezi vámi je nějaký komunikační, že vám nevypomáhá jak (přerušeni respondentkou)

T23 No ne, ale já si za to můžu sama.

Jakože si spolu nebavíte, když to řeknu tak lidově?

T24 No bavíme, ale jakože já jsme prostě měla super manželství, manžela, zázemí, všechno super
T25 a pak jsem se zaláskovala do nějakého prostě chlapa a s ním čekám dítě a skončila jsem v T26 azylu, takže si za to můžu sama, tak.

Jo, takže vy jste rozvedená?

T27 Noo, rozvádím se.

Ted'ka se rozvádíte, takže v podstatě ten ted'ka co máte jak kdyby toho nového přítele, tak ten se o dítě chce starat nebo má o něho zájem nebo?

T28 No, jakože se uvede jako otec dítěte, ale nemá prostředky, kde bydlet nebo co jíst, takže...

Takže nebude asi ani platit nějaké výživné?

T29 No to nevím jak ještě bude.

A když máte teda na ten měsíc, tak děláte si takové nějaký měsíční jak kdyby rozpočet? S tím, že mi jasné, že s tisícovkou se moc rozpočet dělat nedají. Ale že si třeba řeknete, že dvěstovky máte ted'ka na to jídlo, třeba musím koupit základní potřeby tak, aby mi zbylo, já nevím, tři stovky třeba kdyby se něco stalo.

T30 Ne.

Přemýšlíte nad tím takto?

T31 Jo jako přemýšlím, ale mě teď třeba zbyli na tři týdny dvě koruny, jako teď hospodařím už tři T32 týdny s dvouma korunama, takže asi tak nějak. A já se snažím chodím po tych úřadech, T33 vyřizovat nějaké peníze, tu nutnou hmotnou nouzi, ale jelikož jsem ještě jakože vdaná, takže T34 má ke mně vyživovací povinnost manžel ke mně.

A od něj dostáváte nějaké peníze?

T35 Ne, protože já z morálního hlediska nebo tak jako tak nechci, my jsme jako mezi sebou T36vyrovnaní a všechno mezi sebou máme dohodnuté nebo tak prostě.(přerušeni jednou z uživatelék azylového domu)

A teď přejdeme, jo a ještě za co nejčastěji, teď asi moc peníze nemáte, ale za co nejčastěji utrácíte peníze? To bude asi v současné době asi za to jídlo, že? asi nic jináčího?

T37 Hmm, ano, jenom jídlo.

A kolik třeba byste si představovala samo pro sebe reálně peněz, tak, aby vám to jak když vystačilo?

T38 No já se právě snažím si vybavit něco, já ještě spolupracuji ted'ka s charitou, aby mi tady T39platili nájem, takže by mě zbývali ty čtyři tisíce, po asi po dobu jednoho dvou měsíců, protože T40 potom už mi skončí ta to vedení na tom úřadu práce.

A pak budete zase dostávat mateřskou?

T41Pak budu zas, ano, pak budu zas, to zas navazuje, žádáním něco dva měsíce před porodem, cosi T42a mateřská, porodná a tak dále. Takže potom už jako to bude lepší. Takže když mě by zůstávali

T43 ty čtyři tisíce na jídlo měsíčně už by to bylo snesitelnější než dvě koruny na tři T44 týdny.

A do budoucna to vidíte tak, že dítě porodíte a bude tady ještě v Azylovém domě nebo máte to nějaké vyřešené, že byste hledala si nějaký byt nebo?

T45 No já budu žádat o byt v Hradišti...

Jako ten sociální byt?

T46 Ano, ano, sociální, protože já se teď spoléhám sama na sebe a se svojíma prostředkama můžu T47 tak akorát být pod mostem. Takže prostě s pomocí úřadů a nějakých těch příspěvků a tak se T48 budu snažit najít nějaký ten sociální byt v Hradišti a pak se jakože přestěhovat do toho bytu T49 v Hradišti. Musím to teda stihnout do té doby, po dobu toho jednoho roku co můžu být tady.

A nepřemýšlela jste o nějaké takové, já vím, že jste těhotná, tak asi ta brigáda nějaká těžká nejde, ale nějaké takové brigádě?

T50 Přemýšlela, oni tady dělají třeba, dělají jakože to je zas těžké na mě, nemůžu se tahat tady T51 s pytlema.

Jo, to vím.

T52 No a pak Irena chodila uklízet, to taky nemůžu, protože to je zas v hospodě začouděné, tam T53 kdesi cosi se natahuje nebo co. A třeba roznášení letáků nebo tak, tak já zas mám fobii a T54agorafobii, takže já z nějakým vycházení ven nebo z ježdění prostředkama městskýmá T55dopravníma nebo tak, takže mám ještě také problémy takže.

To máte teda z prostředí jestli tomu rozumím správně?

T56 No to je taková fobie, jakože definovaného je to z volného prostranství, z více lidí a tak. T57Jenomže potom mám ještě tu...klaustrofobii, takže vlastně i z malých uzavřených prostor.

Takže i tady?

T58To je v pohodě, horší je ta herna tam.

A jak se to projevuje, když vyjdete ven, jakože chytáte nějaké záchvaty?

T59No tak panický strach nebo něco, prostě pak se vám udělá nevolno a začnete se abnormálně T60potit, proto já furt tady třeba větrám, teď momentálně ne, protože jsem tady měla kluky (pozn. T61 syny od sestry respondentky), ale já mám věčně tady vyplé topení a obě dvě ventilačky T62otevřít.

Tak teď přejdeme k těm dluhům, máte dluhy?

T63 Ne.

A znáte někoho, kdo ty dluhy má?

T64 Jo, já jsem měla taky jako dřív, s předchozím partnerem, ale to už jsem si všechno splatila.

Takže teďka v podstatě jste (přerušeni respondentkou)

T65 Bez dluhů.

Jste bez dluhů. A je nějaká situace kdy byste si řekla, že se zadlužíte nebo že si ty peníze opravdu půjčíte?

T66 Ne. Ne.

Takže z tohoto, jakoby víte, že to není dobré, že asi to není výhodné.

T67 Ne, vůbec, ne, já jako ani neuznávám ani ty paušály třeba pro sebe nebo něco, to radši budu

T68 posílat poštovní holuby, asi, ne tak jako, že to.

Takže spíš kredit, radši vědět, že?

T69 Jo, to nic, já stejně neprovolávám, tak měsíčně dvě stovky někdy za dva měsíce dvě stovky T70 takže jako mě by se ani nijaký paušál nevyplatil. Vyplatil samozřejmě, člověk, když si veme T71 paušál, tak může volat do alelúja, ale kdo to bude jako potom platit, že?

Hmm.

T72 Tak to vůbec. A nějaké, já nevím jak někdo, třeba nemá peníze a kupuje dárky, že si veme T73 půjčku na dárky nebo na nějaké dovolené tak to taky ne.

A nemyslíte, že až budete mít dítě a to dítě bude něco chtít, že to bude jiná situace?

T74 Já na sebe nikdy nic nevemu, žádnou půjčku, já nechci být prostě, nic ze svým jménem, žádné T75 smlouvy.

A toto máte z nějaké určité situace tady tento názor nebo jste byla někdy proškolená nebo tím že znáte (přerušeni respondentkou)

T76 No tak ono, prostě život, život mě tak nějak naučil.

Dřív jste byla zadlužená u nějaké společnosti nebo to bylo spíš mezi třeba kamaráda?

T77 No to vůbec kamarády, spíš společnosti.

Takže to jste si splatila a od té doby víte, že to není lehké to splatit, že?

T78 No já jsem se to splácela, já jsem byla šest roků jakože s partnerem, mezi těch šest let jsem se
T79 zadlužila, přitom jsme prodali dva baráky, ale přitom jsem se stejně zadlužila, protože prostě
T80 on byl takový to...

On chtěl jakože moc věcí?

T81 No ano, on byl takový ano do větru, takový prostě šup sem šup tam a tak. Takže všechny
T82 peníze nějak zmizeli, tak jsem si vzala půjčku tam a tam deset tisíc, takové ty lichvářské.

A kolik to dělalo celkem ty půjčky, jestli víte?

T83 Já nevím, to potom nějak naskákali ty úroky, já nevím tak za dvě stě tisíc asi tak dohromady
T84 nějak. A já jsem právě se s ním rozešla a ještě tak čtyři, no tři roky po rozchodu s tím bývalým
T85 partnerem, tak jsem to ještě se svým současným manželem splácela, takže to co vlastně jsem
T86 mohla mít já s ním, tak jsem dávala do dluhů, co jsem měla z předchozího vztahu.

A to v podstatě ty dluhy jste měla kvůli tomu přítelovi, ty peníze šli jakoby mu, jo?

T88 Ano, ano, no já jsme si třeba koupila auto, protože jsem měla řidičák a jakože jsem mohla na
T89 sebe si vzít jakože auto nebo tak, protože jsem byla v uvozovkách v řídicství čistá, takže jsem
T90 si mohla to. Tak jsem si vzala auto a on ho chtěl prodat, úplně za pakatel, já jsem řekla ne, tak
T91 on místo, aby prostě souhlasil s tím, tak řekl, vzal pátku a že ho rozmlátí, když ho nechcu
T92 prodat a já jsem kývla, že ano a tak to bylo se vším.

A když víte jak to je v té společnosti, že se člověk hodně teďka často zadlužuje, byla byste pro to, aby byli takové programy právě třeba pro lidi nebo spíš už teďka i pro děti tak nějak o finanční gramotnosti? Ono se teď mluví, že by měl na základních školách předmět finanční gramotnost, tak aby děti už byly vzdělávány.

T93 Jako tady o těchto situacích jako?

Hmm.

T94 No já si myslím, že je, že by to bylo dobré, aby věděli jak můžou a nemusí skončit. Jakože to
T95 není sranda, když ten člověk se opravdu zadluží nemá to s čeho splácet, teď mu to roste, teď
T96 mu to roste, ty jeho dluhy a má z toho problémy a dá se říct, že někteří lidi, splácí ty dluhy T97
dluhama a to je nejhorší co můžou udělat, protože to je nekonečný koloběh, furt dokola.

Tak vy jste měla štěstí, že jste si ty své dluhy splatila, že? kdyby zase byli děti tak by to bylo složitější to splatit, že?

T98 Hmm a že jsem taky toho neměla moc a že jsem byla jako k této věci sama za sebe pak
T99 zodpovědná, jakože s tím partnerem, to byl nezodpovědný jako člověk, tak mu to bylo jedno

T100 splátka sem, splátka tam, ale že já prostě jsem spíš vůči sobě a svým jak kdyby pohledávkám

T101 jsem byla zodpovědná, tak jsem si to začala pravidelně splácet.

A taky, že jste měla práci, že kdyby jste byla bez práce, tak byste je nemohla splácet, tak v tom jste taky měla štěstí.

T102 Ano, ano, to jo no.

Tak já vám poděkuju za rozhovor.

T103 Ano, to je všechno?

Hmm.

Romana

Já se zeptám, jestli souhlasíte s tím, že bude rozhovor nahráván?

R1 Ano, souhlasím.

Kolik máte roků?

R2 Čtyřicet jedna mi budu.

Vzdělání?

R3 Základní jenom.

A stav? Jestli jste rozvedená nebo?

R4 Rozvedená.

A počet dětí máte?

R5 Tak vlastně myslíte, jako všechno dohromady jako?

Dohromady, všechno.

R6 Tak šest.

Šest. A teďka jste v azylovém domě?

R7 S dcerou.

S dcerou, a syn? (pozn. přítomen u rozhovoru, proto se ptám, kde bydlí)

R8 On mě navštívil, on bydlí sám.

A jak dlouho jste v Azylovém domě?

R9 No teďka už osmí měsíc.

A to tady nebo byli jste někde i předtím?

R10 Už jsem byla i jinde, na jiných azylákách, ještě s dvouma klukama, ty jsou teď v dětském
R11 domově.

A jak dlouho jste takto v podstatě po azylových domech?

R12 Deset let.

A zaměstnání?

R13 Nezaměstnaná.

A proč vlastně, z jakého důvodu jste tady?

R14 Ohledně bydlení.

Protože nemáte podstatě peníze na vlastní bydlení nebo?

R15 No asi takhle nějak, já mám totiž už devátým rokem žádost na sociálním, jenomže tam mám
R16 deset tisíc dluh jo a nemáme to jak splatit, protože já jenom s holkou pobírám jenom čtyři
R17 tisíce dvě sta z toho jí dva tisíce musím odkládat na cestu, ona se učí až ve Zlíně, to dojíždí R18
každý den a svačiny, takže my žijeme jenom z dvou tisíc.

A to jsem se chtěla zeptat na tu finanční situaci. Vy jste teďka nezaměstnaná, takže pobíráte jen nějaké dávky (přerušeni respondentkou)

R19 Přídavek a do spolu do životního minima.

A potom, žádné nějaké doplatky, jak kdyby jsou do životního minima, ale jsou ještě i příplatky na bydlení a tak.

R20 To mi hradí sociálka, jako ten doplatek na bydlením, já si doplácím jen čtyři sta.

Takže měsíčně pro vás dvě zůstane kolik?

R21 Necelých čtyři tisíce, eee necelých dva tisíce, mimo co platím jí cestu všechno, dva tisíce.

A z toho jste schopná vyžít na ten měsíc jak dlouho?

R22 No tak pomáhá mi jako bývalí manžel, protože on tady bydlí kousek na ubytovně, tak on platí
R23 jí dvě stě korun výživné, no a tak sem tam taky musí přispět, protože tady i jí, u mě je celý R24
den, tak přispívá, kdyby ne on, tak bychom si nevystačili.

A máte nějaký účet u banky?

R25 Ne.

Uvažovala jste o nějakém přivýdělku, brigádě?

R26 No teď zkusím taky to dělat co dělá paní V.

Jo, jo, jsem slyšela.

R27 (vstupuje do toho syn, respondentka odpovídá) Tak to je tvůj účet, jako já nemám žádný účet takovej. (vyrušení - vstupuje bývalý manžel)

A když vám peníze nějak nevychází, tak vy jste říkala, že máte bývalého manžela, který vám vypomáhá, je ještě někdo, kdo vám třeba měsíčně, když vám to nevyjde? Už nikoho? Třeba syn?

R28 Jako občas, takhle když on má, tak on má své životní minimum, dva tisíce dvacet taky a co mi

R29 on z toho může dát? Sem tak holka mi pomůže, no.

Takže v podstatě asi nejste schopna si našetřit, udělat si finanční rezervu, pokud potřebujete, pokud víte, že nějaký další měsíc máte větší finanční výdaje, i když dcera je na škole, tak potřebuje někdy něco?

R30 No tak teďka nepotřebuje nic, všechno hraří škole, což je dobře, ona už je vlastně posledním

R31 rokem, takže.

Za co nejčastěji utrácíte peníze?

R32 Jídlo (smích), jídlo, tak ona si občas chce někdy koupit, kouříme.

Cigarety?

R33 No.

A kolik byste si představovala měsíčně peněz, samozřejmě reálně?

R34 No, tak sto tisíc (hromadný smích).

No, to nevím, jestli by bylo moc reálné, ale kolik byste třeba k tomu, aby jste měli na ten měsíc, teďka jste říkala, že vám zbývá dva tisíce, tak, aby jste s tím vyšla s dcerou?

R35 Já nevím, tak tři a půl tisíce?

A je teď něco co nutně potřebujete, co byste si chtěla koupit?

R36 Tak oblečení nemáme žádný. Střídáme se jedny boty, protože tady třeba nosí jedno oblečení,

R37 ale zrovna ne nás, protože tady jsou malé děti, nemáme fakt co pořádně oblékat, nic. A taky

R38 dojíždíme, já se chodím hlásit po doktorech, tak jen za léky dám každý měsíc třicet korun.

A pak když se objeví, něco nečekaného, třeba zánět spojivek?

R39 No, taky ty léky nás hodně stály, holka teď hodně marodila taky, měla zánět průdušek, tak R40 byla tak byla skoro měsíc nemocná.

Máte nějaké dluhy?

R41 Jako dluhy, myslíte na tom bytovém, na tom byt'áku, tak deset tisíc tam mám.

A jinačí další dluhy už nemáte, nebo co o tom nevíte?

R42 Na popelnice, na popelnice to jsem si zjišťovala, tak tam mám nějak tři tisíce sto.

A jste schopná je nějak splácet?

R43 Chci si začít splácet ty popelnice, tak holka vlastně ne, ale já mám dluh.

No jasně.

R44 A měla jsem to i za kluky a jenomže já jsem si to vyřizovala a tam byl nějaký omyl, protože

R45 oni tam neměli nějaký rozsudek z domova, abych to nemusela za ně platit, tak se mi to asi

R46sníží na patnáct set.

To budete teda splácet potom a znáte někoho, kdo má dluhy? Ve vašem okolí?

R47 Jako v rodině myslíte?

No třeba.

R48 (obrací se na syna a bývalého manžela) Máš nějaký? Na byt'áku, nebo na popelnice? Ne,

R49nemám (odpovídá bývalí manžel). Dcera, dcera má za popelnice, ale ona má tři děti.

To nemusí být jen na popelnice, ale když třeba někdo si vezme úvěry nebo takto?

R50 Jo, noo.

To máte taky?

R51 Mám.

A kolik? Jestli se můžu zeptat.

R52 Ježišmarjáá, no, to já nevím, já mám teď Home Credit, no, ne Home Credit co jsem to vzala?

R53 Provident.

A to jste si třeba půjčila na co? Jestli se můžu zeptat?

R54 Ne, to mi dávali normálně jako, že jsem na úřadě práce.

Oni vám dali úvěr?

R55 Ne to není úvěr, to je nebankovní půjčka.

No. A to vy jste si vzala, jak kdyby, že jste neměla peníze, takže jste si vzala na?

R56 Živobytí.

Jo, takže jste to utratila za běžné věci.

R57 Ale to už je dlouho.

Ale máte je splacené?

R58 Nemám.

A to budete nějak splácet? Budete to nějak řešit?

R59 Kontaktovala jsem paní, a tak jsme se dohodli, že mě pošle splátkový kalendář, to budu
R60schopná po těch dvou stovkách.

**A znáte nějaké organizace nebo nějaké občanské poradny, kde vám vlastně můžou poradit v
takové otázce nebo využíváte něco takového?**

R61Ne.

A tady v azylovém domě?

R62 Taky ne, tady .

Prosím?

R63 Tady nic takového není.

**A nevím, jestli byste došla za sociální pracovníci nebo potřebujete poradit nebo pomoc tady v
této situaci?**

R64 Jako jo, tak to vždycky za paní asistentkou dojdou jako za tou klíčovou, se domluvíme nebo mi
R65 poradí.

A slyšela jste o finanční gramotnosti, o vzdělávání ve finanční sféře v podstatě?

R66 No.

**Protože ono se teďka říká, že by bylo možnost se vzdělávat třeba nějaké jenom projekty, třeba
jen po azylových domech, byla byste ochotna?**

R67 Jo.

**A to si říká, že i pro děti by mělo být přímo ve školách jako program nebo předmět, bylo
vhodné, jako už malička, učit děti?**

R68 Bylo, aby se nezadlužili,že? Vlastně když ona byla v domově, protože ona je z domova, ona R69 chodívala až do Prahy, jak se to jmenovalo? (dcera odpovídá, ale nesrozumitelné na R70diktafonu)

Tak já vám zatím poděkuju.

Dana

Souhlasíte s tím, že se bude rozhovor nahrávat?

D1 Ano, souhlasím.

Můžu se zeptat, kolik máte roků?

D2 Třicet tři.

Vzdělání?

D3 Střední.

Jako střední učiliště nebo střední s maturitou?

D4 Střední s maturitou.

A počet dětí? Máte dvě (pozn. syn 2 roky, dcera 3 roky).

D5 Ano.

Jak dlouho jste v azylovém domě?

D6 Rok to bude.

A jste tady, v Uherském Brodě jste byla, od začátku jste byla nebo jste přecházela?

D7 My už čtyři roky jsme po azylákách, protože není možnost bydlení pořád a prostě není na D8 D8 podnájem nelze našetřit a finanční situace mi nedovoluje našetřit, aby sem, partner mi D9nepřispívá, takže nemám jinou možnost.

Takže v podstatě v azylovém domě jste kvůli bydlení?

D10 Kvůli bydlením, bytové situaci, no.

A můžu se zeptat, vy jste na mateřské dovolené?

D11 Ano.

Takže pobíráte rodičovský příspěvěk?

D12 Ano.

A ještě nějaké dávky?

D13 Příspěvek na děti.

Přídavky na děti a pobíráte ještě další příspěvky na bydlení nebo příplatky na bydlení?

D14 Ne, akorát mě hmotka sem tam doplatí nájem.

Takže tady tento nájem co platíte, někdy když si zažádáte, tak vám uhradí?

D15 Ano, tak mi část uhradí.

Víte, kolik máte peněz na měsíc? Kolik vám to vychází?

D16 No když to spočítám tak pět, šest tisíc.

A s tím, že tady platíte nájem z těch pěti, šesti tisíc?

D17 Ne, ne, ne, to je bez nájmu.

Takže to vám zbývá na měsíc.

D18 Ano.

A dá se s tím vyžít?

D19 Jako dá se s tím vyžít, ale je to na hranici.

A kolik byste si tak představovala peněz tak měsíčně, abyste mohla vyžít, abyste si mohla koupit co potřebujete, myslím samozřejmě reálně.

D20 Jasně no, tak si myslím, že těch sedm tisíc, jakože by snad stačilo. Aby jako měli potřeby, D21 poplatila splátky a takové.

A stává, že vám některý měsíc peníze nevyjdou, že si musíte od někoho půjčit?

D22 No, já využívám možnosti brigády, že třeba dvě tři stovky týdně, jako že se dá.

A co děláte za brigádu?

D23 Firma Neon, nám sem vozí nějaký materiál tak to děláme.

Jo, jo, to zpracováváte vlastně do těch pytlů.

D24 Jo, rozděláváme ty konzolky.

Jo, jo. A máte nějaký účet u banky?

D25 Mám.

A využíváte jejich služeb, když máte možnost úvěrů?

D26 Úvěr, já určitě ne, nechcu úvěr.

A vy jste schopná zaplatit všechny své účty včas nebo máte nějaké resty, kdy jste nebyla schopná zaplatit?

D27 Jako, teďka je doba, kdy já splácet nemůžu...(přerušeni dcery respondentky).
D28 nemůžu, protože mám dvě malé děti a nedá se s těch peněz, vyloženě přežíváme z toho co D29 máme.

A vy jste říkala, že otec dětí neplatí výživné?

D30 Ani jednoho, ta nemá uvedeného a toto se bude řešit soudně malého takže.

Takže bude soudní nařízení?

D31 No.

Teď se zeptám na finanční plánování, jestli jste schopna i něco našetřit nějakou finanční rezervu?

D32 Ne, nejsem.

A když víte, že máte další měsíc něco nutného co potřebujete zaplatit? Jak to řešíte?

D33 No, tak to musím uhradit, s tím, že prostě ušetřím na něčem.

Takže koupíte levnější potraviny?

D34 No, samozřejmě, no.

Za co nejvíc utrácíte peníze?

D35 Noo, potřeby pro děcka, plenky, to tak tisícovka měsíčně. A když jsou nemocní tak léky,
D36jakože teď jsou nemocní co chvíli, tak léky.

A děláte si třeba i rozpočet na měsíc, tak abyste vyšla?

D37 No já to řeším, že já nakoupím ten základ a s tím co mi vyjde tak hospodařím tak jako takto.

Takže víte, že třeba na týden máte určitou sumu pětistovku dejme tomu a s tím musíte vyžít.

D38 Ano.

Takže děláte si takový rozpočet.

D39Ano.

Utrácíte peníze za cigarety nebo alkohol?

D40 Já nekouřím a ani nepiju, takže ne.

Co byste si pořídila, kdybyste měla nějaký větší obnos peněz, co byste nutně potřebovala?

D41 Co? Doplatit dluh a jít bydlet.

A když jsme u těch dluhů, kolik máte dluhů, jestli se můžu zeptat?

D42 No je to větší částka, s úrokama je to přes sto tisíc tipuju.

A co jste si za to koupila?

D43 Já ani nevím, když jsem byla jako mladá ještě, kolem těch dvaceti jsme měla vlastní bydlení a

D44 prostě blbé známé, blbé přátele a prostě mě okrádali a půjčovali si a už mě nevraceli a to jsme

D45 měla práci, kde jsou pěkně vydělávala.

A jste teďka nějak schopná tento dluh splácet? Nebo řešíte to nějak?

D46 Mám odklad splátek.

Prosím?

D47 Odklad splátek mám.

Takže jste si zažádala o odklad splátek?

D48 Nebylo mi povoleno, nebyl mi povoleno, ale prostě já prostě jsem říkala, že nebudu platit nic,

D49 protože na to nemám a až na to bude tak jim to začnu platit.

A u jaké společnosti tady ty dluhy máte?

D50 Je u více, no.

A můžete jmenovat jenom některé?

D51 Česká spořitelna, ČSOB, u EONU.

A jsou to v podstatě dluhy, které jste měla dřív než jste měla děti?

D52 Ano.

A teďka už?

D53 Nee, teďka už žádné dluhy nevznikly, pokud jsem s dětma.

A je to tím, že i to hlídáte?

D54 Ne, já už prostě nechci dluhy, další.

A kdy si myslíte, že budete schopna, ty dluhy řešit?

D55 To splacení?

Hmm.

D56 Já, ta už půjde do školy, teda doufám a pokud se nastěhuju a k tomu hlídání a seženu práci,

D57 jakmile začnu pracovat si myslím, že už bych mohla fungovat normálně.

A to jsem se vás už ptala, jestli je někdo, kdo vám třeba může půjčit peníze? Třeba rodina nebo nějaká kamarádka a tak?

D58 Ne, nemám nikoho.

Nemáte nikoho ani mamka a tak?

D59 Ne, nikdo, musím spoléhat sama na sebe.

A znáte někoho, kdo má v okolí stejné problémy jako třeba vy?

D60 Zním hodně lidí takových. (přerušeno dcerou) Jo, znám spoustu lidí takže. (pauza)

V podstatě vy teďka ten dluh neřešíte, ale kdybyste ho chtěla řešit, kam byste se uchýlila k nějaké pomoci nebo jestli jste přemýšlela, jak tyto dluhy řešit, koho byste požádala o pomoc?

D61 Jako, kdybych chtěla začít, tak na ty společnosti, bych řešila, že asi bych jim napsala, svou D62 situaci jaká byla v době kdy jsme přestala splácet a žádala bych, třeba, že bych splácela aspoň D63 minimální splátky co můžu, jestli by to tak šlo a pokud ne, tak bych jim zaslala aspoň tu D64stovku, jako minimum absolutní, protože bych měla doklad a oni by nemohli nic, jo.

A slyšela jste o tom, že existuje vyhlášení na sebe osobní bankrot?

D65 Hm, pokud jste na mateřské nemáte nárok.

Slyšela jste o tom, víte, že to existuje?

D66 Víím, že existuje, ale na mateřské osobní bankrot nelze vyhlásit.

Takže v podstatě byste o tom uvažovala, kdybyste začala pracovat a už byste plnila podmínky taky to, že můžete plnit, už byste o tom uvažovala?

D67 Ano.

A z kama jste se o tom dozvěděla o tom osobním bankrotu nebo o nějakých řešení?

D68 Já jsem chodila, když mi začali ty dluhy do finanční společnosti Strop a přes z ně jsem D69zjistila, že toto jde vyhlásit, už jsem slyšela o té možnosti, ale při mateřské to nelze.

Takže nějaké občasně poradny, víte, že teda existují?

D70 Ano.

A slyšela jste někdy o finanční gramotnosti a finančním vzdělávání?

D71 Víím, že nějaké kurzy existují jakože jsou i.

A myslíte, že kdyby byl takový nějaký projekt nebo nějaký program, kterého byste se mohla zúčastnit zúčastnila byste se ho?

D72 Já spíš ne, já bych spíš se snažila sama to zvládat.

Hm. A třeba pro děti, protože se hodně mluví, že bude finanční gramotnost by měla být předmětem na základní škole, myslíte, že by to bylo vhodné?

D73 Jako určitě jo, protože dneska si ty dnešní děcka si nedokážou vážit věcí, neznají hodnotu D74peněz. Jenom slyší nemám peníze, nemám peníze na to, ale jakože určitě by to bylo vhodné, D75 aby věděli, že proč to tak není a kde to vzniká ty problémy a tak ... podle mě by to opradnu D76 jako bylo na místě

A azylový dům vám nějak pomáhá s touto situací?

D77 Jako máme tu možnost to plánování možnosti, ale já jsem taková, že já to s něma neřeším, D78 radši sama,jo, jsou věci ...

A můžu se zeptat z jakého důvodu sama?

D79 Jako trvá mi hrozně dlouho než já si prostě někomu řeknu spoustu věcí,jo. Takže já nechci.

Jako spíš máte propast, že když je to sociální pracovník, tak je to horší se svěřit?

D80 Ano.

Dobře, já vám zatím děkuju.

(ještě pokračování)

Můžu ještě zeptat, neruším vás?

D81 Ano.

Že tím, že ty dluhy neplatíte, nebojíte se, že by mohla dojít exekuce?

D82 To už je v exekuci, ty dluhy.

Takže v podstatě, vy jste v azylovém domě, takže oni nemají nárok?

D83 Já jsem v podstatě krytá jako, je to blbě, že to tak využívám, ale v podstatě jsem krytá tím, že D84 jsem v azylovém domě, tím, že mě vyplácí hmotná nouze, tak jsem krytá, že nemůžou mě nic D85 vzít.

Takže takto, jak kdyby i řešíte jakoby tuto situaci. Takže vy čekáte na to až budete moct pracovat,tím pádem budete moct platit exekutorovi aspoň něco.

D86 Ano.

Zuzana

Tak souhlasíte s nahráváním?

Z1 Ano.

První se zeptám na věk, kolik je Vám roků?

Z2 Třicet tři.

Vzdělání máte jako...?

Z3 Střední odborné bez maturity.

Učiliště?

Z4 Ano.

A jste vdaná nebo rozvedená?

Z5 Rozvedená.

Počet dětí? Máte dva kluky?

Z6 Dva kluky.

A v azylovém domě jste jak dlouho?

Z7 Od sedmého září.

A zaměstnání?

Z8 Momentálně v AVX v sadech.

A vidím, že tady si ještě přivyděláváte?

Z9 Hmm.

Jakože to máte, brigádníčíte?

Z10 No.

A momentálně, tady že v AVX říkáte, že se ta situace bude nějak měnit nebo tam chcete tam zůstat nadále?

Z11 No nevím, zatím mě prodloužili smlouvu vlastně na tři měsíce.

Jo, takže ještě ty tři měsíce, takže vždy čekáte jestli vám prodlouží smlouvu, jestli tam budete další dobu, ale z vaší strany vy tam chcete zůstat.

Z12 No.

Pobíráte nějaké další sociální dávky?

Z13 Hmm, akorát příspěvek na děti.

To vám asi stačí, jelikož jste výdělečně činná a můžu se zeptat, kolik máte měsíčně peněz?

Z14 No spíš, takhle, šedesát sedm na hodinu, to se mění podle směn.

A z kolika penězi měsíčně víte, že stoprocentně budete mít?

Z15 Minimálně tak dvanáct, abych měla.

A kluci jezdí do školy (přerušeni respondentkou)

Z16 Autobusem.

A kde studují, kde mají školu?

Z17 V mařaticích.

Jo, tam na té Masarykova, myslím, to je...

Z18 Hmm

A máte účet u banky?

Z19 Hmm, nemám.

A využíváte nějak, nebo chtěla byste?

Z20 No, nemůžu.

To je asi spjaté s těma dluhama, to potom asi.

Z21 Hmm.

A takže vy jste říkala, že máte měsíčně tak dvanáct tisíc, tak nějak orientačně, že vy byste s těma penězma měla vystačit. Vystačíte?

Z22 Jo.

A děláte si takové nějaké to hospodaření s penězi, jakože plánujete si, že třeba víte, že nevím, že musíte nakoupíte za dva tisíce, potom zas dál, prostě víte, že tento měsíc si nemůže dovolit to a to a na to si našetříte. Přemýšlíte nějak o této finanční situaci?

Z23 Hmm, každý měsíc (smích).

A když se zeptám, máte nějaké dluhy?

Z24 Hmm.

A můžu se zeptat kolik máte dluhů?

Z25 Ježišmarjáá, no, momentálně splácím VZP, no, tak to ostatní až potom, já nevím, kolem sto Z26 tisíc.

A ty ostatní? To jsou nějaké další dluhy?

Z27 Hmm, u Eurotelu a u Providentu.

A to je taky taková částka? Nebo to jsou menší?

Z28 To je dohromady jako.

Jo to, že máte jeden dluh sto tisíc. A který teď splácíte, tak je?

Z29 No teďka splácím jedenáct tisíc osm set osmdesát nebo tak nějak to vychází.

Jako měsíčně?

Z30 Ne, měsíčně platím, teďkom čtrnáct set osmdesát pět korun.

Takže vy podstatě platíte z těch dvanácti set co máte, tak platí něco na dluhy. To máte jakoby jeden z těch dluhů, který teďka splácíte, takže to v podstatě řešíte teďka takto?

Z31 No.

A to máte, že jste si o to zažádala?

Z32 No zažádala jsem si vlastně o splátkový kalendář.

A vy s těma penězma, co teďka máte vystačíte nebo je měsíc, kdy zjistíte, že?

Z33 No tak příští měsíc to bude horší, protože vlastně mě prodloužili smlouvu a dali mě na jinou

Z34 divizi jak kdyby a dělala jsme čtrnáct dní jenom osm hodin, což je na mou finanční situaci Z35 málo. Takže počítám, že ještě s těma přídávka na děti budu mít tak asi deset.

Takže, jo, a vy máte tady platíte nájem, který vám neplatí, žádná charita nebo tak. Takže ten nájem si platíte. Kolik vám zůstane tak pro vlastní potřebu peněz na ten měsíc, samozřejmě se pořád bavíme o orientační částce.

Z36 No, když mám těch dvanáct, tak zaplatím tady tak čtyři tisíce tři sta a mám to počítat i

Z37 s obědema se vším?

No, tak jakoby, když zaplatíte to nejnutnější, co jak kdyby musíte, zaplatíte ty dluhy, nájem, zaplatíme dětem, školu, kapesné nebo něco, potřebujete ještě na domácnost něco ještě.

Z38 Hmm, tak, momentálně, no tak z té prosincové výplaty mi zbylo po všem šest tisíc.

Na ten měsíc, jakoby na ten (přerušeni respondentkou)

Z39 No jako na celý měsíc.

A to vám stačí ty peníze? Dá se s tím vyžít?

Z40 Jo, v rámci možností.

A jste schopná si něco i našetřit, když víte, že bude nějaký výdaj?

Z41 No momentálně se musím snažit si něco našetřit.

A můžu se zeptat z jakého důvodu jste v azylovém domě?

Z42 Hmm, protože v Praze jsem vlastně byla na úřadu práce, majitel nechtěl prodloužit smlouvu na
Z43 bydlení, tak nás vystěhoval.

Takže v podstatě jakoby za finanční situací, že jste neměla na nájem tak jste musela do Azylového domu. A nic poblíž nikde nebylo? Že jste až tady v Hradišti?

Z44Ne. Já vlastně sem jsem jela z toho důvodu, že jsme mohla aspoň chvíli mohla bydlet u
Z45babičky.

A jak to vidíte svou situaci do budoucna?

Z46No doufám, že si najdu nějaký podnájem anebo že se mě podaří přemluvit babičku, aby mi sem
Z47dala aspoň trvalý bydliště, no a zažádat si o byt v Hradišti na úřadu.

Jako ty sociální byty?

Z48 No, když nemám trvalé bydliště tak můžu čekat jen ten sociální byt, a kdyby mě dala babička
Z49 to trvalé bydliště, dejme tomu na ten měsíc tak si můžu zažádat normálně na úřadě o byt.

A kdyby jste si chtěla jít do nějaké podnájmu tady v Hradiště nebo v Praze tak je to asi drahé, že?

Z50 Hmm, to je, protože chtěj vlastně jeden nájem dopředu, no.

A otec dětí platí výživné nebo?

Z51 Momentálně neplatí, už na něj bylo podané trestní oznámení, hmm, vlastně je odsouzenej a Z52
měl by platit a jak se to bude řešit to nevím.

Takže ty peníze navíc by vám určitě pomohly?

Z52 No tak teda pomohly.

Jako k té bytové situaci, že byste mohla do nějakého bytu na podnájem?

Z53 No tak to bych mohla určit, to bych si mohla zaplatit na rok.

Ted' se zeptám na ty dluhy, proč z jakého důvodu jste si půjčila, jestli se můžu zeptat?

Z54 No, půjčila jsem si z toho důvodu, že vlastně jak jsem byla na úřadu práce, tak jsem
Z55potřebovala dopláctet to nájemní, protože nám toho moc nezbývalo. Ten byt napsaný na tatínka
Z56 (přerušení tazatelem)

Jako vašeho tatínka?

Z57 Hmm, tak my jsme neměli ani nájemní smlouvu, takže jsme si nemohli ani zažádat o
Z58příspěvek na bydlení, takže tak.

Takže vlastně kvůli tomu bydlení jste si půjčila peníze?

Z59 Hmm.

A na nic jináčího nebo na nějakou výbavu?

Z60 Respondetka kýve hlavou.

Jen na to bydlení?

Z61 Hmm.

A vy jste si teda půjčila, vy jste říkala Provident.

Z62 Provident.

A potom jste se nebo jak jste přemýšlela, kde si půjčit peníze nebo kde jste na to tak přišla?

Z63 No protože Provident dá se říct, že byl nejrychlejší.

Jo, že jste zavolala a měla peníze.

Z64 No.

A byla jste nějak srozuměná s tím třeba, jaké tam jsou úroky nebo?

Z65 No, tak potom už jsem se začala hrozit, když každý týden přišli a chtěli aspoň pětistovku, tak
Z66 jako, to už potom přecházelo do takového šoku.

**A to v současné teda dobře platíte tady tento nebo to jste říkala nějaký jináčí? (přerušení
respondetkou)**

Z67 Hmm, VZP.

Jo tam máte, že jste neplatila nebo jakože zdravotní?

Z68 Hmm.

A to teďka v současné době platíte tu tisícovku a něco jste říkala?

Z69 No čtrnáct set osmdesát pět korun.

Tím v podstatě teďka teda řešíte svůj dluh, dluhový problém. A byla jste někdy seznámena s tím jak takovou nějakou takovou situaci řešit? Ať třeba, že jste šla tady za sociálníma pracovnícema v azylovém domě nebo jestli jste hledala nějakou občanskou poradnu nebo něco, nějak vyřešit co nejrychleji?

Z70 No co nejrychleji, to jako sloučení nějakých těch pohledávek, to mi nikdo něudělá, protože Z71 když jsem byla bez práce, neměla jsem vlastně žádný příjem, takže jsem nikam jít nemohla. A Z72 momentálně se to snažím řešit akorát tak, že budu postupně kontaktovat ty věřitele a budu se Z73 s něma domlouvat na těch splátkových kalendářích.

A vy jste říkala, že platíte teď jen to VZP, takže to nemusíte teď platit ten provident?

Z74 Zatím mě nikdo nekontaktovat

Takže čekáte až se někdo ozve?

Z75 Ježíš šmarjáá, no (zaklepání na stůl)

A je někdo kdo vám finančně vypomáhá? Vy jste říkala, že máte babičku tak ta?

Z76 No babička finančně nevypomáhá.

Ta asi ani moc nemůže, že?

Z77 Hmm.

A ještě jsme se bavili o těch poradnách, jestli jste vyhledala i nějakou takovou pomoc nebo vy sama si tak načítáte něco nebo jestli vy sama si tak nějak něco načítáte nebo jestli o tom víte jak to řešit?

Z78 No tak ještě jsou nějaké ty firmy na to oddlužení a o tom jsem ještě nepřemýšlela.

A se sociálníma pracovnícema řešíte tady tutu situaci?

Z79 No tak při těch individuálních plánech vlastně se tam píšou ty cíle a to, no a tam jsem říkala, Z80 že prostě zatím to VZP, protože to je zatím asi to nejdůležitější, tam ty úroky naskakují rychlejc.

A to máte jak třeba staré ty dluhy?

Z81 Hmm, dva roky.

A slyšela jste něco o finanční gramotnosti?

Z82 No slyšela.

No ono se právě teďka hodně mluví o vzdělání a kdyby tady proběhl nějaký kurz i pro vás pro maminky, byla byste ochotna se ho zúčastnit? Nebo chtěla byste něco takové, se orientovat v těch finančních věcech, tak aby když člověk dostane nějakou smlouvu na půjčení peněz, abyste se v tom trochu orientoval?

Z83 Hmm, tak v rámci možnosti.

A pro děti jako ve škole předmět, uvítala byste to?

Z84 A docela i jo, aby vědělo do čeho se nedostat.

Právě no, ono je to i taková prevence, jak kdyby hned ze začátku půjčit si jo, ale vědět, že má peníze a ty peníze bude mít, nejhorší je se zadlužit a (přerušeni klientkou)

Z85 No jo no, někdy do toho člověk spadne ani neví jak...

No.

Z86 Protože vlastně přijde o práci a kolikrát, když jsme byli mi v Praze, tak jsme sháněla půl roku

Z87 práci a i když měli na výloze napsano přijmou prodavačku, tak mě řekli, že ne, tam si spíš

Z88zaměstnavatelé hodně i jako vybírají.

Taková situace je i tady v Hradišti.

Z89 Hmm.

Tak jste měla štěstí, že jste našla v tom AVX.

Z90 Hm.

Tak ja vám zatím poděkuju za rozhovor.

Z91 Hm.

A ještě, že vás vyruším.

Z92 Hmm.

Vy jste říkala, že už účet u banky už nemáte, to máte zablokované z toho důvodu, že tam byli dluhy a že tam byla exekuce?

Z93 Ne, ne, já jsem měla, akorát, jsem vlastně na něj dlouho nevkládala, tak mi ho zrušili.

Jo takto, takže nechodili penízky.

Z94(pauza)

A ještě jestli můžu zda utrácí za cigarety? Jste kuřačka?

Z95 No za tabák. Že vlastně, když to tak spočítám, tak si koupím jedno větší balení tabáku, které
Z96 mě vydrží skoro čtrnáct dní a zaplatím za něj dvě stě šedesát korun nebo do tří stovek a když
Z97 si vezmu krabičku na den, na tych čtrnáct dní, tak jedna krabička máte kolem sedmdesáti
Z98 korun a za deset dní je to sedm set, takže šetří se musí.

A je něco co třeba teďka nutně potřebujete, že kdybyste měla víc peněz, tak byste si koupila? Samozřejmě vím, že asi nejradši byste chtěla nějaký byt, jako do toho podnájmu. Ale nějaké takové věci osobnějšího charakteru, které vám teď opravdu chybí a říkáte si na to fakt potřebuju peníze a to nemám?

Z99 Asi notebook.

A pro děcka?

Z100 No jako všeobecně.

Nic víc?

Z101 Hm.

Eva

Já se první zeptám jestli souhlasíte s nahráváním?

E1 Ano.

Kolik máte roků?

E2 Třicet šest.

Vzdělání?

E3 Základní.

A stav?

E4 Svobodná.

Rozvedená nejste?

E5 Ne, svobodná.

Počet dětí? Máte dvě? (pozn. v azylovém domě je ubytovaná s dvěma dětmi)

E6 Ne, celkem pět.

Celkem pět?

E7 Hmm.

Jak dlouho jste v azylovém domě?

E8 Celkem nebo tady?

Tady.

E9 Od třicátého září.

A celkem tedy?

E10 Celkem když to vezmu, tak z děckama už od třicátého září dva tisíce deset.

A zaměstnání, teď jste nezaměstnaná?

E11 Jo, teď jsem na úřadu práce.

A máte tedy nastoupit...

E12 Jo, až jim dojde smlouva, tak do obchodu, prodavačka.

A těch pět dětí? Můžu se zeptat, když tady jsou dva, tak ten zbytek je kde?

E13 Ty jsou u pěstounů, jeden je osvojený a dva jsou u jedných pěstounů.

A tyto děti mají stejného otce?

E14 Ne, každé mají jiného, ti tři mají stejného a tito mají každé jiného.

(pauza)

Teďka když jste nezaměstnaná pobíráte dávky a máte ještě jiná, další co pobíráte?

(přerušení dcerou)

E15 Pobírám akorát přídavky a doplatek do životního minima vlastně, životní...příspěvek na

E16živobytí. A přivydělávám si tady tou Neodou.

A to máte kolik měsíčně?

E17 No, měsíčně. Tak když bych dělala fakt pravidelně a oni to pravidelně vozili a odváželi tak jak

E18 maj, tak pět šest stovek víc ne. Tam je to na kila a tam je kilo za dvě padesát.

A ty dávky jsou pro vás dostačující? Když to tak řeknu nebo byste chtěla... (přerušení

E19respondentkou)

E20 No, jako určitě člověk by chtěl vyšší, že jo, protože aby si mohl dopřát víc a my jsme
E21nenasytové takže normálně se musíme uskromňovat, ale já si myslím, že na to že nic nedělám
E22 je to dostačující, jako opravdu, mít takové peníze, že nic nedělám.

A přivyděláváte si tady tím, jste říkala měsíčně.

E23 Hmm.

Máte účet u banky?

E24 Nemám.

Nemáte. Vy jste říkala, že máte měsíčně kolik? A máte představu kolik máte měsíčně peněz pro sebe?

E25 Já beru, hmm (respondentka přemýšlí) deset tisíc sto.

To máte jako kdyby ty dávky?

E26 Dávky, příspěvek na bydlení a přídavky.

A tady si platíte normálně?

E27 Tady jim to chodí na účet vlastně, to už jsem spočítala aj s tím příspěvkem na bydlení
E28dohromady, protože všechno je na moje jméno. Takže příspěvek na bydlení a sem mi chodí E29
E29 doplatek do životního minima čtyři tisíce devět set plus dvanáct set přídavky na děti.

A když teda zaplatíte všechno co musíte, kolik Vám zbyde peněz pro Vás, pro Vaši osobní potřebu a pro děti?

E30 No, když, no, když všechno poplatím, jako mám odečíst jídlo a tak jako?

No, myslím, ne, na to hospodaření a tak?

E31 No, tak tři tisíce asi.

A jste schopna s tím vyžít?

E32 No, vzhledem k tomu, že k tomu mám započítané i obědy, tak jako z těch tří tisíců, tak nějaký
E34 večeře, snídaně, svačiny, já nevím prostě, nejsou to každý den jogurty, nejsou to každá den, já
E35 nevím litry mléka, ale prostě tak normálně.

A třeba oblečení, teďka v zimě je dražší oblečení, že se musí kupovat víc?

E36 Výhoda azylového domu je, že jsou šatníky.

Takže máte oblečení s tady?

E37 Jo, já jsem nekoupila, už kolik let nic na sebe, všechno mám od známých. A děcka můžu říct,
E38 že mají napráskané skříně od azylových domů, takže.

Takže za to neutrácíte?

E39 Akorát jim ježíšek donést zimní boty, protože neměli.

A jste schopná si třeba i něco našetřit? Tím, že i víte, že příští měsíc máte větší výdaje nebo že budete potřebovat? Jste schopná si nechat třeba pětistovku nebo dvěstovky?

E40 Neumím to, ale musím se to naučit, protože chceme jít do pronájmu tady s paní S a budem E41 muset šetřit, budem muset to nějak utáhnout, takže budu se to muset naučit. Protože takhle, E42 když vím, jo, hele, přebyte mi pět set normálně nebo tak nějak a nakoupené třeba mám, tak E43 jdeme a koupím jim třeba něco, co fakt si řeknou mami já tohle chcu, tak jim to koupím.
E44 Normálně, pokud teda vím, že nemůžu, tak nesmím, no.

A ještě jsem se zapomněla zeptat, proč jste v azylovém domě?

E45 Vystihování s bytu.

Takže máte na tom dané dluhy?

E46 No, osmnáct tisíc jenom, jsem měla.

A to splácíte nebo jak to máte vyřešené?

E47 Nesplácím to, vzhledem k tomu, že mám šíleně mnoho dluhů, protože jsem vůči dluhům byla
E48 úplně ignorant, tak se mi to projevilo až tady vlastně na Azylu, že si mě všichni vyhledali a E49 exekuce a budu muset na sebe vyhlásit bankrot.

A tady o tomto všechno, že musíte na sebe vyhlásit bankrot jste se dozvěděla jak? Nějaká poradna?

E50 Hm, ne, já už jsem když jsem byla v Břeclavě před tím rokem...

(přerušeni synem respondentky)

E51 vzhledem k tomu, že už jsem byla v Břeclavě a tam bylo individuální plánová taky a řekla
E52 jsem, že ano, mám dluh tam, mám dluhy a to. Tak jsme si postupně ověřovali zhruba, kde co
E53 mám, tak jsme si asi šest společností teda jako si ověřili, s tím, že teda jako už nějak v tu době
E54 vyšel ten bankrot osobní, vlastně, že jsme se na to informovali, ale tam asi ta sociální to špatně
E55 pochopila, protože mi říkala, že musím být zaměstnaná, teď jsem se už dozvěděla, že
E56 zaměstnaná být nemusím, že se to dá i ze sociálních dávek. Ale vlastně vím to z médií takhle a

E57 vím to od romských občanů z Brna, tam to dává snad každý druhý, nevím jestli jim to schválili E58 ale žádali si o to.

A využíváte nějaké jinačí poradny nebo nějaké rady, že by sama jste si vyhledala nějakou pomoc nebo třeba že sociální pracovnice?

E59 No já to spíš projednávám se slečnou Aničkou (pozn. klíčová pracovnice) já nevím jak je, E60protože vlastně ona mi vyhledávala všechno na počítači a říkala, že se ještě doma koukne do E61 zákonu, že má někoho v Akropolisu a že se zeptá tam, takže všechno mi tak zprostředkovává E62 tak ta Anička s tím, že mi říkala, co všechno musím na to mít, co nesmím opomenout, co by E63 mi mohlo hrozit a to, takže teďka musím aspoň všechny ty věřitele normálně kontaktovat, aby E64 mi normálně napsali vlastně, kde co je.

A máte představu, kolik tak dlužíte celkově?

E65 Já co vím, tak u GE Money, tam dlužím zhruba osmdesát, padesát čtyři tisíc plus nějaký jejich E66 úroky nebo tam jsem dostala devadesát osm, ale oni si z toho postrhávali, co už jsem měla E67 v půjčkách. Pak dlužím asi u všech telefonních společností asi normálně, protože tenkrát mě E68 to vylítlo a paušálky prostě, telefony za kačku ale k tomu paušál a to tohlesto jsem byla E69takové, že jsem si všechno brala. Sem tam nějaká ta půjčka do domu, ještě když jsem bydlela, E70 hlavně, když jsem porodila Sašu, protože já jsem splácela dvacet pět tisíc na nájmu vlastně E71 s tím, že jsem měla malého Sašu a tehdy nebyla tak velká mateřská, že by bylo nějakých sedm E72 a půl tisíce, tenkrát bylo já nevím tři tisíce kolik. No a já jsem z toho musela pravidelně E73měsíčně platit nájem plus vlastně příspěvek na bydlení jsem posílala vlastně jako kdyby na E74 byt'ák, takže opravdu jsem na tom byla kriticky. Takže ta pětitisícová půjčka ta mi teda E75pomohla.

Na tu dobu?

E76 Na pár dní,

Jo.

E77 Na pár dní, na pár plinek a na pár sunarů, ale prostě normálně pak zase, že jo, člověk si půjčí a E78 není co z čeho splácet. Řekne si bude to splácet a stejně, já jsem mu dala první zálohu, pak se E79 tam neukázal ten pán, pak jsem se dozvěděla, že ho viděli, tak jsem to nechala tak, vůbec jsem E80 se neinformovala, no a teď je z toho exekuce, takže je toho moc a dopravní podniky ani E81nemluvím. Vzhledem k tomu, že nejsme tak vychovaní, prostě normálně u nás v rodině, že je E82 to nutnost, že je to samozřejmost, že je to prostě věc, která je jak klíče od bytu, tak prostě E83normálně nepoužíváme lístky, takže. Akorát teď když už vím teda normálně co všechno mi E84 z toho vzniklo a já nevím co, tak prostě vždycky jsem nad tím mávla rukou, když mě chytl E85

revizor a lístek jsem zahodila, kašlala jsem na to, a teď už si ten lístek kupuju, no. Bohužel, no, E86 měla jsem být chytrá dřív, no, trošku.

A vy jste z Brna?

E87 Já jsem původně z Brna, já jsme brňáčka, takže všechno v Brně.

Jak vlastně teď řešíte dluhový problém? Teďka se zajímáte o ten osobní bankrot, že di ho vyhlásíte?

E88 Teď se vlastně zajímáme o ten osobní bankrot, s tím, že vlastně čekám na dávky až mě teďka E89 dojdou, že jsem domluvená s dvěma exekutorama, co tady byli vlastně nezávisle na sobě. E90 Tak že mám zaplatit aspoň tři sta, ti další, co tady byli, ti říkali pět set. Takže vlastně aspoň E91 něco, teď ještě dlužím na výživné a už to bylo i na policajtech, takže musím poslat aj něco E92 tam, no, dokud mi nepříjdou peníze, teď je to celý nějaký tohlensto. Takže ještě, že je tady E93 paní S (pozn. jedna z uživatelék), že mě může půjčovat peníze, takže vystačí tak akorát na E94 jídlo a je to šílený, protože z téma peněz co dostanu doplatím tak nájemné, zaplatím děckám E95 obědy, zaplatím děckám družiny, protože půjdu do práce tak musí být v družině, zaplatím E96 děckám čipovky, zaplatím telefony a ... pošlu tam nějaké splátky.

A tím, že budete v práci, tak tím se ta situace trochu mění?

E97 No, já si bych měla o třicet procent jako kdyby nebo takhle já si budu vydělávat, já jdu na E98 částečný úvazek, to je pět a půl hodiny s tím, že si můžu nadělávat až na těch osm hodin, to je E99 nějakých dvanáct hrubýho, ale když bych dělala na těch pět a půl je to osm a půl tisíce E100 hrubýho, s tím, že sociálka mi s čistýho odečte sedmdesát procent, třicet procent mi jak kdyby E101 nechajou navíc v peněžách, takže bych jako na tom měla být stejně, akorát bych měla mít E102 těch třicet procent jako kdyby na víc, jo, vlastně takže místo deset tisíc sto, bych možná E103 mohla mít nějakých jedenáct sto, že jo, tam by to mohlo být, aspoň trošku, já jsme vždycky E104 dělala, když byla práce, tak aj záchody jsme vytírala, to mě bylo jedno. Tak jsem vydělávala E105 devět set šedesát a strhávali mi ...

(přerušeni telefonem)

E107 Já se omlouvám ...

A teďka v podstatě jste schopná splácet určitý dluh, ale kdyby jste měla splácet všechny tak asi by vám (přerušeni respondentkou)

E109 Ne, vůbec, to bych nesměla mít děti a musela bych máť tak patnáct tisíc měsíčně, protože tam E110 je toho moc, tam je to fakticky strašně moc, to se nedá ani ...

A za co jste nejvíc utratila peníze, které jste si půjčila?

E111 Já jsme si půjčila vlastně třeba u toho GE Money, tak to jsem si, protože tam nabízejí, že jo,
E111 tam nabízejí ten flexi kredit, nebo jak se to jmenuje, do kolikati si můžete vzít na tu kartu. A
E112 potom bylo před Vánoce nějak a já jsem říkala, tak zkusím, jestli mi nedají nějakou
E113půjčku a oni mi to schválili, že vlastně mi tam pravidelně chodila výplata a z toho vlastně E114
ještě mě, že už tam mám telefon na splátky, tak že mi z toho strhnout, tak mě to bylo
E115vyhovující, že nebudu muset mít tolik těch. A vyplatili mi padesát čtyři tisíc v hotovosti s tím,
E116 že jsem si mohla vybírat deset tisíc týdně. Týdně jsem to měla? Týdně myslím. Takže já jsem
E117 si třeba vybrala deset tisíc, šla jsem, šli jsme do bazaru a koupili jsme stěnu do pokoje, pak
E118 jsme si zase vybrali peníze, koupili jsme obložení do kuchyně, prostě dávali jsme ten byt jak
E119 takž do pucu, kupovali jsme tam vanu, zbourali jsme sprcháč, protože nám nejel bojler, tak
E120 jsme si říkali, aspoň to tak nějak vyřešíme, že si budeme tak nějak ohřívat vodu, ale do toho
E121 sprcháče to se nedá takže jako a my z chlapem oba dva takový jako mamuti (smích), to ani
E122 do vaničky, takže jako normálně jsme koupili za patnáct set tu vanu, takže jsme to zbourali a
E123 napojili jsme to na tu vanu ten odpad co byl na tu sprchu a tak jsme to pomalu dávali do pucu
E124 pomaličku, ale... Pak se tam koupil i ten bojler, do toho mi došlo, že tam mám dvacet šest
E125 tisíc, z toho jsem jim tam osobně došla na pokladnu zaplatit osm tisíc, osmnáct mi tam
E126zůstalo s tím, že podruhé už mi ten splátkový kalendář podruhé nedovolí, že vlastně už jsem
E127 ho jednou kalendář měla. Ale tam je to stejně, tam je to nějak úplně udělané, protože tam ty
E128 baráky začali z ničeho nic opravovat, dávali nové plastové okna a říkalo se, že to mají být,
E129 protože tam přes silnici udělali soudy ...

Hmm

E130 Že prej to mají být kanceláře nebo soudcovské byty, takže vlastně oni kdo platí dávají
E131náhradní a kdo neplatí toho vyhazují. A já že jsem tam měla tři měsíce po sobě nezaplacený
E132 tak prostě jsem spadala do té skupiny na shledanou, takže už jsem to ne to. A nečekala jsem
E133 vlastně ani do soudu vlastně, protože sestra vlastně dostala se třema děcka, je fakt, že ona
E134 tam měla čtvrt milionu, já jenom fakt osmnáct tisíc, ale ...je fakt, že ona dostala se třema
E135 děčkama jenom přístřešek na tři dny, což jsem si říkala, že je to zbytečné k tomu soudu
E136vůbec chodit. A paní sociální vlastně moje v Brně, že jsem ju vzala k sobě i s děčkama do E137
jednopokojového bytu, tak to tam někdo nabonzoval v tom baráku, tak tam přilítla a řekla E138
prostě, vy si okamžitě seženete nějaký azylový dům, vy už tady nemůžete být, lidi si E139stěžují z
baráku, že je vás tady hodně, že tady nejste hlášení. Pak mi přišla kontrola i E140 z bytáku,
sestra byla zrovna někde u kamarádky s děčkama, takže to bylo dobrý. Furt si tam E141 ale někdo
stěžoval, že je nás tam hodně a že za nás nebudou platit vodu za nás a takový. Na a E142 potom tam

přišla po druhý paní sociální a řekla normálně, že pokud do třicátýho obě E143 nebudeme někde v azylovém domě, tak že nám zebere děcka. Takže jsme to vlastně, jsem E144 měla mít devetenáctýho října soud, jsme nad tím mávly rukou, během týdne jsme věděly, že E145 jdeme obě dvě do Břeclavi, takže jsme šly obě dvě do Břeclavi, jsem to úplně vzdala, mohla E146 jsem třeba bojovat, třeba se to nějak to, ale to už, jak už mě to nepovolili ani na tom bytáku, E147 říkám dejte mi to písemně, že mi nepovolujete splátkový kalendář, ale nic oni se prostě se E148 mnou nebavili, tam je to zbytečný.

A v podstatě se vám nedaří, jak kdyby ten návrat zpátky, že už jste říkala, že už jste ve druhém azylovém domě?

E147 Já jsem byla teďka vlastně třicátýho, no než jsme byli v Břeclavě, z Břeclavi jsme šli vlastně E148 do Vsetína, ze Vsetína jsme šli sem, tam to bylo na půl roku a vlastně, že Věsky volaly, že E149 tam mají dvě volný bytové jednotky, že jestli tam někdo nebude končit, tak jsme to s jednou E150 maminkou okamžitě tam braly prostě nebo tady braly, protože tam byly jenom pokoje, E151 společná kuchyně, v kuchyni už nikdo po osmé neměl co dělat, ta už měla být uklízená, ani E152 kafe nic prostě si udělat a záchody taky společný, věčně jsme se tam dohadovali kdo v noci E153 nespláchl a já nevím co, prostě normálně. Takže já říkám super, bytová jednotka v Břeclavě, E154 byly to dvě jednotky taky, takže jsem věděla co to obnáší a já říkám, že jedu stoprocentně a E155 taky, že jo, ježiš šmarjá, zlaté Věsky.

A celkově tedy jste jak dlouho?

E156 Tady?

Ne, celkově.

E157 Celkově, od třicátýho září dva tisíce deset.

Dvatisíce deset, to znamená, že začínáte druhý rok?

E158 Jo. Ještě s těma před tím děckama než mi šly do Dětského Domova vlastně, tak jsem byla u E159 sv. Markéty, ale to bylo v devadesátým osmým, devadesátým devatým.

A otcové děti platí výživné?

E160 No vzhledem k tomu, že pan D (pozn. přítel uživatelky) a ani já jsem nevěděli, že mi má E161 platit výživné, když spolu jsme a jako nežijeme spolu, jako jsme spolu, ale prostě nesdílíme E162 společnou domácnost. Tak začal platit až teďka v říjnu, ne v listopadu, s tím, že vlastně E163 normálně mi jako udělal ještě i nákup, takže jako kdyby to platil pozpátku od září, protože E164 v srpnu ho pustili po deseti měsících z výkonu trestu, takže vlastně stejně neměl práci a to, E165 ale on aj když přijede tak vždycky něco kupuje a tak no. Já mu vždycky říkám, když se mě E166 někdo zeptá řeknu, že jsi mi to výživné zaplatil, protože nějaké tři čtyři stovky mě tu nechá,

E167 ale plus pak nějakých pět šest utratí normálně s náma v obchodě a má mě dávat pěti stovku měsíčně.

Takže vy jste pořád spolu?

E168 Jsme pořád spolu, teď už to bude jedenáct let.

A vy jste říkala, že děti mají každého jiného tatínka?

E169 Já když jsem se seznámila se Sandřiným tatínkem, tak Saša, tak už jsem Sašu čekala.

Jo, takhle. Takže s tím Sandřiným tatínkem, to je ten pan D, tak s tím pořád jste?

E170 Jo.

A ten Sašův tatínek, ten platí na něho výživné?

E171 Ježíš šmarjá, ten už dvakrát za to seděl a bude za to sedět celý život, ten tam strávil víc času

E172 v kriminále než venku, takže ne, to je zabitý případ. Tam už jsem na něj podávala jednou já,

E173 jednou sociálka, jako když ještě tenkrát jako oni platili ty přídavky nebo to výživné, tak to

E174 podali oni, podruhé já, teď jsem na něho měla podávat zase já. Tak mi z toho máme srandu,

E175 jako my máme dobrej vztah mezi sebou, i když je už na ulici, prostě normálně říkám chceš jít

E176 v létě nebo v zimě a on, že v zimě, nech to na zimu, tak já no dobrý a prosím tě když tak E177

koncem října, jenomže ho zavřeli ještě dřív než jsem to nahlásila, takže. Už vím, že je E178 v

Horním Slavkově tak potom můžu něco to. A nemusím na to spěchat, on tam je a ještě E179 chvilku

bude, takže mě neuteče, mě se neschová, takže.

A on to má za co?

E180 Oni se nabourali vlastně jako kdyby do areálu českých drah, vlastně do baráku prázdného,

E181 takže vlastně okamžitě jim samosoudce udělil podmínku a tu podmínku něčím porušil, já E182

nevím, jestli udělal ostudu nebo něco, nevím...on už se ten samosoudce s nimi neštve a jak E183 je

tam má normálně, tak jim podrží tři dny na zpzetce a dají jim podmínku, prospěšky. I

E184prospěšné práce měl za něco, ale to už nevím za co.

Za co nejčastěji vy nejvíce utrácíte peníze?

E185 Za jídlo hlavně. Hlavně za jídlo fakticky, my jsme strašní. Saša ani tak moc ne, on mi jeden

E186 čas jedl strašně maso a potom přestal a teď už mi ho začal jest, to jsem se trochu zhrozila,

E187 protože my se Sandrou jsme to jedli za něho (smích). Tak teďka už zase začal, ale my fakt

E188 strašně moc jídla, my jsme strašně nenasytové, no mě to netrápí, ale kdyby to bylo vidět E189

aspoň na té holce, ona toho sežere víc než já a vůbec nekyne (smích)

Já jsme taky taková (smích)

E190 No, ale vůbec nejíme zdravě, kdybychom jedli nějaký zdravý jídla ,tak řeknu jasně, tak jí to
E191 sedí normálně. Já mám kámošku, která fakt může sníst co chce a bříska plochý tohlensto a
E192 mě jde všude možně, tak já to mám i po děckách ale prostě normálně kynu. A mladý na mě
E193 kouká a říká, že mě v říjnu, v září pustili a tak počítá a že ty máš nějaké velké břicho (smích)
E194 a já říkám to je to žrádlo, tak doufá, že ne, se jen zhrozil.

A je něco co byste opravdu potřebovala, co byste chtěla? Že na to teď nemáte peníze?

E195 Hygienu, já nemám šampón (smích)

Já jsem dělala rozhovor s jednou paní a taky říkala, že by chtěla šampón.

E196 No, fakticky, děcka tam mají takový ten děckej, prostě takový ten pro mimina a já se s tím
E197 musím umývat třikrát, čtyřikrát, abych si to vůbec umyla. A já prostě fakticky bych
E198potřebovala hygienu. Normálně hygienu. Já mám od Vánoc co jsem dostala od paní S vlastně
E199 co jsem dostala, co jsem to dostala? Ne, od pana D jsem dostala voňavku a to je všechno co
E200 mám, tak mám tam normální tělové mýdlo, ale prostě nějaký aspoň malý. A dneska jsem šla
E201 po těch obchodech a zas jsem viděla tak to bude zas nějaký za pětadvacet, no jo no.

(pauza)

Ještě se zeptám, jestli, když vám nevychází peníze, máte někoho, kdo vám finančně vypomáhá?

E202 Paní S (smích)

Takže jí se zeptáte?

E203 Já se jí zeptám, i když málo kdy, ale takhle je mi to trapný, protože jako ona fakt, ona mi E204
jako pomáhá, většinou já do toho Hradiště, tak nejezdím a ona vždycky když jede z té práce, E205
ona si to všechno objezdí na tom kole a já to, kafe nemám, cukr nemám a pořád Z prosím? A E206
ve finále, když teda neotravuju skrz kávu nebo skrz tabák, to mě taky poslední dobou hodně E207
pomáhá, protože ví, že jsem na tom trochu to, po těch Vánocích, tak já vždycky Zuzko E208prosím
tě jak jsi na tom finančně a no já nevím, a já ježiš šmarjá, ale říkám vrátím, vrátím a E209 ona, že já
vím, že vrátíš.

A jak si představujete, jak byste to chtěla do budoucna, co byste si nejvíc přála?

E210 Do budoucna hlavně v první řadě chcu normálně, abychom si našli nějaký to bydlení. Mě E211
fakticky, tu práci, já jak, každý říká, že práce není, tak práce je, jen se jí nesmí štítit. Já
E212fakticky, já jsem říkala, když jsem semka nastoupila, oni jestli sháním práci a já jsem říkala,
E213 že já před Vánocema do práce nepůjdu. Já jsem tady začla dělat tu Neomu, tohlensto
E214pomaličku, nějaký ty peníze mi chodili ze sociálky, já říkám, já před Vánocema do práce E215

nepůjdu, já nemíním být na Vánoce v práci, já vím, jak to chodí, já jsem dělala vždycky E216v obchodě, jenom jednou uklízečku. Říkám, vím jak to chodí na Vánoce v obchodech a prostě E217 ne, nejdu, já půjdu až po Novém roce a taky že jo, už po novém roce jsem věděla, že budou E218 mít v Penny mít místo normálně, že mě vezmou, akorát mě zdržují s tou smlouvou, vstupní E219 prohlídku, všechno hotové, akorát prostě smlouva, no. Takže jak jsem řekla, tak taky půjdu, E220 no. Teď nám akorát to bydlení, taky bude lepší, akorát budem muset uvést do smlouvy E221 E221 normálně, že veškerý nábytek a všechno je jejich, kvůli exekutorovi. Samozřejmě jim řeknu, E222 abychom se nedohadovali, kdyby se něco rozbilo, takže prostě normálně (přerušeni tazatelem)

To nechápu, teďka, když půjdete do bytu?

E223 Do pronájmu.

Tak musíte uvést...

E224 Ne, oni, aby si uvedli do smlouvy, že veškerý nábytek je jejich, aby tam nepřišli exekutoři. E225 Ale neřeknu jim, že mám exekuci, abych je nevyplašila, řeknu prostě normálně, že je to E226ohledně toho, kdyby náhodou se jim něco ztratili nebo kdyby mě tvrdili, že tam něco měli a E227 nemají to tam, tak aby to měli uvedeny v papírech, ale prostě

A to máte, kde ten byt zajištěný?

E228 Zatím ještě ne, koukáme, koukáme hlavně po rodinných baráčkách nebo po přízemních E229bytech, protože paní S má dvě děti, já mám u sebe taky dvě, teď se budu snažit ještě o třetí, E230 protože ta je tam nějaká nespokojená u těch pěstounů, takže uvidíme jestli ji nestáhnou k sobě, E231 ale...

Ta má kolik roků?

E232 Šestnáct, Krystýnce je šestnáct letos jí bude sedmnáct a Andrejce už letos bude osmnáct,no.

A ještě máte jedno jste říkala.

E233 A Martinek, tomu je čtrnáct, bude mu patnáct teď.

A o toho se nebudete snažit?

E234 Toho si osvojili, to Martinka, já jsem porodila vlastně, oni byli všechny tři nedošený, ale E235 Martinek ten tam byl dá se říct nejdýl a pak mi ho nedali, převezli do kojeneckýho ústavu a E236 vlastně jsem ho viděla v kojeneckém ústavu a pak převezli zase někam a pak šel E237 k pěstounům a tam půl roční nezám, protože ty holky jsem měla u sebe, jsem se starala do E238 jejich čtyř, pěti roků, tam je ten vztah trošku bližší než s tím Martinkem, jako neříkám je to E239

taky moje děcko, ale nemám k němu takový cit, tak jako k těm děčkám, to je, jako vydívám E240 ho na facebooku, na fotkách, tak jako, je to celej tatínek, jo takže...

Takže si myslíte, že je vaše situace řešitelná?

E241 Já myslím, že jo, musí se fakticky chtít, já pokud mě nebudou blokovat, třeba tak jak teďka, E242 já vlastně jsem závislá na těch dávkách, takže vlastně pokud mě ty dávky přijdou, tak já budu E243 vědět, že můžu dorazit do práce, tak stejně tak nebo tak bych tam musela dorazit pěšky, ale je E244 prostě normálně to pohodlnější tím autobusem, a budu tam potom těch osm hodin stát, jo, E245 kdybych si nad dělávala těch osm hodin v pokladě, takže určitě nic příjemnýho by to nebylo, E246 lítat do práce a ještě tam stát. Ale a navíc jsem z pohodlněla za těch pár měsíců, takže to bude E247 ze začátku těžký. Ale děčkám obědy, družinu, pokud já tohles to nebudu mět, než mi ty E248 dávky přijdou, prostě já budu namístě, já se nehnu. Já prostě nevěřím, že by paní S měla na E249 to, aby mi já nevím půjčila dva tisíce na to abych si to všechno poplatila a ke koncu měsíce E250 vracela, s tím, že už vím, že s tím jsou problémy, tak nevím jestli to do konce ledna přijde, E251 takže jako, to asi těžko. Potom vlastně normálně jako, to jsem taky říkala, obědy, družina, E252 čipovky, to jsou nejdůležitější, protože jestli ty děcka nebudou zabezpečeny, tak...

A to vyhlášení toho osobního bankrotu to si myslíte, že je nejaktuálnější a nejlepší řešení Vaší situace?

E253 Jo, protože já ze životního minima co pobírám a co dá se říct aj tak budu pobírat, tak nemůžu E254 platit takový částky.

A to byste platila dejme tomu pětistovku měsíčně?

E255 Ne, to bych měla jedním exekutorům, co tady byly v lednu, tak tam mám posílat nejmíň E256 pětistovku, ti co tady byly v prosinci těm mám posílat tři stovky nejmíň a plus mám výživné E257 tam mám šest tisíc čtyři sta dluh.

Výživné na děti?

E258 Jo, na Andreu a na Kristýnu, ti nejstarší,no.

A bavili jsme se o tom, víte, jak velké jsou vaše dluhy?

E259 Jo, já zhruba vím asi. Vzhledem k tomu, že jsme psali tenkrát do T-mobilu, jakou tam mám E260 celkovou výši dluhu, tak mi řekli nebo odpověděli, že momentálně mi celkovou výši dluhu E261 neřeknou, tak ať tam posílám aspoň dvě stě měsíčně. Ale prostě jsem s něma už neměla E262 smlouvu nic, ale prostě nedali vědět. Ale zase vím, že u toho osobního bankrotu pokud mi je E263 oslovíme a oni se neozvou nebo soud je osloví a oni se neozvou, tak je to je jejich problém,

E264 že jim to nebudu muset platit. Ale jako zhruba kde, co mám, tak to vím, jako ono se to zdá,
E265 že je toho hodně, ale když se to tak vezme, tak zase...

A kolik, jestli se můžu zeptat?

E266 Já, tak počítám čtyři sta padesát tisíc asi, protože tam budou hodně velký úroky. Já když jsem
E267 tenkrát, jsme byly, ještě než jsme se nastěhovali do Břeclavi, tak tam chtěli zdravotní
E268kartičky i pro děcka, kvůli lékařskému vyšetření, tam chtěli zdravotní prohlídky aj u děcek,
E269 tady to chtěj jen u dospělého, a já jsme neměla kartičku, tak jsem to šla vyřizovat a ona a víte
E270 o tom, že tady za tu a za tu dobu dluh a já říkám ,že za tu dobu to nemám, že jsem byla na
E271 mateřské, tak že tam nemůžu mít dluh. A ona tak si zajdete na úřad práce ať vám to tam
E272vytisknou od kdy do kdy jste tam byla a pak to doneste a dáme to nějak pucu. A já říkám, že
E273 nebudou ochotni, aby mi vyjžděli každý rok kdy já jsme tam byla od kdy, oni mě tam i
E274sankčně několikrát vyhodili, ještě než jsem měla Sandru a Sašu. A ona říká, oni vám to
E275vyjedou, oni myslím, chtěou za jeden doklad tak padesát korun, tak já nevím, kolik by vám
E276 tam mohla dát potvrzení. A já si v duchu říkám, no jasně, já mám v kapse dvě stovky a pudu
E277a za dvě stovky budu vyjíždět několik potvrzení, protože už jsem byla hodněkrát na úřadu.

Hmm.

E278A jsem to tak počítala od těch let, co jsem vlastně, co mi bylo osmnáct, co jsme na mateřské,
E279 pak jsem přestala, pak jsem dělala, pak jsem zase byla na mateřské, mezi tím dvě práce a já
E280 nevím nějaká studentská agentura, takže mi zase oni něco platili.

Jasně.

E281 Já říkám, tak na tohle budu potřebovat tak dva a půl tisíce, a ne na to dvě padesát, co jsem
E282 měla v kapsy. To jsem se úplně zhroutila, tak říkám jo, já vám to donesu.

Hm.

E283 A pak jsme to nebrala nějak aktuálně, protože ona mi neřekla, jako mi vás dáme k soudu, jen
E284 že víte o tom, že tady nemáte uhrazený tohle a já že jo, jo, jo. Ale pak jsem šla do té Břeclavi
E285 vlastně a říkala jsem si, že když si najdu pronájem a měla elektřinu na svoje jméno nebo E286
plyn, jo, někteří to tak chtějí. A tak nejdřív musím vyřídít tohlensto a zjistit kolik mám tam, E287
tohle, tohle. A teďka ve škole tam na mě vybalili hnedka v říjnu, že na děcka, na oba dva, oni E288
jsou ve stejné třídě, tak že na oba dva stejně, tak já říkám co? Tak jsme sepsali se slečnou, co E289
mě má na individuální plánování, žádost ohledně nějakého paragrafu, aby mi to bylo
E289prominuto. Teďka, že se to uplatnit do konce září, že prostě normálně, teď už to nejde a že
E290 vlastně oni mají na to, aby vlastně informovali ty rodiče a jestli s tím souhlasijou,

E291nesouhlasijou a já nevím prostě úplně. Tak mi tam prominuli výtvarnické potřeby, ale veškeré
E292sešity jsem musela. A to oni si vezli ještě sešity, protože chodili ještě měsíc v Brně v tom
E293září, tak vlastně já jsem tam měla nakoupený matematiku jedničku, dvojku, já nevím, teďka
E294angličtinu, flétna, takže jsem utratila peníze v září za to a teďka jsme se v září třicátýho
E295stěhovali tam a tam úplně jiné vydání matematik, flétnu tam neměli vůbec, angličtina až od
E296třetáku, tak říkám na co to mám? Takže úplně zbytečný, takže zase znovu, tak jsem to
E297splácela, až splatím jeden, tak začnu splácet druhý, ale pak jsem se zase stěhovala do Vsetina
E298vlastně v červnu, tak říkám nic no, nedá se nic dělat, tak jsem nestačila splatit vůbec nic,
E299kromě té školy, no, to jsem doplatila až úplně do konce. Ale protože fakticky jako, to jsem
E300platila dvě stovky měsíčně, ale i tak mě to chybělo, protože tam strhli potom normálně ty
E301přídavky, nee, ty sociální příspěvky a teďka já jsem měla na měsíc, já jsem tam čtyři tisíce
E302něco na měsíc a já říkám co s tím mám dělat, co s tím mám žít? Tak to jsem byla vděčná, že
E303 třeba neviděli, že vařím placky, protože to by asi nepřežili jako, ale ty jsem dělala málo, E304
protože mě moje sestra nedávala, že jsem žgrtka normálně, že mám na mrazáku maso a E305nedám,
a já říkám, že já to mám rozpočítaný, protože já když dám tobě to maso, tak moje E306 děcky budou
hlady a ona nebudou hlady, hlavně, že tvoje děcka se na---- a moje chcípnou E307 hlady.

A můžu se zeptat, jak by si přesně představujete osobní bankrot? Co to je?

E308 Já podle toho co jsem pochopila, tak pět let mi budou strhávat nebo takhle vypočítají mi E309
třicet procent z celkové té částky myslím, kterou budu muset za těch pět splatit asi, pokud E310 jsem
to dobře pochopila.

No, to je, že vy můžete platit třicet procent z částky, kterou vám chodí měsíčně, tak třicet procent budete dávat na ty dluhy, není to třicet procent z celkové částky co vy dlužíte. Že vám chodí měsíčně dějme tomu deset tisíc, tak vy z té částky budete muset platit třicet platit.

E311 Ale já jsem slyšela, že musí zbýt životní minimum.

Ano, to ano, to jsem dala špatný příklad, tak aby zůstalao životní minimum, tak to je jasné.

E312 Tak to asi z té výplaty nebude, ale jako, no a že pět let budu na životním minimum, teďka
E313 když to tak vezmu tak jsem na životním minimu taky, že jo?

Ale potom, zas, když je člověk v podnájmu, tak ta cena nájmu je něco jiného než co platíte tady, tady to dělá asi tři tisíce?

E314 Mě to dělá čtyři tisíce tři sta?

Aha.

E315 Takže kdybychom si našli něco za osm tisíc.

Jo, jako s někým společně, tak je to stejné.

E316 No zas není tak špatný a kdybychom našli nějaký rodinný baráček dva plus jedna, něco E317 malýho, ježiš šmarjá , ty děcka ať se tam vydovádí, je pustím před barák a to by mě E318nezajímalo.

Joo.

E319 Fakt jako normálně, my jsme tak všechny vychovaný, pustím děcka před barák normálně, E320 akorát nesmí před silnicu, protože já se o ně strašně bojím, takže prostě jak mi nepřijedou E321 včas, tak prostě ještě, že jsou ty telefony, že můžou žhavit aspoň. Že ještě než neměli E322 E322 telefony, teď je mají od Vánoc, tak já sledovala hodiny a měli vlastně můj telefon sebou E323 takže já nikdo mi nevolejte děcka mají telefon ve škole a měli můj telefon sebou a já E324nastartované pokaždé v kanceláři a kde jste jako. Už na ně nekřičím ani do telefonu, protože E325 normálně jak jim vynadá, že to, tak Saša se okamžitě rozbere, že on nic, že to Sandra, no tak E326 no.

A brala byste třeba nějaký program, který by zvyšoval finanční gramotnost, jakoby to vzdělání v těch finančních věcech? Že by vás někdo učil jak hospodařit s penězma, jak vyjít nebo jak co nejlépe, nejvýhodněji nakupovat?

E327 Já tohleto nepotřebuju.

A pro děti? Ono se říká, že by v rámci základní školní docházky, že by tam byl předmět finanční gramotnost, že by se učili právě hospodařit s penězi pomocí nějakých příkladů, že by věděli v bance, nějaké smlouvy, co znamená úrok a takové ty bankovní věci.

E328 Jo, tak kdyby to měli ve školy, tak možná jo, ale určitě bych je k tomu nenutila, protože já E329 nevím, já si myslím,že do těch osmnácti bych stejně tak vyřizovala za ně. Já nevím já si E330myslím, že... Saša nebo i Sandra když jdem do obchodu, tak koukám tak po těch cenách, E331 takže když vidí něco levnýho, tak se na to levný i zeptaj a když jako potom si všimne že na E332 druhý straně je o korunu něco dražšího, ale je to lepší, protože to má radši, tak potom řekne E333 ty a mamí namohla bys korunku k tomu přidat, to je i větší, takže si myslím, že oni mají E334 přehled co můžou a co ne.

A učíte i nějak vy této finanční?

E335 Já svým děčkám nedávám kapesný, nedávám? Já si myslím, co to potřebují tak maj od mě, jo E336 opravdu když bych otevřela tu skříňku tak to sladký vždycky maj, jsou zvyklý normálně jako E337 opravdu, třeba jak od vás dostali tady ty kokyna, opravdu to budou mít na dlouho, protože E338 jsou zvyklý na takové dávkování, že prostě ne sednout a sežrat naráz prostě, to nee. A oni i

E339 když dostali Mikuláša, tak Saša ho měl ještě na vánoce tady v misce, snědl si i buráčky a E340 tohle, takže prostě, ale oni vyjou prostě, oni vyjou, aj když to jim řeknu děcka docházejí E341 peníze takže hlavně neotravovat když půjdem do obchodu nebo to, však já nic nepotřebuju a E342 tam to mám, obědy máme zaplacení a prostě normálně a děcka na tohle super. Sandra ta je E343 nenasyta, takže ta by papala furt, my obě dvě milujeme vajíčka, takže někam na zahradu E344 slepice (smích), protože já jakmile si udělám vajíčka tak už sedí u mě vykulené oči a hodinu E345 před tím měla oběd, jo, takže.

Kolik byste si představovala reálně pro sebe pro vás měsíčně peněz? Samozřejmě reálně.

E346 Reálně, ježiš šmarjá, reálně.

Tak abyste vyžili, tak abyste se měli dobře a koupili byste si co chtěli.

E347 Tak reálně by mě stačilo dvacet tisíc, tak jak oni píšou, že je to minimální mzda nebo jak?

No, dvacet dva tisíc se mě zdá, že je ta průměrná mzda.

E348 To by mě určitě stačilo, za prvé bych si sehnala bydlení, nemusela bych být závislá na nikom E349 známým, i když si pomáhá skrz děcka, i když jestli by byli tři hodiny děcka sami nebo E350 hodinu a půl tak to už je jedno. Člověk by si zaplatil to bydlení nějaký, nebo kéž bych se tak E351 v těch kasárnách dostala do nějakého bytečku, ale určitě už bych neudělala takovou chybu, že E352 bych neplatila, ale to už v žádném případě, protože nemět děti, tak už jsem bezdomovec, já E353 bych nebyla azylovém domě.

Tak potom ještě azylový dům pro dospělé, pro muže a ženy?

E354 Tam by nás to stahovalo akorát k chlastání, tam je to o ničem. Tam je to, to není jak E355 donedávna já jsem pila, pila šíleným způsobem, takže jsem musela navštěvovat až E356 psycholožku, psychiatricku a já nevím koho a nakonec se z toho dostávám sama, takže prostě E357 normálně ani doktoři nepomůžou.

A co vám nejmíc pomohlo, v té motivaci nepít?

E358 Motivaci? No strach o děti, protože mě hrozí, že mě je zeberou, takže...mě to prostě E359 normálně tam někde zastavilo v tom Vsetíně a už prostě konec, nezájem vůbec, prostě E360 nechcu. A teď to musím řešit, no, takže jsem si jen přidělala samé starosti. A musím zaklepat, E361 že zatím to tak nějak zvládám, ale je to těžký. Dneska jsem byla na nádraží na autobusovém a E362 stáli tam takový, jako chlastaj víno, ale nevypadali jako bezdomovci, tak já nevím. Prostě E363 normálně jsem si tam zapálila a teď jsem se tak otočila a jsem se vrátila zpátky a ten jeden E364 „nazdraví“ , tak jsem jen tak zakejvala hlavou a chcete se napít a já ne nechci a byly časy, E365 kdy jsem sedmičku, kdy jsem pila. A nejde o to, že bych nechtěla, ale vím že nesmím,

E366protože vím, že se nezastavím. Já jak se napiju tak nemám klapku a chlastám, chlastám.
E367Takže nevěřím sama sobě a vím, takže...nechci přijít o děcka, už jsem jednou přišla o děcka a
E368už bych potom,už nevím co bych dělala.

Ten život už by byl o ničem?

E369To už, to bych se totálně uchlastala asi, protože už bych to asi sama psychicky nezvládla, jako
E370psychicky. To bysme s D byli sami, věčně by jsme se hádali a dopadlo by to stejně jako E371s
panem B, co s ním mám ty tři děti, jsem se rozešli po sedmi a půl letech.

A ten pan D vám hodně pomáhá? Jakože je to i opora pro vás?

E372 Ten mi hodně pomáhal, když jsem byla doma, protože kdykoliv došel a viděl, že jsme trochu
E373 divná, že jsem jako ožralá normálně, tak hledal po celém bytě, kde to mám a vždycky to E374
vylil, no.

A on nepije?

E375 Ne, on málo kdy jako třeba na narožky nebo tak, když ho kamarád pozval, tak šel nebo jsme
E376 šli. ale on prostě druhý, třetí pivo, to jsem se vždycky pohádali, pak jsem přestali spolu
E377někam chodit, protože jsme si dali druhý, třetí pivo a on už si objednal pak matonku, že už
E378pivo nechtěl a teďka mě nechal dát ještě jedno pivo a říká a stačí a už půjdeme, takže jak E379
vždycky začal brzdit tak já neee, takže jsme se pohádali a zbytečně se rozcházel a scházeli, E380
takže takhle.

Tak já vám poděkuju a přeji ať vám všechno vyjde.

E381 Jo.

Sociální pracovnice

Tak jenom jestli se setkáváte s problémy, s finančními problémy uživatelů? To asi ano.

SP1 Setkáváme se teďka asi v devadesáti procentech.

A v čem vidíte největší problém? Kde to vzniká, jakoby finanční negramotnost lidí?

SP2 Já si myslím, že oni si to prostě neuvědomují. Jednou si udělají dluh a potom už to plácají, SP3
dluh dluhem a půjčku půjčkou jako vytřískávají,jo, jako splatili jednu půjčku tak si vezmou SP4
druhou. A jednak i možná jejich finanční, špatná finanční situace, většina jich je, no takže (přerušení
tazatelem)

To jsou osamělé matky, bez toho, aniž by platil třeba otec?

SP5 No ano, přesně tak, a tím pádem jsou odkázané vlastně na mateřskou, pokud mají to anebo na SP6 příspěvky a dvě třetiny matek těžko hledá práci, že když mají děcka v péči svoje tam, je SP7 problém.

A myslíte si, že kdyby byly navýšené ty sociální dávky, že by to změnilo tu situaci, že bylo méně maminek, které by byly takto finančně zadlužené?

SP8 Já si myslím, že ne, že je částečně i chyba, že oni neumí spořit s penězma, jsou to většinou SP9 maminky z takových jako rodin neúplných nebo z rodiny, kde už takový problém byl, takže si SP10 myslím, že tak dvě třetiny z nich jako neumí ani spořit s penězi, když dostanou peníze tak je SP11 utratí.

A kolik procentuálně byste řekla, že těch maminek je jako s touto dluhovou problematikou, jsou tu s domácím násilím...?

SP12 Tak s tou dluhovou určitě padesát procent, ne-li víc.

A myslíte si, že je to fenomén této doby nebo že to bylo vždycky?

SP13 Já si myslím, že je to fenomén dnešní doby, já si myslím, že dřív to tak nebylo. Já to beru SP14 podle sebe, dřív jsme se snažili prostě vyjít, i když jsme stavili barák, abychom měli co SP15 nejmíň dluhů, i když se to, aby prostě člověk vzal co nejmíň půjček a přemýšlel nad tím, jestli SP16 tu půjčku dokáže splatit.

Dneska jsou nabízeny takové půjčky (přerušení respondentem)

SP17 Právě.

Pořád to všude každý vidí...

SP18 My jsme byli na tom, my jsme teď byli na školení těch sociální práce s předluženými a ona SP19 to samé říkala inženýrka Jelínková, říkala, že tehdy jsme neměli, vlastně počítali, kdež to SP20 dneska oni neberou, jako splatím nesplatím, však nějak bude jako, prostě jako a ty půjčky SP21 taky. Oni si jako neuvědomí, že vlastně takové ty Home Credity a to, že jsou vlastně lichvy, SP22 že zaplatí jednou tolik, že? Oni prostě vidí, bez příjmů, bez toho aby udali příjem, bez já SP23 nevím čehokoliv prostě rychlou půjčku, ale neuvědomují si, že zaplatí jednou tolik.

A vy jak dlouho pracuje třeba tady v tom azylovém domě nebo s matkami?

SP24 Tož, já v azylovém domě pracuju od začátku, těch šest roků.

A jak vy v podstatě pracujete s klientkami, které mají tyto problémy? Máte třeba nějaké standardy nebo já nevím...?

SP25 Ne. To se řeší případ od případu, někdo to chce řešit někdo to nechce. Já třeba osobně jsem
SP26 měla klientku, která absolutně to nechtěla řešit jako, nechtěla se (přerušeni dítětem)

SP27...nechtěla to řešit, nechtěla se se mnou o tom bavit jako, že to byl půl miliónový dluh.

Takže v podstatě individuálně, když někdo vám něco řekne tak jste schopné poradit, pomoc...

SP28 Přesně tak.

Ale nechodíte s něma za ručičky a nehledáte ...

SP29 Ne. Oni ani nechcou. Teď jsme byli na tom školení, tak abychom jim dokázali zase víc jim

SP30 poradit a vlastně i o osobních bankrotech bylo a takových těchto tak abychom dokázali jim

SP31 poradit více.

Hm. A nevíte, jak to řeší třeba v jiných azylových domech, jestli to dělají taky tak stejně pomocí těch individuálních plánů nebo jestli tam mají nějaké projekty, programy?

SP32 Tak to nevím.

Tak já vám poděkuju.

SP33 Prosím.

PŘÍLOHA P III: TABULKA ROZPOČTU DOMÁCNOSTI

ROZPOČET DOMÁCNOSTI		
PŘÍJMY		měsíčně v Kč
	příjem ze zaměstnání	
	státní příspěvky	
	mimořádné příjmy	
	pasivní příjmy	
	jiné příjmy	
	CELKEM	
VÝDAJE		měsíčně v Kč
Bydlení	nájemné	
	energie	
	voda	
	doplatky na energii	
	TV a rozhlas	
	telefon	
	internet	
	popelnice	
	opravy	
Stravování	stravenky	
	nákupy	
Doprava	jízdné	
	pohonné hmoty	
Náklady na domácnost	hygienické potřeby	
	čistící prostředky	
Náklady na děti	fondy SRPŠ, poplatky	
	oblečení	
	kapesné	
	kroužky	
	výlety	
Lékařská péče	léky, očkování, poplatky	
Zábava	výdaje na sport	
	divadlo, kino	
	výlety	
	restaurace	
	alkohol, tabák	
	dárky	
Mimořádné	narozeniny	
	sezónní oblečení	
	prázdniny, Vánoce, atd.	
	CELKEM	
	ZŮSTATEK NA KONCI MĚSÍCE	